

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra:	Historie
Studijní program:	B7505 Specializace v pedagogice
Studijní obor (kombinace):	Historie se zaměřením na vzdělávání Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání

VIETNAMSKÁ VÁLKA V LETECH 1964-1975
A JEJÍ ODRAZ V ČESKOSLOVENSKU

THE VIETNAM WAR (1964-1975)
AND ITS REFLECTION IN CZECHOSLOVAKIA

Bakalářská práce: 11-FP-KHI-030

Autor:
Lenka JAKUBOVÁ

Podpis:

Adresa:
Mlýnská 901
463 65, Nové Město pod Smrkem

Vedoucí práce: PhDr. Stanislav Tumis, M.A., Ph.D.

Konzultant: PhDr. Jaromír Soukup, Ph.D.

Počet:

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
116					10

V Liberci dne:

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra historie

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát): Lenku Jakubovou

adresa: Mlýnská 901, Nové Město pod Smrkem, 463 65

studijní obor (kombinace): Anglický jazyk a historie se zaměřením na vzdělání

Název BP: **Vietnamská válka v letech 1964-1975 a její odraz v Československu**

Název BP v angličtině: **The Vietnam War (1964-1975) and its reflection in Czechoslovakia**

Vedoucí práce: PhDr. Stanislav Tumis, M.A., Ph.D.

Konzultant: PhDr. Jaromír Soukup, Ph.D.

Termín odevzdání: 15. května 2010

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 17. dubna 2009

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): LENKA JAKUBOVÁ

Datum: 8.10.2009

Podpis:

- Název BP: VIETNAMSKÁ VÁLKA V LETECH 1964-1975 A JEJÍ ODRAZ V ČESKOSLOVENSKU.
- Vedoucí práce: PhDr. Stanislav Tumis, M.A., Ph.D.
- Cíl: Prvním úkolem autorky bude všeobecná analýza příčin, průběhu a důsledků války ve Vietnamu v letech 1964-1975 a jejích dopadů zejména na americké veřejné mínění. Druhým a hlavním cílem autorky bude analýza toho, jak hluboce se válka ve Vietnamu odrazila v československých novinách, časopisech, literatuře, rozhlasovém vysílání, případně ve filmové a dokumentární tvorbě.
- Požadavky: Autorka bakalářské práce bude vycházet ze studia odborné literatury, zejména z literatury anglické a americké provenience, ale i z děl českých historiků. Konkrétně se zaměří na analýzu odborných monografií, časopiseckých studií, pamětí a archivního materiálu; seznámí se také s dobovým československým denním tiskem a časopisy. Dále bude vycházet z materiálu rozhlasového a televizního archivu. Kromě těchto zdrojů využije metod orální historie ke zjištění informací od pamětníků.
- Metody: Autorka bude využívat diachronního přístupu. Dále upotřebí metodu komparativní a bude srovnávat informace o době mezi lety 1964-75 z hlediska československých zdrojů z doby komunistického režimu a zdrojů americké odborné literatury. Mezi další metody, které autorka využije, patří metody indukce a dedukce, metoda přímá, analýza archivních pramenů, neboť práce v archivech bude hlavní pracovní náplní autorky; v neposlední řadě využije také metodu orální historie.
- Literatura: -ANDERSON, P., *Když bodá škorpion: Historie 3. kavalerie, jižní Vietnam, 1965-1972*, Praha 2004
-BISHOP, Ch., *Vietnamský válečný deník: zkušenosti, zážitky a pocity vojáků v jihovýchodní Asii měsíc po měsíci: 1964-1975*, Praha 2005
-BRENNAN, M., *Lovci - zabijáci: letecké zbraně: letečtí průzkumníci: palubní střelci: Vietnam 1965-1972*, Ostrava 1997
-BRENNAN, M., *Lovci lebek: Příběhy mužů 1. squadrony 9. kavalérie Vietnam, 1965-1971*, Ostrava 1998
-BROUGHTON, J., *Nad hřebeny Fanxipang*, Praha 2008
-BURCHETT, W. G., *Džungle v pohybu*, Praha 1966
-KAMAS, D., *Válka ve Vietnamu: 1964-1975*, Olomouc 1997
-KEISER, D. E., *American tragedy: Kennedy, Johnson, and the origins of the Vietnam war*, Cambridge 2000
-KISSINGER, H., *Krise: Anatomie dvou hlavních krizí zahraniční politiky*, Praha 2006
-LANNING, M. L., *Odstřelovači ve Vietnamu*, Praha 2003
-PALMER, D. R., *Volání polnice: K historii války ve Vietnamu očima*

amerického generála, Brno 1996

-SYRUČEK, M., *V zajetí džungle: nejdelší válka 20. století*, Praha 2007

-Vo-Nguyen-Giap, *Národně osvobozená válka ve Vietnamu: Generální linie, strategie a taktika*, Praha 1971

-WELS, D., *Úplná historie vietnamské války*, Praha 1995

-FREY, M., *Dějiny vietnamské války: Tragédie v Asii a konec amerického snu*, Litomyšl 2003

-ŠITA, F., *Vietnamská válka*, Praha 1983

-Archiv ministerstva vnitra

-Národní archiv

-Státní okresní archiv Liberec

-Národní filmový archiv

-Archiv Českého rozhlasu

Čestné prohlášení

Název práce: Vietnamská válka v letech 1964-1975 a její odraz v Československu

Jméno a příjmení autora: Lenka Jakubová

Osobní číslo: P07000223

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 29. 04. 2011

Lenka Jakubová

PODĚKOVÁNÍ

Předně bych chtěla poděkovat vedoucímu bakalářské práce PhDr. Stanislavu Tumisovi, M.A., Ph.D. za jeho rady, poskytované v průběhu zpracovávání tématu. Dále děkuji zpovídaným pamětníkům, panu Proškovi a panu Pham Ba Thich, za jejich ochotu a otevřenost v poskytnutí rozhovorů. Za vstřícnost a pomoc děkuji také zaměstnancům Krajské vědecké knihovny v Liberci, Národní knihovny a Národního archivu v Praze. Za trpělivost a podporu vděčím také svému příteli Martinu Peškovi. Bez těchto lidí by nebylo možné práci vytvořit.

ANOTACE

Bakalářská práce zpracovává téma Vietnamské války v letech 1964-1975 a porovnává několik vybraných událostí v československém a zahraničním tisku. V úvodní kapitole přibližuje autorka čtenáři dějiny války ve Vietnamu; využívá k tomu diachronní přístup. V kapitole následující se věnuje československému a zahraničnímu tisku a za pomoci komparativní a analytické metody pohlíží na vybrané události. Další kapitola využívá metody orální historie a přibližuje čtenáři válku prostřednictvím zážitků dvou pamětníků – jeden z nich ji zažil v americkém námořnictvu, druhý jako severovietnamský student. V závěru autorka sumarizuje zjištěné informace.

Američtí poradci

Bitva u Dien Bien Phu

Cenzura

Československý tisk

Ho Či Min

Národní fronta osvobození Jižního Vietnamu

Ofenzíva Tet

Spojené státy americké

Veřejné mínění

Vietkong

Vietnamská demokratická republika (severní Vietnam)

Vo Nguien Giap

Zahraniční tisk (americký, britský)

SUMMARY

The Bachelor Thesis covers the topic of Vietnam War in years 1964-1975 and compares several selected events in Czechoslovak and foreign press. In the introductory chapter the author brings near to the reader the history of the Vietnam War; she uses the diachronic approach. In the next chapter she pays interest to the Czechoslovak and foreign press and with the aid of comparative and analytic method she looks upon the selected events. The following chapter uses the method of oral history and brings near to the reader the war by means of experiences of two witnesses – one of them spent the war in the U. S. Navy and the other one was a student from the North Vietnam. In the final chapter the author summarises all the learnt information.

American advisers

Battle of Dien Bien Phu

Censorship

Czechoslovak press

Democratic Republic of Vietnam (North Vietnam)

Foreign press (American, British)

Ho Chi Min

National Liberation Front

Public opinion

Tet Offensive

The United States of America

Viet Cong

Vo Nguien Giap

OBSAH

ÚVOD	10
1 VÁLKA VE VIETNAMU.....	13
1.1 ZAČÁTEK VIETNAMSKÉHO KONFLIKTU (1945 - 1964).....	13
1.2 PRŮBĚH VÁLEČNÉHO KONFLIKTU (1964 - 1975).....	17
2 SOUDOBÝ ČESKOSLOVENSKÝ TISK VERSUS AMERICKÝ A BRITSKÝ TISK.....	22
2.1 CENZURA V ČESKOSLOVENSKU A ZAHRANIČNÍ TISK.....	23
2.2 NOVINY	24
2.2.1 Rudé právo.....	25
2.2.2 Lidová demokracie.....	25
2.2.3 Mladá fronta.....	26
2.2.4 The International Herald Tribune.....	26
2.2.5 The Times.....	26
2.3 OFENZIVA TET (1968).....	27
2.3.1 Rudé právo.....	30
2.3.2 Lidová demokracie.....	32
2.3.3 Mladá fronta.....	34
2.3.4 The International Herald Tribune.....	35
2.3.5 The Times.....	37
2.3.6 Shrnutí.....	39
2.4 SMRT HO ČI MINA.....	41
2.4.1 Rudé právo.....	43
2.4.2 Lidová demokracie.....	46
2.4.3 Mladá fronta.....	47
2.4.4 The International Herald Tribune.....	48
2.4.5 The Times.....	50
2.4.6 Shrnutí.....	52
2.5 POSTOJ AMERICKÉ VEŘEJNOSTI K VÁLCE VE VIETNAMU.....	54
2.5.1 Rudé právo.....	56
2.5.2 Lidová demokracie.....	59
2.5.3 Mladá fronta.....	61
2.5.4 The International Herald Tribune.....	63
2.5.5 The Times.....	65
2.5.6 Shrnutí.....	66
3 PAMĚTNÍCI.....	68
3.1 ORÁLNÍ HISTORIE (ORAL HISTORY).....	68
3.2 ROZHOVOR S PANEM PROŠKEM.....	70
3.3 ROZHOVOR S PANEM PHAM BA THICH.....	76
3.4 KOMPARACE ROZHOVORŮ.....	79
ZÁVĚR	81
SEZNAM ZKRATEK	84
POUŽITÉ PRAMENY, LITERATURA A INTERNETOVÉ ZDROJE	85
SEZNAM PŘÍLOH	89

ÚVOD

Válka ve Vietnamu je téma, o němž se zejména ve Spojených státech napsalo množství odborných knih, vzpomínkových publikací a natočilo nespočet filmů. O tom, jak se na tuto událost dívala československá veřejnost a média, se člověk mnoho informací nedozví. Proto jsem se rozhodla, zpracovat alespoň částečně toto téma ve své bakalářské práci. V první kapitole analyzuji průběh vietnamské války; vracím se k počátku konfliktu po druhé světové válce a zaměřuji se zejména na období let 1964-1975. Dále se soustředím na tři vybrané události, a porovnávám, jak o nich psal tehdejší celostátní tisk v Československu, Americe a Velké Británii, případně jaký postoj k události měli lidé v těchto třech zemích. V poslední kapitole zpracovávám rozhovory pamětníků, kteří konflikt osobně zažili avšak každý z nich na jiném místě a v odlišné životní situaci.

V šedesátých a sedmdesátých letech byl v Československu u moci komunistický režim. To byla velmi odlišná forma vlády, než v demokratických, západních státech. Na zkoumaných článcích budu posuzovat, zda existuje rozdíl ve stylu psaní v komunistických a západních novinách. Dále mě bude zajímat, jak byla fakta v československých, amerických a britských denících čtenářům zprostředkována a zda bylo jejich podání ve všech třech zemích stejné, nebo se lišilo (například bylo upraveno v důsledku propagandy a podobně). Soustředit se budu také na rozdíly mezi deníky západními. Protože je téma vietnamské války dosti rozsáhlé, zaměřím se ve zpracování práce pouze na vybrané události. Rozhovor s pamětníky zprostředkuje zážitky amerického vojáka československého původu a severo-vietnamského středoškolského studenta z konce šedesátých let.

Události, jež jsem si vybrala ke zpracování, jsem zvolila i proto, že souvisí s vyprávěním pamětníků. Budu je řadit chronologicky, aby bylo snazší si je přidat do celkového historického kontextu. Využiji zejména metodu komparativní, abych srovnala rozdíly a případné shody mezi jednotlivými druhy novin a to jak ve způsobu zprostředkovávání informací, tak z hlediska jejich obsahu. Konkrétně uplatním synchronní (statickou) komparaci, porovnáím tedy články z různých deníků ze stejného časového období, z let 1968-1970. Budu analyzovat způsob psaní novinářů a jejich vidění událostí. V neposlední řadě využiji také metodu orální

historie, která je dobrým zdrojem informací, i když v některých případech mohou být informace nepřesné. Proto budu údaje z těchto rozhovorů porovnávat s fakty v odborné literatuře.

Ke zpracování první kapitoly využiji především dostupné monografické publikace. O historii války pojednává velké množství prací, které popisují a analyzují její průběh od konce druhé světové války, případně od roku 1954 (kdy došlo ke stažení francouzských vojáků) do ovládnutí Vietnamu komunisty roku 1975.¹ Kniha *Dějiny vietnamské války* od Marca Freye je velmi vhodně strukturovaná. Každá kapitola je určitým časovým mezníkem ve vietnamské válce - začíná rokem 1954, kdy Ženevská konference osvobodila Indočínu od francouzské nadvlády, pokračuje rokem 1961, kdy partyzáni začali stále častějšími akcemi dávat najevo svůj rozhodný boj za sjednocení Vietnamu a vláda prezidenta Diema² začala činit problémy atd. Rozebírá události chronologicky, srozumitelným způsobem; je tudíž dobrým základem pro další četbu. Kniha generála Davea Richarda Palmera *Volání polnice* je pak odbornější z hlediska vojenského. Kromě základních historických informací podává podrobnější analýzy strategie bitev a jejich průběhu. Pro větší názornost je doplňuje obrazovou dokumentací – mapou s vyznačením přesunu jednotek, míst bojů atd. Velmi podobná, co se struktury týče, je i kniha *Když bodá škorpión* od Paula Andersona, zaměřující se na australské vojenské jednotky. Neméně důležitá je i kniha *V zajetí džungle* od Milana Syručka, která se zmiňuje nejen o historii války, ale také o každodenním životě Vietnamců, z čeho stavěli domy, kde pracovaly ženy za války, o obdělávání polí a podobně. Zmiňuje i kuriozity, o kterých se jinde nepíše.³ Pohlíží na události také z hlediska diplomatického, například se zabývá vyjednáváním míru Henrym Kissingerem. Velice často se odkazuje na to, kde čerpal informace.⁴ Jak sám autor říká, snažil se zpracovat – kromě již starších zdrojů – také ty, zveřejněné do roku 2006.⁵ *Úplná historie Vietnamské války* od Douglase Welshe je spíše fotografickou dokumentací

1 Ke kapitulaci Saigonské vlády došlo 1. května 1975 (FREY, Marc, *Dějiny vietnamské války. Tragédie v Asii a konec amerického snu*, Praha – Litomyšl 2003, s. 176).

2 Ngo Dinh Diem (1901-1963) byl od roku 1955 prvním jihovietnamským prezidentem. Roku 1963 byl zavražděn.

3 Například o programu na výcvik zvířat k vojenským účelům a podobně.

4 Například: „Ale důkazy o tom existují, a také odborné studie, z nichž jsem čerpal tato fakta“ (SYRUČEK, Milan, *V zajetí džungle*, Praha 2007, s. 174).

5 http://www.milan-syrucek.estranky.cz/clanky/v-zajeti-dzungle/v_zajeti_dzungle.html, 18. 4. 2011.

onoho konfliktu.

Z monografií, týkajících se Ho Či Mina, patří k nejobsáhlejší kniha Williama J. Duikera, z níž budu čerpat pouze z poslední kapitoly, zaměřující se na období jeho smrti. Vysvětluje například, proč se za datum prezidentova úmrtí po mnoho let považovalo 3. září 1969 (ve skutečnosti zemřel již 2. září) a rozebírá mnoho klišé, spojených s osobou tohoto pro Vietnam významného muže. Kniha od Rudolfa Mrázka je poměrně stručná, ale srozumitelnou formou přibližuje celý Ho Či Minův život. O svém příteli píše v pamětech také generál Vo Nguyen Giap (*Nezapomenutelné dny*) – jeho styl psaní je výrazně ovlivněn autorovým politickým (komunistickým) smýšlením. I když prezidenta musel velmi dobře znát, zmiňuje se o něm pouze v superlativech – nelze tam najít žádnou kritickou poznámku.

V práci jsem se zaměřila zejména na zpracování událostí v novinách. Z československých tiskovin jsem zvolila Rudé právo, protože v té době se jednalo o nejčtenější noviny u nás (šlo o deník komunistické strany, která svými zásahy⁶ velmi zredukovala počet vydávaných novin a časopisů). Dalšími novinami, z nichž jsem vycházela, byla Lidová demokracie, která byla vnímána „jako alespoň formálně nekomunistický tisk“,⁷ a Mladá fronta, s níž spolupracoval mimo jiné autor monografie *V zajetí džungle* Milan Syruček či Jiří Dienstbier, budoucí ministr zahraničí. Československý tisk budu porovnávat s americkým deníkem *The International Herald Tribune*, který byl také celostátními novinami. Pro srovnání informací jsem jako protiváhu k americkému tisku zvolila *The Times*, seriózní a nezávislé britské celostátní noviny.

⁶ Viz kapitola *Cenzura v Československu a zahraniční tisk*, strana 23.

⁷ *Universum. Všeobecná encyklopedie*, díl pátý, Ko-Ma, Praha 2000, s. 432.

1 VÁLKA VE VIETNAMU

Po více než pětatřiceti letech od jejího konce se Američané sami sebe ptají: „*Jsmo na ni hrdí? Poučili jsme se? Šli bychom do této války znovu?*“ Jak na konflikt ve Vietnamu obyvatelé Spojených států pohlížejí dnes lze porovnat s tím, jak se Češi dívají na šedesátý osmý rok u nás. Mladší generace již nejspíš nebude vědět, o co se jednalo a jak se vše stalo, zatímco přímí svědci událostí (zejména vojáci, ale i civilisté) budou mít obraz událostí vryt hluboko v paměti. Současná americká mládež je samozřejmě lépe seznámena se soudobými problémy, například s válkou v Afghánistánu či bojem proti islámským radikálům, ale strach z toho, že by novodobé problémy mohly přerůst v podobný konflikt jako byl ve Vietnamu, stále přetrvává.

Jen málo lidí je na toto období americké historie hrdých. Jednalo se totiž o konflikt, který byl v některých ohledech horší a krutější než druhá světová válka, například v počtu shozených bomb; zároveň to bylo poprvé, kdy byli Američané nuceni ustoupit. I když Americká vláda a vrchní velení donutily Hanoj usednout k jednacímu stolu a uzavřít mír, přesto je válka považována za americkou prohru. Ve Vietnamu padlo mnoho tisíc vojáků – amerických i vietnamských – z nichž někteří se dosud pohřešují. Přestože byl konflikt ukončen mírem, do dvou let po jeho uzavření nakonec severní Vietnam získal, co chtěl – nadvládu nad celou zemí. Není divu, že není na co být hrdý.

1.1 ZAČÁTEK VIETNAMSKÉHO KONFLIKTU (1945 - 1964)

Vietnamská válka byla důsledkem konfliktu, který začal jako mocenský boj Francie a Indočíny po druhé světové válce.⁸ Významným reprezentantem Vietnamců se v tomto období stal Ho Či Min, který se zasadil o osvobození Vietnamu. Již v průběhu druhé světové války založil spolu s několika dalšími společníky Viet

⁸ Indočínská válka (1946-1954).

Minh.⁹ „Připojit se mohl každý, ale kdo zradil, propadl smrti.“¹⁰ Tato organizace jmenovala v polovině roku 1945 „prozatímní vládu v čele s Ho Či Minem a 2. září vyhlásila vznik nezávislé Vietnamské demokratické republiky (dále jen VDR)“.¹¹ V té době ovšem ještě Spojené státy americké (dále jen USA) s Ho Či Minem a Viet Minhem spolupracovaly.¹² Angažovanost USA v Indočíně byla spojena se situací v Evropě – rozdělením na východní (komunistický) a západní (demokratický) blok – a studenou válkou. Američané díky tomu začali na situaci ve Vietnamu nahlížet kriticky a v komunistickém režimu viděli velké ohrožení. To vše vedlo k jejich opětovné podpoře Francie.¹³ V prvních zářijových poválečných dnech „vstupovali mladí nadšeně do armády. Chtěli jít na jih proti nepříteli. (...) Našli se i buddhističtí kněží a mniši, kteří (...) šli do boje proti útočníkům. Stavby jednotek Osvobozené armády se velmi rychle zvyšovaly“.¹⁴

Konflikt mezi Vietnamem a Francií pokračoval, ale výsledek se nedostavoval. Problémem byly protikladné názory obou stran na řešení sporů. Ho Či Min se přikláněl k diplomacii a byl ochoten řešit situaci mírovou cestou. Francouzská vláda však prosazovala výhradně vojenské řešení.¹⁵ Proti válce postupně narůstaly protesty jak ze strany francouzské veřejnosti, tak i amerických představitelů. Vrchní velitel v Indočíně, generál Henri Navarre, proto vypracoval novou taktiku boje, jež měla vést k ukončení války ve prospěch Francie. Jeho plány ale zhatil vietnamský velitel Vo Nguyen Giap¹⁶ a Viet Minh, kteří své jednotky přesunuli k laosko-vietnamské hranici poblíž Dien Bien Phu – Navarre původně předpokládal, že Vietnamci směřovali k deltě Rudé řeky.¹⁷ Francouzi se stáhli do údolí, zatímco Giapovi muži obsadili okolní hory. Díky této taktice byly francouzské jednotky obklíčeny a ani s pomocí amerických vojáků nedokázaly zvítězit. Francie 7. května

9 Viet Minh byl založen roku 1941.

10 MRÁZEK, Rudolf, *Ho Či Min*, Praha 1983, s. 54.

11 SYRUČEK, Milan, *V zajetí džungle. Nejdelší válka 20. století*, Praha 2007, s. 46.

12 FREY, Marc, *Dějiny vietnamské války. Tragédie v Asii a konec amerického snu*, Praha 2003, s. 11.

13 SYRUČEK, c. d., s. 56.

14 GIAP, Vo Nguyen, *Nezapomenutelné dny*, Praha 1973, s. 42.

15 SYRUČEK, c. d., s. 73.

16 Severovietnamský generál Vo Nguien Giap se narodil roku 1911. Byl jedním z nejbližších přátel Ho Či Mina a spoluzakladatel Viet Minhu. Jako vrchní armádní velitel zvítězil roku 1954 v bitvě u Dien Bien Phu, která znamenala odchod Francouzů z Indočíny. Naplánoval ofenzívu Tet (1968) a pod jeho velením došlo roku 1975 k napadení Jižního Vietnamu a jeho sjednocení se severem země.

17 FREY, c. d., s. 23.

1954 kapitulovala a na Ženevské konferenci, která se konala v červenci téhož roku, se rozhodlo o zastavení bojů v Indočíně, což v podstatě znamenalo úplný odchod francouzských vojáků. Konference dále uznala nezávislost Kambodži, Laosu a Vietnamu a Spojené státy vzaly tyto země pod svou ochranu. Vietnam byl 17. rovnoběžkou rozdělen na dvě části se samostatnými vládami – na Ho Či Minovu Vietnamskou demokratickou republiku na severu a na jižní Vietnam¹⁸ pod vedením prezidenta Bao Daie.¹⁹ Toto rozdělení trvalo až do 2. července 1976.

Američtí a jihovietnamští vládní představitelé nesouhlasili s výsledky konference, dokonce ji ani nepodepsali. Stále před sebou viděli hrozbu, jakou komunismus představoval. Již od roku 1954 proto Spojené státy posílaly do Vietnamu tajné agenty CIA²⁰ (například plukovníka Edwarda Lansdala), kteří organizovali sabotážní akce proti komunistickému hnutí – „sypali do benzínu v autech cukr“,²¹ či podpláceli astrology, „aby severnímu Vietnamu prorokovali temnou budoucnost.“²² Dalšími akcemi, jako byla hospodářská a materiální pomoc, se snažili získat na svou stranu obyvatele, což nebylo jednoduché, protože Ho Či Min a Viet Minh byli považováni za osvoboditele Vietnamu. Nově vzniklá Vojenská pomocná a poradní skupina²³ cvičila jihovietnamské vojáky v americkém způsobu boje, ovšem kulturní a jazykové odlišnosti tento výcvik zpomalovaly. Generál Dave Richard Palmer ve své knize *Volání polnice* napsal: „Jen málo Američanů pochopilo Asiaty, jejich kulturu a životní styl jejich země.“²⁴

Politická situace v jižním Vietnamu nebyla nejlepší, protože císař Bao-Dai nebyl zdatným vládcem. K mírnému zlepšení došlo poté, co byl za předsedu vlády zvolen antikomunista Ngo Dinh Diem,²⁵ kterého podporovaly i Spojené státy. Diem se stal koncem roku 1955 prvním prezidentem Republiky Vietnam, ovšem ve své funkci přinesl hlavně chaos, zatýkání a popravy lidí (komunistů, vůdců sekt,

18 FREY, c. d., s. 29.

19 Bao Dai (1913-1997) byl v letech 1926-1945 vietnamským císařem a v letech 1949-1955 prezidentem jižního Vietnamu.

20 CIA (Central Intelligence Agency) = Ústřední zpravodajská služba.

21 SYRUČEK, c. d., s. 118.

22 FREY, c. d., s. 35. (Vietnamci jsou velmi pověřiví – viz rozhovor s panem Thichem).

23 MAAG (Military Assistance and Advisory Group) = skupina vojenských poradců, kteří byli posíláni do zemí třetího světa, aby trénovali tamní vojáky a zlepšili funkčnost armády.

24 PALMER, Dave Richard, *Volání polnice. K historii války ve Vietnamu očima amerického generála*, Brno 1996, s. 14.

25 Ngo Dinh Diem (1901-1963) byl v letech 1955-1963 prvním prezidentem Vietnamské republiky (jižního Vietnamu). Způsob jeho vlády a neúčinné řešení problémů země vedlo k jeho zavraždění.

odborářů či kritických žurnalistů),²⁶ nikoliv blahobyť a pořádek, čímž zklamal nejen obyvatele země, ale zejména své spojence. Za jeho vlády začalo do jižního Vietnamu přicházet mnoho amerických poradců. Koncem roku 1962 dosáhl jejich počet okolo 15 000 osob²⁷ – důvodem byla zvýšená činnost Vietkongu. Poradci mimo jiné cvičili jihovietnamské agenty pro špiónážní akce – ti se poté uchytili spíše v jižním Vietnamu, Laosu a Kambodži, v severním Vietnamu je povětšinou odhalili a zlikvidovali, nebo donutili pracovat pro severovietnamskou rozvědku.

Kennedy si přímý válečný konflikt nepřál, chtěl řešit problém mírovou cestou. K prosazení míru je ovšem často zapotřebí použít zbraně. Roku 1961 se kromě napalmu nově uplatnily také chemikálie ke zničení úrody a „od roku 1963 se používal odlišťovací prostředek *Agent Orange*”,²⁸ jehož součástí byl také butylester 2,4,5-trichlorfenoxycetové kyseliny, vyrábějící se ve Spolaně Neratovici.²⁹

Koncem padesátých a začátkem šedesátých let došlo na severu Vietnamu k velkým změnám. Hanoj se rozhodla začít za sjednocení země bojovat za pomoci zbraní, a proto postupně posílala na jih několik tisíc bojovníků. S cílem spojit obě části Vietnamu vznikla 29. prosince 1960 z popudu severovietnamské komunistické strany Fronta národního osvobození Jižního Vietnamu (dále jen FNO),³⁰ lidově nazývaná Vietkong. Tato organizace si získala okamžitou podporu lidí, protože ji považovali za následníka Viet Minhu. Počet bojovníků v této organizaci rostl závratnou rychlostí a roku 1964 dosáhl počtu 51 000 mužů.

Prezidentu Diemovi se čas krátil. Svými pozemkovými reformami a dalšími nepovedenými akcemi nejenže ztrácel příznivce, ale zklamal i Američany, kteří doufali, že jeho reformy zlepší životní úroveň, což se nestalo. Situace kulminovala během 2527. narozenin Buddhy. Každý rok byl jedním z tradičních obřadů projev velekněze v rozhlase, ovšem tentokrát byly dveře do budovy uzamčeny. Shromážděný dav věřících se je proto rozhodl otevřít násilím, v čemž mu zabránila policie. Střílelo se, zatýkalo, přibývalo nepokojů a narůstal i počet demonstrantů

26 FREY, c. d., s. 45.

27 PALMER, c. d., s. 39.

28 FREY, c. d., s. 70.

29 SYRUČEK, c. d., s. 129.

30 NLF (National Liberation Front) – ozbrojenou složkou byly Ozbrojené síly pro osvobození lidu (PLAF – People's Liberation Armed Forces), známé spíše jako Lidová osvobozenecská armáda (PLA – People's Liberation Army), nebo také jako Vietkong.

a Diemových odpůrců. Dne 11. června 1963 se starý mnich Thich Quang Duc dobrovolně upálil,³¹ aby ukázal svůj postoj k současnému dění. Vzniklou situaci využili jihovietnamští generálové, dlouhodobě nespokojení s vládou současného prezidenta, a za tichého souhlasu Kennedyho³² a americké vlády se rozhodli Diema svrhnout. Dne 1. listopadu 1963 rozpoutali puč. Prezidentský palác byl ostřelován, objevily se nové demonstrace. Když prezidentské sídlo padlo do rukou vzbouřenců, vedených plukovníkem Nguyen Van Thieuem, prezident se svým bratrem uprchl a schoval se v kostele v čínské čtvrti Cholon, kde byli následujícího dne zavražděni.³³ Následovalo období zmatků a střídání vládních představitelů. Po smrti prezidenta se moci ujali generálové – prvním z nich byl Duong Van Minh. Američané věděli, že taková vláda není zárukou vítězství, a tak – již po smrti prezidenta Kennedyho – připravovali nové řešení. Sami generálové nakonec předali roku 1965 vládu Nguyen van Thieuovi,³⁴ který se po zmanipulovaných volbách roku 1967 stal prezidentem a setrval v této funkci až do roku 1975.

1.2 PRŮBĚH VÁLEČNÉHO KONFLIKTU (1964 - 1975)

Válka ve Vietnamu oficiálně začala v polovině roku 1964,³⁵ kdy severovietnamské provokace začaly přesahovat únosné meze a střídání neschopných vlád po pádu Diemova režimu Jižní Vietnam oslabovalo. Severní Vietnam cítil neschopnost jihu a začal s mohutnou vyzbrojovací akcí svých vojáků.³⁶ Mnoho partyzánů zároveň tajně putovalo na jih země, kde dočasně splynuli

31 http://zpravy.idnes.cz/skrtil-sirkou-a-upalil-se-vietnamskym-buddhistum-zazehl-nadeji-p7c-/zahranicni.asp?c=A100719_135518_zahranicni_btw, 4. 4. 2011.

32 John Fitzgerald Kennedy byl v letech 1961-1963 prezident USA. Byl zavražděn 22. listopadu 1963 v Dallasu, ve státě Texas.

33 PALMER, c. d., s. 59.

34 Nguyen Van Thieu (1923-2001) byl generál jihovietnamské armády (ARVN – the Army of the Republic of Vietnam) a v letech 1965-1975 prezident Jižního Vietnamu.

35 Dne 7. srpna 1964 přijetím rezoluce o Tonkinském zálivu, která „*zmocňovala prezidenta přijmout nutná opatření k odvetě za útoky a k zabránění další agrese*“ (FREY, c. d., s. 82).

36 Dosud byli partyzáni vyzbrojeni směsicí zbraní, které získávali od první světové války. Během tohoto přezbrojování došlo ke sjednocení – používaly se zejména sovětské zbraně, případně jejich čínské kopie (PALMER, c. d., s. 63-64).

s obyvatelstvem. Američané museli nějakým způsobem na vzniklou situaci reagovat, bylo jen zapotřebí najít pro světové veřejné mínění a zejména pro americký Kongres³⁷ vhodnou záminku. Tou se v srpnu 1964 stal útok na torpédoborec Maddox v Tonkinském zálivu a o dva dny později další atak, tentokrát nejen na Maddox, ale také na torpédoborec Turner Joy, jež tam nechal vyslat nový americký prezident Lyndon B. Johnson.³⁸ USA začaly konflikt poměrně opatrně, protože nikdo nechtěl riskovat, že by největší severovietnamský spojenec a dodavatel zbraní a financí – Čína – vstoupil do války. Čína totiž měla nejen obrovskou armádu, ale od roku 1964 také atomové zbraně.³⁹ Americká vláda tedy nařídila bombardování stezek v laoské džungli a zároveň několika objektů v severním Vietnamu, například námořních základů a skladů pohonných hmot ve městě Vinh.⁴⁰ Tyto omezené útoky se později ukázaly jako nedostatečné a v podstatě zbytečné.

Situace ve Vietnamu byla proměnlivá – chvíli vítězil Jih, chvíli naopak Sever. Převahu ovšem měla Hanoj. Jižní Vietnam nedisponoval zázemím pro narůstající počet vojáků – ubikacemi, sklady pro potraviny a munici, dokonce chyběly i dostatečné prostory pro logistiku (přístavy, letiště), nemocnice a cesty.⁴¹ To vše bylo potřeba vybudovat, ale času nebylo nazbyt. Hanoj naopak měla náskok s budováním stezek (Ho Či Minova stezka)⁴² a cest a dokonale propracovaný logistický systém.⁴³ I to byl důvod, proč FNO stále pokoušela trpělivost Američanů. Dne 1. listopadu 1964 zaútočili partyzáni na leteckou základnu Bien Hoa a kromě jiných ztrát zabili také čtyři vojáky.⁴⁴ Dne 24. prosince došlo k pumovému atentátu na saigonský hotel Brink, jenž rozpoutal bitvu o Binh Gia, při níž zemřelo 445 jihovietnamských vojáků a 16 amerických poradců. Prezident Johnson však stále nedal povel k protiútoku, ač ho k tomu opravňovala rezoluce o Tonkinském zálivu.⁴⁵ Teprve když 7. února

37 Americký Kongres je nejvyšším zákonodárným orgánem, který má právo vyhlásit válku a rozhoduje o důležitých vojenských akcích.

38 Lyndon B. Johnson (1908-1973) byl nástupcem Kennedyho ve funkci prezidenta. Setrval v ní v letech 1963-1969.

39 FREY, c. d., s. 89.

40 SYRUČEK, c. d., s. 147.

41 PALMER, c. d., s. 99.

42 Ho Chi Minova stezka = systém cest podél vietnamských hranic na území Laosu a Kambodži, který byl využíván od počátku 60. let na přepravu osob i materiálu za severu na jih; od roku 1964 byly úzké cesty rozšiřovány na šířku nákladních automobilů (FREY, c. d., s. 84).

43 PALMER, c. d., s. 103.

44 FREY, c. d., s. 91.

45 Rezoluce byla vydána americkým Kongresem po útocích na torpédoborce Maddox a Turner Joy

1965 došlo k útoku na americkou základnu u Pleiku, která přinesla oběti na životech a obrovské materiální ztráty, a když partyzáni o tři dny později akci zopakovali na další americké základně, nařídil prezident začít s časově neomezenou leteckou válkou proti severnímu Vietnamu (operace *Rolling Thunder*).⁴⁶ Teprve tehdy začala válka v pravém slova smyslu.

Ač byly síly obou stran celkem vyrovnané, Hanoj měla silné spojence, Rusko a Čínu, ochotné dodávat potřebné zbraně; jejich většího zapojení do války se Američané obávali. Další výhodou severního Vietnamu bylo, že nebyl průmyslovou, ale zemědělskou zemí. Pokud došlo k bombardování základen Vietkongu, byly důležité materiály (například mapy či dokumenty), zásoby i vojáci ukryti v systému podzemních chodeb, jež většinou útoky přechkaly. Bombardování⁴⁷ proto nemělo takový účinek, jaký se předpokládal. Hanoj se díky tomu cítila ve výhodě a když prezident Johnson nabídl severovietnamské vládě mír za předpokladu, že „jižní Vietnam zůstane zachován jako prozápadně orientovaný suverénní stát“,⁴⁸ její odpovědi byly vlastní požadavky – tzv. čtyřbodový program. Pro USA ovšem nebyly přijatelné a mírová cesta tak úspěch nepřinesla.

Američané se tedy pokusili o vyhnání Severovietnamců z jihu a jejich oslabení. Ve druhé polovině šedesátých let šlo například o Válku do vyčerpání (*Strategy of Attrition*), kdy americké jednotky vyhledávaly a ničily protivníka a jihovietnamská armáda kontrolovala jih země. Roku 1967 byla rozbombardována a srovnána se zemí oblast takzvaného železného trojúhelníku⁴⁹ (operace *Cedar Falls*), který díky svému divokému a hustému lesnímu porostu sloužil jako pevnost pro partyzánské jednotky.⁵⁰

Severovietnamské bojové jednotky se vzpamatovaly z porážky, ale jejich

v Tonkinském zálivu roku 1964. Opravňovala Spojené státy k útokům na severní Vietnam.

46 FREY, c. d., s. 94.

47 Mezi cíle bombardovacích útoků patřily naftové nádrže, dopravní spoje, průmyslové a vojenské objekty, ale také přechody přes řeky, hráze, cesty, pole, lesy a sídliště. Většina obyvatel ovšem žila v prostých, většinou bambusových domcích, jejichž stavba trvala pár hodin. Pokud o takový dům přišli, postavili si nový. Dále vznikaly pracovní čety (většinou dívčí), které zničenou infrastrukturu opravovaly.

48 FREY, c. d., s. 97.

49 Dave R. Palmer popisuje železný trojúhelník jako šíp, jehož hrot je ve vzdálenosti zhruba 30 kilometrů severně od Saigonu. Dvě strany jsou ohraničeny řekami, třetí hustou džunglí. Na území této pevnosti byla spleť sítí podzemních chodeb, kde byly ošetrovny, tiskárny, učebny, skladovací prostory, kanceláře a podobně (PALMER, c. d., s. 144-145).

50 FREY, c. d., s. 105.

velitel Vo Nguyen Giap již připravoval cestu ke konečnému vítězství. Svůj plán promyslel do posledního detailu, ale i on udělal ve svých propočtech chyby, jež se nakonec staly jedním z hlavních důvodů, proč byla ofenzíva TET⁵¹ neúspěšná. Nelze ale hovořit o úplném neúspěchu. Hanoj sice prohrála vojensky, ale dokázala jižnímu Vietnamu a Američanům, že je schopna podniknout větší akci a dokonce proniknout i do nejstřeženějších objektů svých protivníků.

Jelikož Lyndon B. Johnson byl od ofenzívy Tet považován americkou veřejností za nevěrohodného, nebyl již v dalších prezidentských volbách zvolen. Novým prezidentem se roku 1969 stal Richard Nixon, jehož poradcem byl známý politik Henry Kissinger. Oba věřili, že pokud chtějí ukončit válku ve Vietnamu, musejí nejprve uzavřít dohodu s Ruskem a Čínou, hlavními hanojskými dodavateli zbraní a financí. Zároveň se začalo s procesem vietnamizace,⁵² která znamenala postupné stahování amerických vojáků z Vietnamu. Důsledkem toho bylo, že jihovietnamská armáda zůstala v bojích osamocena, bez vojáků a poradců, z počátku pouze s pomocí letecké podpory – na to ale nebyla připravena. Nixon zároveň povolil bombardování Kambodži, kde si Vietkong vybudoval základny a velké zásobovací prostory. Jakékoliv bojové akce mimo území Vietnamu byly do této doby zakázané.

Vyřešit konflikt mírovou cestou nebylo jednoduché, protože obě strany, stejně jako doposud, měly o ukončení války odlišné představy. Od roku 1968 docházelo k neustálým konfrontacím na obou stranách – na poli diplomatickém i válečném – ale rozhodující bitva se uskutečnila roku 1972. Giap se opět připravil jak nejlépe dovedl, naplánoval každou část ofenzívy do posledního detailu. Nepodcenil nic, co považoval za důležité. Měl dva hlavní cíle – porazit jihovietnamskou armádu a zlikvidovat současnou saigonskou vládu nebo alespoň narušit proces vietnamizace. Spojenci zaregistrovali náznaky možného útoku, měli tedy dostatek času se na něj připravit. Nevšimli si ale toho, že Severovietnamci přepravují po Ho Či Minově stezce velké množství tanků a špatně také odhadli dobu ofenzívy – opět počítali s obdobím svátků Tet;⁵³ boje nakonec začaly až o Velikonocích. Nezaskočily

51 Tet = vietnamsky *nový rok*.

52 Snaha prezidenta Richarda Nixona o to, aby se jihovietnamská armáda osamostatnila a mohlo dojít ke stažení amerických vojáků z Vietnamu.

53 PALMER, c. d., s. 260.

je jenom tyto dvě věci, ale také způsob útoku protivníka. Giapovi muži nepoužili obvyklou partyzánskou taktiku boje, nýbrž standardní způsob, který aplikovali i Američané a Jihovietnamci. Na začátku května prezident Nixon nařídil operaci *Linebacker*, která spočívala v náletech na důležité cíle v severním Vietnamu a jejich bombardování. Během této operace byly poprvé použity „i takzvané chytré bomby, které byly vybaveny kamerami a laserovou technikou a na cíl je naváděl počítač“,⁵⁴ a byly mimo jiné napadeny i zásobovací oblasti kolem severovietnamského města Vinh.⁵⁵ Tato závěrečná bitva nakonec skončila vítězstvím jednotky ARVN,⁵⁶ Saigonu a Američanů. Na druhou stranu přinesla nesmírné zklamání Hanoji, jež byla donucena znovu usednout za jednací stůl.

Tentokrát probíhala dvojí jednání – oficiální v Paříži a neoficiální mezi Kissingerem a Le-duc-Thoem.⁵⁷ K dohodě nakonec dospěla naposledy zmíněná dvojice vyjednávačů, kteří za to byli oceněni Nobelovou cenou za mír (přijal ji pouze Kissinger). Dne 27. ledna 1973 byla v Paříži podepsána „dohoda o ukončení války a obnovení míru“,⁵⁸ která mimo jiné vedla k zastavení bojů a k úplnému stažení amerických vojáků z Vietnamu nejdéle do dvou měsíců od podpisu. Saigonská vláda v čele s prezidentem Thieuem vnímala mírovou dohodu jako porážku a jediným uklidněním pro ni bylo to, že kontrolovala 75% území, víc jak 50% obyvatel, a měla ujištění Nixona o hospodářské a vojenské pomoci, pokud severní Vietnam nebude dohodu dodržovat.⁵⁹

Hanoj se svého cíle nevzdala. Během následujícího roku zkvalitňovala Ho Či Minovu stezku, zřizovala zásobovací místa a zbudovala ropovod „od severní čínské hranice na jih do Kambodže“.⁶⁰ Zásluhou problémů v Americe (aféra Watergate, změna prezidenta) a v jižním Vietnamu (hospodářská krize, potíže v armádě a neochota prezidenta Thieua k řešení vzniklé situace) rostla moc Hanoje, která vyústila ovládnutím celého Vietnamu komunisty roku 1975.

54 FREY, c. d., s. 165-166.

55 PALMER, c. d., s. 264.

56 ARVN (Army of the Republic of Vietnam) = Armáda jižního Vietnamu, tedy speciálně vycvičení vojáci, kteří byli vysíláni na tajné mise na území nepřitele.

57 Le Duc Tho (1911-1990) byl vietnamský politik, který jednal s Kissingerem o uzavření míru mezi Amerikou a Vietnamem. Za svou činnost měl být roku 1973 oceněn Nobelovou cenou za mír, kterou ale odmítl.

58 FREY, c. d., s. 169.

59 Tentýž, s. 170.

60 Tentýž, s. 173.

2 SOUDOBÝ ČESKOSLOVENSKÝ TISK VERSUS AMERICKÝ A BRITSKÝ TISK

V šedesátých a sedmdesátých letech se situace v Československu velice lišila od americké či britské. Komunismus omezoval novináře i spisovatele a nedovolil jim psát svobodně o událostech, zejména těch, týkajících se západních zemí. Když se někdo rozhodl udělat něco „proti režimu“, například napsat článek odporující soudobému československému vidění světa, byl za to – v případě odhalení – tvrdě potrestán. Všechny obyvatele provázel neustálý strach, což byl velký rozdíl oproti západním demokratickým státům. Svoboda slova a život bez obav z pronásledování dávaly prostor pro pravdivější a kvantitativněji přísun informací a zejména pluralitu názorů, které umožňovaly diskuzi na dané téma. Před okupací v roce 1968 sice v Československu došlo nakrátko k mírnému uvolnění, ale ani to se nedalo se západní svobodou srovnávat.

Na druhou stranu je třeba si uvědomit, že ani spisovatelé ve svobodných zemích si nemohli dovolit vše kritizovat a jak poznamenal pan Prošek,⁶¹ a jak se lze dočíst i v některých odborných publikacích, reportéři ve Vietnamu byli určitým způsobem zneužití k propagandě. Například Marc Frey ve své knize *Dějiny vietnamské války* píše, že média „podávala o bojích ve Vietnamu zkreslený obraz“.⁶² V podstatě šlo o to, že záběry v televizi zhruba do začátku roku 1968 neukazovaly tak často mrtvé americké vojáky, průběhy bojů,⁶³ zničenou infrastrukturu, zpustošené vesnice či lidi bez domova. Nemluvílo se ani o počtu mrtvých civilistů. O těchto záporných jevech se psalo minimálně; v článcích či televizních zprávách se spíše objevovali američtí vojáci, „vyobrazováni“ jako hrdinové, a veškeré prognózy ukazovaly, že Spojené státy ve válce vítězí. Proto byli Američané tolik překvapeni, když došlo k ofenzívě Tet, a z toho důvodu se rozpoutaly obrovské demonstrace roku 1968 a zejména v květnu roku 1970.

⁶¹ Pamětník; viz rozhovor.

⁶² FREY, c. d., s. 120.

⁶³ Tentýž.

2.1 CENZURA V ČESKOSLOVENSKU A ZAHRANIČNÍ TISK

Cenzurou se vláda snažila omezit přísun informací k obyvatelstvu. Jejím záměrem bylo ovlivnit lidské smýšlení, poskytnout člověku neúplné a většinou i zkreslené informace tak, jak bylo potřeba k upevnění komunistické moci. Komunisté ale samozřejmě nebyli první, kdo cenzuru používal. Objevovala se již za vlády Habsburků, zejména ve spojitosti s takzvaným Bachovým absolutismem v letech 1851-1859.

Po druhé světové válce cenzura v Československu de facto neexistovala,⁶⁴ ale ministerstvo informací v čele s Václavem Kopeckým, předním představitelem Komunistické strany Československa (dále jen KSČ), dávalo jasně najevo, že tomu tak nebude nadlouho. Místo cenzury se využívalo různých taktik, například zákaz zásobování novinových tiskáren papírem, protože bylo potřeba s ním – jakožto s vývozní surovinou – šetrně hospodařit.⁶⁵

Jakmile byl proveden únorový převrat, omezování tisku se projevilo v plné šíři. Již první den komunistické vlády (26. února 1948) začalo zabavování výtisků a zakazování vydavatelské činnosti. Vydavatelé mohli pokračovat ve své práci pouze tehdy, pokud vyhovovali novým podmínkám v zemi, tedy lidově-demokratickému režimu.⁶⁶ Důvody byly více než jasné: zabránit tomu, aby vycházely články, nesouhlasící s politikou komunistické strany, a zajistit, aby všechna povolená periodika program KSČ podporovala.⁶⁷

Kromě zákazu publikování českých novin a časopisů se samozřejmě zredukoval a pak zcela zakázal dovoz zahraničních tiskovin, zejména těch západních. Pouze některé úřady měly právo zahraniční periodika odebírat, ale ta byla předtím důkladně prohlédnuta. Pokud se tam vyskytoval nevhodný článek, byl vystřižen, pokud byla nevhodná větší část článků, bylo periodikum zabaveno.⁶⁸

Cenzura se ovšem netýkala pouze novin a časopisů, ale také divadel, rozhlasu,

64 KAPLAN, Karel - TOMÁŠEK, Dušan, *O cenzuře v Československu v letech 1945-1956*, Praha 1994, s. 8.

65 BYSTROV, Vladimír, *Svobodná nesvoboda. Některé příklady postupující komunistické a sovětizace mediální krajiny v Československu a snah komunistů umlčet český nekomunistický a církevní tisk v letech 1945-1948*, Praha 2006, s. 10-11.

66 Tentýž, s. 75.

67 TOMÁŠEK, Dušan, *Pozor, cenzurováno! Aneb ze života soudružky cenzury*, Praha 1994, s. 8.

68 BYSTROV, c. d., s. 83-84.

filmů, televize, výstav, knihoven, knih, plakátů, letáků, odznaků, nálepek⁶⁹ a jak prohlásil historik Dušan Tomášek v pořadu české televize Historie.cs, „v 50. letech bylo cenzurováno i parte“.⁷⁰ Člověk si nemohl být jist ani listovní svobodou. Dohlíželo se prostě na vše, co mohlo být sebemenším způsobem, ovlivnit smýšlení československé veřejnosti nebo pobuřovat lid proti režimu.

Na počátku roku 1953 byla zřízena Hlavní správa tiskového dohledu ministerstva vnitra (dále jen HSTD), v jejímž čele stál JUDr. František Kohout, a která od poloviny tohoto roku dohlížela zejména na denní tisk, krajské noviny, filmové noviny, československý rozhlas a ČTK.⁷¹

Krátce před Pražským jarem docházelo k postupnému uvolňování atmosféry ve společnosti. Zabavovalo se méně než v předchozích letech. HSTD byla s účinností k 1. lednu 1967 přejmenována na Ústřední publikační správu (známou pod zkratkou ÚPS), ale stále byla pod dohledem ministerstva vnitra.⁷² Zákon č. 84 z 26. června 1968 cenzuru zrušil – nikdo ale netušil, že to bude pouze na krátkou dobu. Po událostech v srpnu 1968 se cenzura ještě zpřísnila. Novináři se báli psát a mnoho autorů raději emigrovalo. Po roce 1969 také „došlo k výměně na vedoucích postech (...) a v tu chvíli komunistické vedení vědělo, že se na nové šéfy může spolehnout“.⁷³

Cenzura pak existovala dalších dvacet let společně s režimem, který ji stvořil k obrazu svému. Teprve roku 1989 začali novináři – a nejen ti – poznávat „sladkou chuť“ svobody a oprostili se od obavy nazývat věci pravým jménem.

2.2 NOVINY

Při zpracování bakalářské práce jsem analyzovala denní tisk – československý i zahraniční. Záměrem bylo porovnat, jak se lišily zprostředkovávané informace, ale i způsob, jakým byly čtenáři předloženy. Zvolený československý tisk

69 TOMÁŠEK, c. d., s. 8.

70 <http://www.ct24.cz/textove-prepisy/historie-cs-eu/5749-skrt-skrt-skrt-cenzura/>, 10. 1. 2011.

71 TOMÁŠEK, c. d., s. 9.

72 Tentýž, s. 107.

73 <http://www.ct24.cz/textove-prepisy/historie-cs-eu/5749-skrt-skrt-skrt-cenzura/>, 10. 1. 2011.

je celostátní, protože události Vietnamské války nejsou nijak zásadně spojeny s žádným z českých (dříve československých) krajů; většinou se týkají diplomatické roviny, jsou tedy záležitostmi celé republiky. K americkému deníku jsem si pro srovnání západních novin zvolila ještě britské *The Times*, protože mě, studentku angličtiny, zajímal i tamní druh tisku.

2.2.1 Rudé právo

První výtisk Rudého práva se datuje k 21. září 1920. Ze začátku spadl pod Sociálně demokratickou stranu. Když byla v květnu 1921 ustavena KSČ, deník se stal jejím tiskovým orgánem. V poválečném období nebyl osud těchto novin idylický. Před podepsáním Mnichovské dohody bylo Rudé právo několikrát zakázáno, 20. října 1938 bylo jeho vydávání úplně zastaveno.⁷⁴ Poté vycházelo až do května 1945 ilegálně – první legální číslo vyšlo přesně den po osvobození.⁷⁵ „Po roce 1945 vycházely v Československu v tzv. světovém formátu (430×595 mm) pouze komunistické deníky Rudé právo a slovenská Pravda a později také Zemědělské noviny; ostatní deníky vycházely v menším tzv. evropském formátu (297×420 mm).“⁷⁶ Prvním šéfredaktorem se stal Bohumil Šmeral, v deníku pracovalo také mnoho dalších významných spisovatelů a autorů, například Julius Fučík, Ivan Olbracht či Marie Majerová.

2.2.2 Lidová demokracie

Název dostal deník Československé strany lidové po osvobození republiky v roce 1945. Do této doby byl od svého založení v roce 1919 znám jako *Lidové listy*.⁷⁷ Vycházel až do 23. července 1994.⁷⁸ Jednalo se o poměrně čtené a populární noviny, vnímané „jako alespoň formálně nekomunistický tisk“.⁷⁹

⁷⁴ Malá československá encyklopedie, díl pátý, Pom-S, Praha 1987, s. 406.

⁷⁵ Ilustrovaný encyklopedický slovník, díl třetí, Pro-Ž, Praha 1982, s. 150.

⁷⁶ BYSTROV, c. d., s. 40.

⁷⁷ Velký slovník naučný, díl první, A-L, Praha 1999, s. 811.

⁷⁸ Universum. Všeobecná encyklopedie, díl pátý, Ko-Ma, Praha 2000, s. 432.

⁷⁹ Tatáž, s. 432.

2.2.3 Mladá fronta

Nakladatelství a vydavatelství Mladá fronta bylo založeno roku 1945 pod Svazem československé mládeže, později Československého svazu mládeže a Socialistického svazu mládeže⁸⁰ (dále jen SSM). Kromě beletrie, poezie, časopisů *Sluníčko*, *Mateřídouška*, *Mladý svět* a dalších vydávalo též deník ÚV SSM⁸¹ *Mladá fronta*.⁸² Od roku 1990 je tento celostátní deník znám pod názvem *Mladá fronta Dnes*.⁸³

2.2.4 The International Herald Tribune

James Gordon Bennett starší vydal první číslo deníku *New York Herald* roku 1835. Jeho syn, James Gordon Bennett, začal roku 1887 vydávat v Paříži evropskou verzi, kterou obohatil o množství nových prvků,⁸⁴ díky čemuž získaly noviny velký úspěch. Osud deníku byl složitý, protože několikrát změnil majitele. Newyorská verze se roku 1966 přestala vydávat⁸⁵ a následujícího roku se evropský deník dostal pod správu *The Washington Post* a *The New York Times*; název byl změněn na *The International Herald Tribune*.⁸⁶ Od roku 2003 jsou noviny ve vlastnictví *The New York Times* a každý den jsou v prodeji na stáncích ve více než 180 zemích světa a k dispozici i na internetových stránkách. Jelikož jsou editovány v New Yorku, Paříži a Hongkongu, mohou čtenáři nabídnout ty nejčerstvější informace. Díky *The New York Times* tedy získaly celosvětový charakter.⁸⁷

2.2.5 The Times

Britský deník, publikovaný od roku 1785, byl pod názvem *The Times* znám

80 *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*, díl třetí, M-R, Praha 1997, s. 161.

81 Ústřední výbor Socialistického svazu mládeže.

82 *Ilustrovaný encyklopedický slovník*, díl druhý, J-Pri, Praha 1981, s. 548.

83 *Universum. Všeobecná encyklopedie*, díl šestý, Mb-Op, Praha 2001, s. 152.

84 Mezi tyto prvky patří například linotyp (stroj, používaný k sazbě písmen při tisku), barevné komiksy, poprvé dával na titulní stranu i sportovní události, v článcích se věnoval také vědě a medicíně atp. (http://www.ihtinfo.com/pdfs/IHT_ShortHistoryEnglish.pdf, 14. 4. 2011).

85 http://www.ihtinfo.com/pdfs/IHT_ShortHistoryEnglish.pdf, 6. 4. 2011.

86 <http://www.ihtinfo.com/about/history.html>, 6. 4. 2011.

87 http://www.ihtinfo.com/pdfs/IHT_ShortHistoryEnglish.pdf, 6. 4. 2011.

až o tři roky později. Jeho prvním vydavatelem se stal John Walter a společně s novým názvem přidal do novin například i rubriku o slavných osobnostech té doby, aby upoutal větší škálu čtenářů.⁸⁸ Od roku 1981 jsou noviny pod společností, kterou vlastní Rupert Murdoch.⁸⁹ Ten například zavedl zpoplatnění internetových stránek *The Times* a *The Sunday Times*.

2.3 OFENZIVA TET (1968)

V roce 1967 nevypadala pro severní Vietnam situace idylicky. Od nástupu jihovietnamského prezidenta Thieua nedocházelo k převratům ve vládě ani k závažným občanským demonstracím jako za vládce předešlého, a lidé na jihu již nepodporovali Hanoj v takové míře jako dřív. Jihovietnamská armáda navíc sílila díky vyzbrojení i množství vojáků. Severní Vietnam naproti tomu ztrácel v bojových akcích velký počet mužů, který již nebyl schopen nahradit.

Severovietnamský vrchní velitel Vo Nguyen Giap se ale naděje na výhru nevzdával. Rozhodl se vypracovat plán boje do posledního detailu, který by jeho armádu přivedl k vítězství. Spoléhal mimo jiné na to, že americké velení nehodlalo změnit taktiku boje, kdežto on tu svou ano. Počítal s ustáleným počtem amerických vojáků, dále že prezident Johnson nezruší válečná omezení (například nepovolí boje mimo území Vietnamu) a spoléhal také na americkou veřejnost a její odpor proti válce. Vycházel z toho, že se blížily prezidentské volby a kandidáti si nemohli dovolit žádné faux pas. V dalších dvou předpokladech se ale mýlil, což nakonec vedlo k neúspěchu celé jeho strategie. Protože Američané převzali velení nad veškerými bojovými akcemi již před několika lety, nepočítal Giap s větší rezistencí jihovietnamské armády; na druhou stranu se domníval, že podpora Ho Či Mina je mezi lidem stále velká, a proto, když budou komunisté vítězit, dojde k povstání a svržení saigonského režimu.⁹⁰ Cílem akce bylo nejenom sjednotit Vietnam,

⁸⁸ <http://www.spartacus.schoolnet.co.uk/PRtimes.htm>, 6. 4. 2011.

⁸⁹ http://entertainment.timesonline.co.uk/tol/arts_and_entertainment/books/non-fiction/article784725.ece, 6. 4. 2011.

⁹⁰ PALMER, c. d., s. 177-178.

ale hlavně dosáhnout odchodu Američanů ze země. Nikdy nevyřčeným záměrem bylo také „*oslatit Ho Či Minovy osmdesáté narozeniny osvobozením Saigonu*“.⁹¹

Jako první se Giap soustředil na odvedení pozornosti nepřátelských vojenských jednotek – fingoval přípravy na rozhodující bitvu u Dien Bien Phu, jako tomu bylo v roce 1954. Američané nechtěli prohrát, stejně jako kdysi dávno francouzské jednotky, a proto tam americký generál Westmoreland poslal nejlepší vojenské oddíly a techniku. Mezitím se přestrojení hanojští vojáci připravovali na svých stanovištích u velkých měst a důležitých objektů. Dokonce se jim podařilo převést s sebou nepozorovaně i zbraně, například „*na kárách, přikryté v nákladu květin, zeleniny a ovoce pro sváteční trhy*“.⁹² Giapův plán ale nebyl tak tajný, jak by se u akce podobného typu očekávalo. Americké zpravodajské služby měly mnoho vodítek k tomu, co se mělo dít,⁹³ nikdo jim ovšem nepřikládal takovou důvěryhodnost, jakou by si zasloužily. „*Jeden ze zpravodajských důstojníků (...) připustil: Ani kdybychom měli k dispozici celkový plán této bojové akce, nevěřili bychom tomu.*“⁹⁴

Vietnamský nový rok nemá pevné datum a roku 1968 připadl na konec ledna. Během novoročních slavností mělo v celém Vietnamu zavládnout příměří, s čímž souhlasila i Hanoj; většina provincií v jižním Vietnamu ho dodržovala, i když se našlo pár výjimek,⁹⁵ jež byly nakonec zneužity Národní frontou osvobození jako důvod k začátku celé akce. Ofenziva, na níž se jednotky NFO již dlouho připravovaly, začala 31. ledna 1968. Několik tisíc severovietnamských vojáků dočasně ovládlo „*pět ze šesti velkých měst, 36 ze 44 hlavních měst provincií, 64 sídel místní správy a mnoho osad*“.⁹⁶ Podařilo se jim proniknout dokonce i do budovy amerického velvyslanectví, kde televizní kamery natočily nejen nepřipravenost amerického velení a vojáků, ale i smrt čtyř mužů a jednoho desátníka.⁹⁷ Útokům partyzánů se neubránily ani budovy ministerstev, prezidentský palác či letiště Tan Son Nhut. Během bojů se osvědčily i cizí, například australské bojové jednotky *Australian Task Force* vedené poručíkem Tingleyem. Ty bránily leteckou základnu

91 MRÁZEK, c. d., s. 118.

92 SYRUČEK, c. d., s. 181.

93 ANDERSON, Paul, *Když bodá škorpión. Historie 3. kavalerie, jižní Vietnam, 1965-1972*, Praha 2004, s. 99.

94 PALMER, c. d., s. 190.

95 WELSH, Douglas, *Úplná historie Vietnamské války*, Praha 1995, s. 81.

96 FREY, c. d., s. 128.

97 SYRUČEK, c. d., s. 182.

v Bien Hoa a „komplex v Long Binh, kde se nacházely životně důležité štáby velitelství ARVN⁹⁸ a US Army“⁹⁹ a znemožňovaly nepříteli zaútočit v plné síle na Saigon ze západu. Podle zpráv v novinách *The Times* byla ve Vietnamu angažována jedna pětina australské armády.¹⁰⁰

Severovietnamci sice neuspěli, ale dali jasně najevo, že jsou schopni velkých vojenských akcí a také že mají stále podporu velké části obyvatelstva. Zejména díky televizi navíc vzrostl ve Spojených státech odpor k válce, což ovlivňovalo další rozhodování vládních činitelů. Boje ofenzivy Tet trvaly až do konce března a během nich se u mnoha amerických vojáků začala projevovat „nahromaděná frustrace z dosavadních neúspěchů, vybíjeli si strach ze střelby ze zálohy, bojů z blízka a nášlapných min. (...) Obzvláště hrůzné byly události v malé vesnici My Lai, kterou v březnu 1968 zmasakrovala jednotka pod velením poručíka Williama Calleyho.“¹⁰¹ Vojáci znásilnili ženy a nakonec postříleli všech 200 obyvatel vesnice, děti, ženy a starce“.¹⁰² Pro Vietkong znamenala neúspěšná ofenziva Tet ztrátu pozic a hlavní bojovou jednotkou v jižním Vietnamu se místo něj stala pravidelná severovietnamská armáda.¹⁰³

Dne 31. března 1968 nabídl prezident Johnson ve svém projevu Hanojskému vedení ukončení letecké ofenzivy, pokud bude ochotné zasednout k jednacímu stolu. Hanoj souhlasila a v květnu téhož roku začala jednání v Paříži. Ani tentokrát k dohodě nedošlo.

Po ofenzivě Tet se situace zcela změnila. Jihovietnamská armáda, která ukázala během ofenzivy svou sílu a odhodlanost, začala díky tomu v následujících letech vítězit i nad partyzány, jichž se díky různým akcím, například *programu Phoenix*,¹⁰⁴ úspěšně „zbavovali“.

98 ARVN (Army of the Republic of Vietnam) = jihovietnamská armáda

99 ANDERSON, c. d., s. 100.

100 *Australian role in Vietnam*, in *The Times*, 27. 1. 1968, s. 2.

101 Calley byl odsouzen k 3,5letém vězení za vraždu 22 civilistů.

102 FREY, c. d., s. 131.

103 Vietkong byly partyzánské jednotky, operující zejména na jihu země; Pravidelná severovietnamská armáda byla „oficiálním“ bojovým útvarem severního Vietnamu. Řízeny však byly z jednoho centra, tedy z Hanoje.

104 Program Phoenix = akce americké CIA, založená na nalezení a zničení osob, jakkoliv podporujících Vietkong.

2.3.1 Rudé právo

Ofenziva Tet začala v noci na 31. ledna 1968. Rudé právo však již 29. ledna otisklo na titulní straně článek, zmiňující útoky vlastenců na „*základnu americké námořní pěchoty u Khe-sanhu*“.¹⁰⁵ Je známo, že tento manévr byl naplánován severovietnamskými veliteli jako zástěrka pro následující ofenzivu. Měl odpoutat pozornost amerického velení a zejména zaměstnat co největší počet jihovietnamských a spojeneckých vojáků, čímž se měl vlastencům usnadnit počáteční útok na důležité cíle na jihu.

Zajímavý je článek z následujícího dne, kde se jasně konstatuje, že „*vlastenci dodržují klid zbraní (...) nicméně síly NFO jsou nuceny bránit se tam, kde Američané a saigonská vojska pokračují v útocích*“.¹⁰⁶ To si viditelně protiřečí – vlastenci nejprve napadli Khe-sanh a pak byli považováni za „oběť“. Přitom američtí a spojenečtí vojáci (jihovietnamští muži byli vzhledem k svátkům z velké většiny mimo službu) jen bránili své území, majetek a lidské životy před útoky nepřátel, stejně tak, jako by to udělal v podobné situaci kdokoliv jiný, nehledě na průměří. Z mnoha publikací, analyzujících Vietnamskou válku, víme, že to byl severní Vietnam, který po dlouhou dobu připravoval a následně zahájil tuto operaci. Na člancích lze demonstrovat, jak noviny v té době předkládaly svým čtenářům informace a jak styl psaní podmiňoval potřeby režimu. Označení *vlastenci*, *agresoři* (Američané) a *saigonská vláda* v uvozovkách naznačuje, na čí straně tehdejší komunistický režim stál a koho podporoval (a to nejen dodáváním zbraní¹⁰⁷ a dalšího potřebného materiálu severnímu Vietnamu).

Dne 31. ledna informovaly noviny o napadení Saigonu: „*Po celodenních bojích, při nichž síly Národní fronty osvobození jižního Vietnamu zaútočily na devět jihovietnamských měst a řadu amerických a jihovietnamských vládních postavení,*

¹⁰⁵ *Příměří s nálety a přestřelkami*, in Rudé právo, 29. 1. 1968, s. 1.

¹⁰⁶ *Vietnamské svátky jara ve stínu narušovaného příměří. Agresoři útočí v oblasti Khe-sanh*, in Rudé právo, 30. 1. 1968, s. 7.

¹⁰⁷ Československo dodávalo zbraně například již roku 1948 Izraelcům, kteří bojovali za vytvoření izraelského státu. Údajně s tím měl být spojen i generál Heliodor Píka, v té době náčelník generálního štábu pro zbrojní průmysl (BARTOŠEK Karel, *Český vězeň. Svědectví politických vězeňkyň a vězňů let padesátých, šedesátých a sedmdesátých*, Praha – Litomyšl 2001, s. 165). Roku 1952, když hrozilo že studená válka přeroste v další válečný konflikt, „*V Československu, zbrojnici „tábora míru“, dosahuje militarizace hospodářství nevídaných rozměrů.*“ (BARTOŠEK c. d., s. 181).

*byl napaden i Saigon palbou těžších zbraní.*¹⁰⁸ K situaci se také vyjádřila sovětská vláda v prohlášení, směřovaném k Japonsku, jehož znění uvedlo i Rudé právo: *„Japonsko poskytuje přímou a otevřenou podporu Spojeným státům při uskutečňování jejich agresivních plánů v jižním Vietnamu. Taková činnost (...) může negativně ovlivnit sovětsko-japonské vztahy.*¹⁰⁹ Jde o další důkaz toho, jaký postoj Sovětský svaz k bojům v Indonésii zaujímal. Jelikož politika Československé socialistické republiky podléhala Moskvě, stejný názor na tamní situaci mělo i vedení naší země. Zároveň lze toto prohlášení chápat jako určitý druh nátlaku na Japonsko a snahu získat jej na svou stranu, tedy k podpoře VDR.

Jelikož se americké a jihovietnamské jednotky byly nuceny bránit proti útokům nepřítele, využilo toho prezidium ústředního výboru Národní fronty osvobození jižního Vietnamu a „vydalo 30. ledna rozkaz osvobozeneckým ozbrojeným silám jižního Vietnamu, jakož i všem členům organizací spjatých s Národní frontou osvobození, aby společně se všemi vlasteneckými silami a občany energicky potrestali americké agresory a vládnoucí kliku v Saigonu“.¹¹⁰ Rudé právo se v tomto článku zpětně vrací k událostem, jež se odehrály v noci na 31. ledna 1968 a přesně popisuje útoky na města, základny, letiště a dokonce i prezidentský palác a budovu amerického velvyslanectví. Nelze přehlédnout mírně ironickou zmínku o tom, že *„president saigonské loutkové vlády marně hledá rozhlasovou vysílačku, kterou by mohl oznámit vyhlášení výjimečného stavu na celém území jižního Vietnamu. Našel ji až ve středu večer [to jest 31. ledna večer, po prvním dnu ofenzívy].*¹¹¹ Tyto boje byly označeny jako něco, *„co zatím nemá v historii americké války ve Vietnamu obdobu a co by mělo být pro USA pobídkou, aby z Vietnamu odešly v zájmu zachování tváře co nejdříve*“.¹¹²

NFO zpočátku vítězila – využila momentu překvapení a navíc zaútočila na několika místech jižního Vietnamu. Dne 2. února 1968 stále ohrožovala hlavní město Saigon (ačkoliv jeho střed *„byl ve čtvrtek [1. 2. 1968] odpoledne opět pod kontrolou Američanů*“),¹¹³ ovládala dalších šest významných měst a dokonce ustavila

108 *Saigon napaden jihovietnamskými vlastenci*, in Rudé právo, 31. 1. 1968, s. 1.

109 *Překvapivá ofenzíva vlasteneckých sil v jižním Vietnamu*, in Rudé právo, 31. 1. 1968, s. 7.

110 *Těžké boje v Saigonu*, in Rudé právo, 1. 2. 1968, s. 1.

111 Tentýž, s. 7.

112 Tentýž, s. 1.

113 *V Saigonu se dosud bojuje*, in Rudé právo, 2. 2. 1968, s. 1.

revoluční vládu v „bývalém sídelním městě vietnamských císařů Hue“.¹¹⁴ Díky ofenzívě navíc začali někteří veřejní činitelé USA uvažovat „o nutnosti dalšího stupňování války“.¹¹⁵ Ofenzíva sice nakonec skončila dílčím vítězstvím amerických a jihovietnamských sil, přesto neznamenal ukončení války ve Vietnamu.

2.3.2 Lidová demokracie

Lidová demokracie předložila svým čtenářům v sobotu 27. ledna 1968 článek, v němž popisuje situaci na základně v Khe-sanhu, kterou navštívil generál Westmoreland. „Základna byla v posledních dnech vystavena prudkým útokům vietnamských vlastenců (...). V noci na pátek útoky ustaly.“¹¹⁶ V následujících dvou dnech deník zmínil v podstatě stejné informace jako v Rudém právu, a sice že NFO dodržuje příměří, kdežto „Saigonská vláda a americké velitelství chtějí klid zbraní zachovat jen na 36 hodin – mezi 29. a 31. lednem“.¹¹⁷

Ihned po zrušení příměří v několika provinciích jižního Vietnamu zaútočili jihovietnamští vlastenci na důležitá města,¹¹⁸ což mělo pro Američany za následek těžké ztráty zázemí, vybavení a několik mrtvých mužů (počet zabitých vojáků každý den narůstal závratnou rychlostí). V komentáři k prvnímu dni ofenzívy se – stejně jako v Rudém právu – i v Lidové demokracii objevila proklamace sovětské vlády k Japonsku o jeho narušování dobrých vztahů s Moskvou tím, že podporuje jižní Vietnam.¹¹⁹

O prvním dnu ofenzívy (31. ledna 1968) v Saigonu a okolí, informuje článek v Lidové demokracii následujícího dne. Popisuje atmosféru v hlavním městě a boje o velvyslanectví, Palác nezávislosti a letiště.¹²⁰ Komentátor Jiří Dienstbier¹²¹

114 *V Saigonu se dosud bojuje*, in Rudé právo, 2. 2. 1968, s. 7.

115 *Útoky jihovietnamských vlastenců neustávají*, in Rudé právo, 3. 2. 1968, s. 1.

116 *Generál Westmoreland v Khe-sanhu*, in Lidová demokracie, 27. 1. 1968, s. 2.

117 *Američané zasypali bombami oblast Khe-san. VDR propustí ze zajetí tři letce USA*, in Lidová demokracie, 28. 1. 1968, s. 2.

118 *Sovětské prohlášení japonské vládě. Saigonská vláda zrušila příměří*, in Lidová demokracie, 31. 1. 1968, s. 2.

119 Tentýž.

120 *Jednotky NFO vnikly do velvyslanectví USA*, in Lidová demokracie, 1. 2. 1968, s. 1.

121 Jiří Dienstbier (1937-2011) pracoval v šedesátých letech jako novinář a zpravodaj Československého rozhlasu na Dálném východě, v Evropě a Spojených státech. V letech 1989-1992 působil ve funkci ministra zahraničí.

se domníval, že Saigon zrušil příměří kvůli obavám, že by Američané mohli začít vyjednávat s Hanojí a ta zase naopak začala s ofenzívou proto, aby demonstrovala svou sílu před případnými mírovými rozhovory [viz příloha č. 1]. Dodal také, že cesta k míru se nevyřeší střelbou v džungli.¹²² Celá akce začala tím, že severovietnamský vojevůdce generál Nguyen-chi-Thanh měl přehled o tom, kolik jednotek a jaké vybavení Američané vlastní. Bylo mu jasné, že proti takové přesile nemohou jeho vojáci zvítězit,¹²³ a proto bylo třeba vymyslet jinou vojenskou strategii. Na ní Thanh pracoval již od roku 1966, ale až do osudového nového roku 1968 nezískal podporu severovietnamské vlády. Podle knihy *Dějiny 20. století* ukázala ofenzíva TET, že „rozhodujícího vítězství by se dalo dosáhnout jen za cenu totální a velmi nákladné války“.¹²⁴ Toto tvrzení nepřímo potvrzuje i velitel amerických ozbrojených sil v oblasti Saigonu generál Weyand, který uvedl, „že bezpečnost hlavního města nelze nikdy zaručit. Snad bychom to dokázali, kdybychom soustředili kolem Saigonu všech 500 tisíc amerických vojáků, kteří jsou dnes ve Vietnamu.“¹²⁵ Stejný úsudek se objevuje i v Rudém právu a Mladé frontě. Cílem útoků na důležitá místa bylo přesvědčit Jihovietnamce, aby povstali, což by způsobilo pád režimu prezidenta Thieua a následný odchod Američanů z Vietnamu. Kdyby nevyšla tato možnost, měla být ofenzívou alespoň vážně narušena bojová morálka jihovietnamských a amerických jednotek.¹²⁶ K povstání proto vyzvala obyvatelé rozhlasová stanice *Osvobození*.¹²⁷

V dalších dnech se povětšinou popisují průběhy bitev. Situace se zdá být úspěšnější pro NFO a Američané se snaží přesvědčit Hanoj, aby zasedla k jednacímu stolu. Prezident Johnson dokonce prohlásil, že by byl v takovém případě ochoten zastavit bombardování, měl však jedinou podmínku, „aby si NFO nevynucovala při rozhovorech výjimečným vojenským tlakem lepší postavení“.¹²⁸ Naproti tomu americký velitel ve Vietnamu generál Westmoreland 6. února prohlásil, že „USA

122 *Jižní Vietnam: budou USA přinuceny jednat?*, in Lidová demokracie, 1. 2. 1968, s. 2.

123 PALMER, c. d., s. 173.

124 KŘIVSKÝ, Petr, *Dějiny 20. století. Encyklopedie politického, ekonomického a kulturního dění*, Praha 1994, s. 390.

125 *Johnson přiznává vážnou situaci*, in Lidová demokracie, 2. 2. 1968, s. 2.

126 FREY, c. d., s. 129-130.

127 *Revoluční vláda v jihovietnamském městě Hue. NFO ovládá sedm míst v Saigonu*, in Lidová demokracie, 2. 2. 1968, s. 1.

128 *Provolání k jihovietnamskému lidu*, in Lidová demokracie, 3. 2. 1968, s. 2.

čeká ve Vietnamu tvrdý, nelítostný boj, který možná potrvá celou generaci (...) a jediná možnost americké porážky je ve Washingtonu“,¹²⁹ čímž dal jasně najevo svůj postoj proti mírovým jednáním.

2.3.3 Mladá fronta

Dne 30. ledna 1968 informoval deník Mladá fronta své čtenáře o tom, že jižní Vietnam nebude dodržovat dohodnuté příměří a toto rozhodnutí „*odůvodňuje (...) velkým soustředěním protivníkových jednotek v tomto prostoru*“.¹³⁰ Hned následujícího dne došlo k útokům na šest velkých jihovietnamských měst, americké základny a letiště. „*Předseda sovětské vlády A. Kosygin potvrdil (...) odhodlání Sovětského svazu přispět k brzkému skončení vietnamského konfliktu*.“¹³¹ Označil též vztahy mezi SSSR a USA v důsledku americké agrese ve Vietnamu složitými. Tvrdil, že spolupráce mezi těmito dvěma velmocemi je nevyhnutelná, ovšem měla by se zakládat na společném boji za mír.¹³² V té době to ale bohužel bylo nesplnitelným přáním, neboť Spojené státy ještě v žádné válce neprohrály a jejich cílem nebylo ztratit ani tuto bitvu.

Okolnosti si také vyžádaly první bombardování hlavního města, zejména centra, kde se soustřeďovali vlastenci, ale také čtvrti sousedící s letištěm. Obyvatelé Saigonu prý na situaci reagovali tichou úctou ke statečnosti bojovníků NFO.¹³³ Mladá fronta si také položila prozatím nezodpovězenou otázku, „*jak je možné, že se bojovníci NFO dostali až do tak jistě pečlivě střeženého prostoru*“,¹³⁴ jakým bylo americké velvyslanectví.

V deníku – stejně jako v Rudém právu a Lidové demokracii – se objevují stejné články o vyhlášení revoluční vlády v Hue, o počtu padlých a raněných vojáků a o tom, že bezpečnost hlavního města nelze nikdy zajistit na sto procent. Nově se zde píše, že generál Weyand „*nedovedl novinářům vysvětlit, kdo tedy ve městě*

¹²⁹ *Jižní Vietnam v ohni urputných bojů*, in Lidová demokracie, 7. 2. 1968, s. 2.

¹³⁰ *USA a Saigonský režim omezují příměří. Zbraně neumlkly*, in Mladá fronta, 30. 1. 1968, s. 4.

¹³¹ *Saigonská vláda zrušila příměří. Ofenzíva jednotek NFO*, in Mladá fronta, 31. 1. 1968, s. 4.

¹³² Tentýž.

¹³³ *Američané bombardují Saigon*, in Mladá fronta, 1. 2. 1968, s. 4.

¹³⁴ Tentýž.

*klade tak úporný odpor, když vlastenci podle jeho tvrzení byli buď likvidováni, nebo ustoupili z města. Generál Weyand uvedl, že při výslechu zajatci odpovídali, že měli rozkaz držet dobyté pozice 48 hodin, kdy měly dorazit další posily.*¹³⁵

I zde je možno najít informaci o projevu prezidenta Johnsona a jeho slibu ukončit bombardování, pokud by byla Hanoj ochotna jednat. Navíc je zde dodatek, že „Sovětský svaz usiluje o aktivní mírovou úlohu v mezinárodních vztazích, i když rozhodně podporuje hanojské stanovisko ve vietnamské válce“.¹³⁶

2.3.4 The International Herald Tribune

The International Herald Tribune „souhlasí“ s Lidovou demokracií ze dne 27. ledna 1968 v tom, že ačkoliv začalo týdenní zastavení bojů, vyhlášené Vietkongem, „*napadly komunistické jednotky dvě základny amerického velitelství, dvě letiště a pěchotní základnu*“¹³⁷ a nezdá se, že by byl dodržen ani šestatřicetihodinový mír vyhlášený jihovietnamskou vládou – to vše navzdory slibu amerického velitelství, že Vietnamský svátek se bude ctít a že nejsou v plánu žádné vojenské operace.¹³⁸ Navzdory tomu se u Khe-sanhu srocovaly vojenské jednotky, připravené kdykoliv se útokům bránit.¹³⁹

Pro americký deník ale byla tato událost důležitější než pro československý tisk, proto ji i v následující den rozebírá podstatně hlouběji. Článek tvrdí, že kromě partyzánů z Vietkongu se kolem vesničky shlukují také dvě divize pravidelné severovietnamské armády a minimálně další dvě jsou v blízkosti, zhruba dva až tři dny pěšky. Ve vzdálenosti asi 32 kilometrů se navíc nachází Ho Či Minova stezka, po níž mohou být jednotky jednoduše zásobovány. Autor prorokuje – odvolává se na zmínky vojenských velitelů – že se v nejbližší době pravděpodobně strhne jedna z velkých bitev Vietnamské války. Ke Khe-sanhu se taktéž začaly postupně přesouvat americké a jihovietnamské síly.¹⁴⁰

135 *Celý Vietnam bojuje*, in Mladá fronta, 2. 2. 1968, s. 4.

136 *Dramatická fáze vývoje*, in Mladá fronta, 3. 2. 1968, s. 6.

137 *Viet Cong Attack Before Starting 7-Day Tet Truce*, in The International Herald Tribune, 27. 1. 1968, s. 1.

138 Tentýž.

139 *Viet Cong Launch Raids*, in The International Herald Tribune, 27. 1. 1968, s. 2.

140 *Gathering Storm at Khe Sanh*, in The International Herald Tribune, 29. 1. 1968, s. 7.

Dne 29. ledna bylo v pěti severních provinciích jižního Vietnamu oficiálně zrušeno šestatřicetihodinové příměří s odůvodněním, že pokud by se zachovalo, riskovaly by se životy jihovietnamských a amerických jednotek, bránících napadená území.¹⁴¹ Důvodem k tomu bylo i lepší zásobování Viet Kongu zbraněmi a municí přes Ho Či Minovu stezku, čímž se jejich síly značně vyrovnaly s vyzbrojením amerických vojáků a předčily vojáky jihovietnamské. Na stezku a její zničení, nebo alespoň narušení, se soustředila spojenecká armáda.¹⁴² Rozpoutala se ofenzíva Tet. Tisková agentura Vietkongu prohlásila, že k útokům došlo proto, „*aby byli američtí agresori potrestáni za jejich arogantní rozhodnutí zcela zrušit mír při příležitosti Vietnamského lunárního nového roku a za jejich teroristické útoky na Severo-vietnamce na mnoha územích.*“¹⁴³

Zajímavé je také sdělení o požadavcích univerzit a armády, že by se mělo odvádět víc mladších mužů, okolo věku devatenácti let. Armádní důstojníci to například zdůvodňují tím, že vysokoškolsky vzdělaní lidé jsou tvrdohlavější a vzdorovitější, než mladší chlapci, a většinou mají doma nějaké závazky (vážnou známost, rodiny a podobně); mladší jedinci jsou navíc přizpůsobivější bojovému tréninku.¹⁴⁴ Někteří tvrdili, že Spojené státy budou mít „*tu nejvzdělanější a nejneefektivnější armádu ve své historii*“.¹⁴⁵

Každé číslo novin popisovalo v článcích na titulních stranách průběh bojů, počty mrtvých vojáků na obou stranách a vojenskou strategii. Některé zprávy z *The International Herald Tribune* se v podobném znění objevovaly i v československých novinách. Například Mladá fronta ze dne 2. února 1968 se zmiňuje o tom, že vlastenci měli držet své pozice dva dny, než dorazily posily.¹⁴⁶ To podporují i tyto americké noviny – „*jeden chycený voják Vietkongu řekl policii, že měl okupovat Saigon tři dny*“.¹⁴⁷ Již předtím se také psalo o sovětské zprávě

141 *Allies Restrict Truce To Bolster Khe Sanh*, in *The International Herald Tribune*, 30. 1. 1968, s. 1.

142 *Arms Via Ho Chi Minh Trail Changing Character of War*, in *The International Herald Tribune*, 30. 1. 1968, s. 3.

143 *U.S. Saigon Embassy Attacked As Reds Launch Biggest Drive*, in *The International Herald Tribune*, 31. 1. 1968, s. 1.

144 *Draft More 19-Year-olds, Say Universities and Army*, in *The International Herald Tribune*, 31. 1. 1968, s. 3.

145 Tentýž.

146 *Celý Vietnam bojuje*, in *Mladá fronta*, 2. 2. 1968, s. 4.

147 *Allied Planes Hit Saigon To Root Out Viet Cong*, in *The International Herald Tribune*, 1. 2. 1968, s. 1.

Japonsku, že jeho podpora a pomoc Spojeným státům bude znamenat ochlazení vztahů mezi těmito dvěma zeměmi, „*které se sovětská vláda neustále snažila zlepšovat*“.¹⁴⁸ Stejná zpráva se objevila i v československém tisku.

2.3.5 The Times

Dne 30. ledna 1968 byl v americkém deníku *The International Herald Tribune* hlavní zprávou dne článek o omezení příměří na podporu Khe-sanhu. Britské *The Times* se naproti tomu pozastavují spíše nad projevem sovětského ministra Kosygina, který několik dní předtím v rozhovoru pro západní tisk varoval Spojené státy, že „*Sovětský svaz nedovolí severnímu Vietnamu, aby utržil vojenskou porážku*“.¹⁴⁹ Řekl, že příměří ve Vietnamu závisí jedině na rozhodnutích USA, které ovšem odmítají jakékoliv mírové rozhovory se severovietnamskou vládou¹⁵⁰ – jsou ochotni k nim přistoupit, jak se ještě téhož dne píše v jiném článku, pod podmínkou, že bude zastaveno bombardování. Američtí vojáci byli připraveni s boji přestat kdykoliv, pokud by k jednání došlo okamžitě.¹⁵¹ Dne 30. ledna se čtenář mohl dočíst i o tom, že Spojené státy a jižní Vietnam odmítly dodržet šestatřicetihodinové příměří v severních provinciích kvůli „*rostoucí obavě z vpádu vojáků ze severního Vietnamu*“.¹⁵² Zároveň měly pokračovat i bombové nálety na jižní část severního Vietnamu, protože tamní vojáci dávali zřetelně najevo, že nebudou novoroční příměří dodržovat.¹⁵³

Nelze tvrdit, že by se zprávy v britském a americkém deníku zřetelně odlišovaly – spíše naopak. Dne 31. ledna 1968 je na titulní straně *The Times* popisován průběh bojů, doplněných dalšími informacemi, například že americký velitel ve Vietnamu generál Westmoreland varoval své jednotky před možnými útoky již před dvěma týdny; přesto byla ofenzíva v noci na 31. ledna 1968 velkým

148 *Soviet Union Accuses Japan Of Aiding U.S. in Vietnam*, in *The International Herald Tribune*, 31. 1. 1968, s. 1.

149 *Kosygin warns US on war*, in *The Times*, 30. 1. 1968, s. 1.

150 Tentýž.

151 *Washington reply to Hanoi*, in *The Times*, 30. 1. 1968, s. 1.

152 *Vietnam truce to be ignored*, in *The Times*, 30. 1. 1968, s. 4.

153 Tentýž.

překvapením.¹⁵⁴ V dalším článku se zmiňuje protest amerických spisovatelů a vydavatelů, kteří rozeslali do různých novinových vydavatelství články o tom, že „odmítají desetiprocentní přírůstek k dani z příjmů nebo jakékoliv jiné zvýšení daní“¹⁵⁵ (tyto peníze byly určeny na částečné financování války). Celkem sedm editorů odmítlo toto oznámení ve svých novinách vydat, úspěch měli jen v *The New York Post*, *New York Review of Books* a časopise *Rampart's*.¹⁵⁶

Poměrně novou se zdá být informace o prohlášení generálporučíka Weylanda, velitele amerických sil v Saigonu, že za obranu hlavního města zodpovídá jihovietnamská armáda, ale že několik amerických jednotek je k dispozici a pomáhají se zastavením postupu partyzánských oddílů.¹⁵⁷

Články předkládají vesměs přejaté informace, respektive čtenáři nabízejí články z amerických deníků, dále například projevy prezidenta Johnsona nebo vyjádření amerických generálů k současnému dění od svých zahraničních zpravodajů. Nově přinášejí projevy a názory britských vládních činitelů. Například dne 3. února 1968 si lze přečíst o nabídce George Browna¹⁵⁸ podpořit mírová jednání Ameriky a severního Vietnamu – pokud budou ochotni k nim přistoupit – jako spolupředseda na případné konferenci. Brown se nebránil jednání a spolupráci se svým protějškem, ministrem zahraničních věcí SSSR, jímž byl Andrej Andrejevič Gromyko, se kterým by jednal o formách případné pomoci znepřáteleným stranám.¹⁵⁹ *The Times* se tudíž zabývaly pochopitelně i tím, co nějakým způsobem spojovalo Vietnam s Británií. Dalším příkladem může být článek o bojích Vietkongu s jihovietnamskou armádou přímo před dětskou nemocnicí v saigonské čínské čtvrti, kterou vedl tým zdravotníků z Británie (do budovy naštěstí nikdo z bojujících nepronikl). Článek je pojat také jako informace pro rodiny a známé pracujících zdravotních sester, že jsou v pořádku.¹⁶⁰

Nepřehlédnutelný je též přejatý článek z amerického *The New York Times*, v němž jeho autor James Reston kriticky hodnotil mimo jiné slova generála

154 *Shots ear palace of President*, in *The Times*, 31. 1. 1968, s. 1.

155 *Writers' protest over Vietnam*, in *The Times*, 31. 1. 1968, s. 4.

156 Tentýž.

157 *Fierce attacks kept up in provinces*, in *The Times*, 2. 2. 1968, s. 1.

158 George Brown byl v letech 1966-1968 britský ministr zahraničí.

159 „*Uprising a military failure*“, in *The Times*, 3. 2. 1968, s. 1.

160 *Vietcong attack on police stations*, in *The Times*, 3. 2. 1968, s. 8.

Westmorelanda při jeho podzimním pobytu ve Spojených státech, že bojovníci Vietkongu možná v roce 1967 ztratili něco ze své předešlé síly a „určitě prohráli všechny velké bitvy této války“,¹⁶¹ ovšem teď začínají jeden z nejkrvavějších bojů celého konfliktu,¹⁶² který by mohl ještě mnohé změnit.

2.3.6 Shrnutí

O začátku ofenzivy 31. ledna 1968 se československý tisk nezmiňoval nijak zásadně. Předkládal jen krátké popisy průběhu bojů; v Lidové demokracii a Mladé frontě dokonce ani ne na titulní straně. Rudé právo podávalo v tomto směru více informací než zmíněné dva československé deníky, zejména o dění v Saigonu. I přesto jsou si zprávy velmi podobné, včetně způsobu, jakým jsou napsány. Čtenáře často napadne, že je musel psát tentýž autor, protože věty jsou doslovně stejné. Znění článků bylo pravděpodobně přebíráno z nějaké agentury, například ČTK. Na druhou stranu v Mladé frontě, která jinak předkládá opravdu stručné příspěvky, se občas objeví v článku nová, jinde nepublikovaná sdělení.

Americký deník *The International Herald Tribune* věnoval dění ve Vietnamu mnohem více pozornosti než československý tisk. Není divu – Amerika se v bojích přímo angažovala. Zprávy z prvních dnů zabíraly i polovinu titulní strany a byly čtenáři zprostředkovány mnohem podrobněji. Články doprovázejí vždy fotografie, někdy i mapa s vyznačením bojů a postupujících jednotek. Komentáře se věnovaly situaci v jižním Vietnamu, zejména v hlavním městě Saigonu, ale zprostředkovávaly také dění v Hanoji i ve Spojených státech.

Velmi často se na některé z dalších stran objevovaly komentáře reagující na denní události a ve zkratce také to, co se psalo v zahraničních novinách. Kromě samotných bojových akcí se diskutovalo o problémech souvisejících s válkou, například o tom, jaký je nejlepší věk pro odvedené do armády a podobně. Ve spojitosti s československým tiskem nelze nezmínit, že některé zprávy se objevují jak v nich, tak i v zahraničních novinách a v podstatě si nijak neprotiřečí. Americký tisk většinou líčí situaci důkladněji než Rudé právo či Mladá fronta.

¹⁶¹ *Hanoi's forces following a strategy of terror*, in *The Times*, 3. 2. 1968, s. 8.

¹⁶² *Hanoi's forces following a strategy of terror*, *The Times*, 3. 2. 1968, č. 57 166, s. 8.

Britské *The Times* se velmi podobají americkým *The International Herald Tribune*. Hlavní události popisovaly podrobně na titulních stranách a doplňovaly je fotografickou dokumentací. Z prvních tří dnů ofenzívy poskytovaly obrazovou přílohu vždy na čtrnácté straně. Rozdíl mezi oběma deníky vidím v tom, že v *The Times* je na první straně před hlavním článkem jakési zjednodušené shrnutí hlavních událostí, teprve pak následují podrobnější články. V *The Times* je pozoruhodný mimo jiné příběh očitého svědka událostí, Williama Reillyho, který pracoval pro *United Press International* v Saigonu.¹⁶³ Něco takového je pro čtenáře zajímavější než neustále se opakující popisy událostí. Podobně pojatý článek se v žádných ze zkoumaných novin nevyskytoval.

Velký rozdíl mezi západním a československým tiskem je v určité volnosti v psaní. Československé noviny by nikdy nemohly otisknout článek, který by kriticky hodnotil jakékoliv rozhodnutí vládního (či jiného významného) funkcionáře, i kdyby toto rozhodnutí bylo špatné. Naopak západní tisk, respektive autoři článků, mohou svobodně vyjádřit své stanovisko, i kdyby se neslučovalo s názorem či míněním vládních činitelů (například článek Jamese Restona z *The Times*, resp. z *The New York Times*).

¹⁶³ *Vietcong suicide stand in a Saigon alley*, in *The Times*, 1. 2. 1968, s. 8.

2.4 SMRT HO ČI MINA

Ho Či Min (1890-1969), vlastním jménem Nguyen Sinh Huy,¹⁶⁴ byl významnou a neopomenutelnou postavou Indočíny. Již po první světové válce usiloval o to, aby Woodrow Wilson „*zdůraznil požadavek všech národů na sebeurčení*“.¹⁶⁵ Roku 1929 se stal jedním ze zakladatelů Komunistické strany Indočíny a jeho hlavním cílem bylo osvobodit Vietnam ze spárů Francie. Během druhé světové války, konkrétně roku 1941, zformoval s pomocí svých druhů Ligu boje za nezávislost Vietnamu, zkráceně Viet Minh.¹⁶⁶ Ho Či Min sám se pak stal hlavním organizátorem bojů za nezávislost a v době, kdy byla vyhlášena Vietnamská demokratická republika (2. září 1945), působil ve funkci předsedy prozatímní vlády. V březnu 1946 byl zvolen prezidentem¹⁶⁷ a bývalý císař Bao Daj působil ve funkci jeho vládního poradce.

Za druhé světové války se Ho Či Min snažil o navázání kontaktu se Spojenými státy, které stejně jako on nesouhlasily s kolonialismem; prezident Franklin Delano Roosevelt chtěl udělat vše pro to, aby se Indočína stala po válce nezávislou. Francie však byla americkým válečným spojencem, a tak nebylo jednoduché dosáhnout společné dohody nebo dokonce spolupráce.¹⁶⁸ Po nástupu do prezidentské funkce Ho Či Min stále pohlížel na USA jako na „*ochránce hanojské vlády*“¹⁶⁹ – vláda Spojených států ovšem opět změnila postoj a od podpory komunismu se obrátila zpět k Francii a kolonialismu.

O poválečné situaci a osobě Ho Či Mina píše ve svých vzpomínkách – v knize *Nezapomenuté dny* – generál, politik a prezidentův blízký přítel Vo Nguyen Giap. „Strýčka Ho“ popisuje jako prostého člověka, dbajícího nikoliv na svou slávu a prestiž, ale na blaho svého lidu, pro nějž by byl schopen obětovat i svůj život: „*Vůbec netoužím po hodnostech a bohatství. Avšak nyní musím přijmout prezidentskou funkci, neboť mne o to žádají moji krajané. Přijímám ji jako voják,*

164 *Ho the Activist Lived Several Lifetimes*, in The Independent Herald Tribune, 4. 9. 1969, s. 4.

165 FREY, c. d., s. 7.

166 Vietn Minh = organizace, jejíž členové bojovali za nezávislost Vietnamu a osvobození země od francouzské nadvlády.

167 *Zemřel prezident VDR Ho Či Min*, in Rudé právo, 5. 9. 1969, s. 7.

168 SYRUČEK, c. d., s. 100-101.

169 Tentýž, s. 108-109.

který musí jít na frontu z příkazu národa.“¹⁷⁰ Díky těmto vlastnostem, zejména jeho skromnosti a také tomu, jak celý život tíhl k domovu, i když od jednadvaceti let (od roku 1911) pobýval skoro třicet let mimo rodnou zemi,¹⁷¹ byl v očích Vietnamců jedním z nich, jejich bratrem, otcem. Rodina byla a je pro Vietnamce to nejdůležitější, co v životě mají. I to byl důvod, proč ho jeho lid tak obdivoval a podporoval. Jaký člověk byl Ho Či Min ve skutečnosti, je zahaleno záhadou a dodnes se o tom polemizuje. Jisté je, že byl vzdělaný, zcestovalý (během svého života poznal mnoho zemí světa - Československo navštívil v červenci 1957)¹⁷² a uměl nadchnout ostatní pro své plány.

„Na konci 60. let Ho Či Min pravidelně přepisoval svou závěť (...). V poslední verzi napsal, že je jeho přáním, aby byl jeho popel rozprášen na třech blíže nespecifikovaných místech v severní, střední a jižní části země, aby tímto symbolickým činem vyjádřil své celoživotní poslání národního sjednocení.“¹⁷³ Od května 1969 se zdravotní stav Ho Či Mina zhoršoval a 2. září 1969, tedy přesně dvacet čtyři let poté, co vyhlásil nezávislost Vietnamu a vznikla Vietnamská demokratická republika, zemřel. Smuteční obřad se uskutečnil o necelý týden později, 8. září 1969,¹⁷⁴ a prezident byl pohřben 10. září 1969.¹⁷⁵

V množství odborné literatury, vydané za minulého režimu – což mimo jiné potvrzují i články v novinách, a to i zahraničních – je jako datum úmrtí uvedeno 3. září 1969 a 9. září „se konala tryzna za mrtvého.“¹⁷⁶ Například William J. Duiker ve své knize *Ho Či Min* z roku 2003 již naopak užívá správné datum, 2. září 1969. Doba úmrtí (9.47 hodin vietnamského času) zůstává neměnná. V této publikaci se liší i datum rozloučení s prezidentem, které se v Hanoji konalo 8. září, nikoliv až devátého. William J. Duiker popisuje důvod následovně: „*Strana rovněž oznámila, že Ho Či Min zesnul dne třetího září, ale ve skutečnosti se tak stalo předchozí den. Chtěli totiž zachovat atmosféru národního svátku nezávislosti, který*

170 GIAP, c. d., s. 12.

171 Rudolf Mrázek napsal v knize *Ho Či Min* doslova toto: „*Jakkoliv spleť a jakkoliv nekonečné byly Ho Či Minovy cesty, všechny směřovaly k nejnižšímu zdroji jeho osobnosti – k domovu.*“ (MRÁZEK, Rudolf, *Ho Či Min*, Praha 1983, s. 44.); do Vietnamu se vrátil na počátku roku 1941, tedy po zhruba třiceti letech.

172 *Zemřel prezident VDR Ho Či Min*, in *Rudé právo*, 5. 9. 1969, s. 7.

173 DUIKER, William J., *Ho Či Min*, Praha 2003, s. 452.

174 Tentýž, s. 455.

175 *VDR se loučí s prezidentem Ho Či Minem*, in *Lidová demokracie*, 10. 9. 1969, s. 2.

176 MRÁZEK, Rudolf, *Ho Či Min*, Praha 1983, s. 119.

se slaví od 2. září 1945, kdy na náměstí Ba Dinh v Hanoji Ho Či Min přečetl *Deklaraci nezávislosti*.¹⁷⁷ V roce 1969 ji ale již nepřečetl, a jeho nepřítomnost na řečnické tribuně byla omluvena jeho zhoršujícím se zdravotním stavem.

Po dobytí Saigonu roku 1975 bylo toto město na počest bývalého prezidenta přejmenováno na Ho Či Minovo Město a Vietnam se v červenci roku 1976 sjednotil ve Vietnamskou socialistickou republiku, přesně tak, jak si Ho Či Min přál.¹⁷⁸ Jeho nástupcem se stal Ton Duc Thang,¹⁷⁹ který ve své funkci setrval až do své smrti roku 1980. V letech 1969-1986 byl generálním tajemníkem komunistické strany severního Vietnamu Le Duan, který ale nebyl úspěšným politikem a jeho popularita prudce klesla, když koncem osmdesátých let „*Ho Či Minův poslední osobní tajemník Vu Ky odhalil, že Le Duan a někteří jeho kolegové zasáhli do Ho Či Minovy závěti, a vypustili z ní jeho přání snížit daně a uspořádat mu prostý pohřební obřad.*“¹⁸⁰

2.4.1 Rudé právo

V úterý 2. září 1969 otisklo Rudé právo na titulní stránce *Blahopřání k 24. výročí vyhlášení Vietnamské demokratické republiky* (dále VDR), směřované k prezidentu Ho Či Minovi, vietnamským státním představitelům a všemu lidu. Kromě vřelých gratulací vyjádřila československá vládní špička ujištění, „*že národy Československa si vysoce oceňují existující bratrské vztahy a širokou spolupráci s vaší zemí [to jest se Severním Vietnamem]. Vláda a lid ČSSR budou i nadále plně podporovat spravedlivé požadavky VDR a prozatímní revoluční vlády Jihovietnamské republiky, jejich stanoviska k řešení jihovietnamského problému a poskytovat boji vietnamského lidu všestrannou pomoc.*“¹⁸¹ Další článek z téhož dne krátce popisuje historický vývoj od vzniku VDR přes boje v Indočíně po Ženevskou konferenci, konající se roku 1954. Je zakončen odstavcem o americké intervenci – jeho součástí je i věta: „*Vietnamský lid je stále nucen bojovat za nezávislost,*

177 DUIKER, c. d., s. 458.

178 Tentýž, s. 456.

179 *Ho Či Min ve své závěti: Věřím, že bratrské země a strany se sjednotí*, in Rudé právo, 10. 9. 1969, s. 7 (Ton Duc Thang byl druhým prezidentem severního Vietnamu v letech 1969-1980).

180 DUIKER, c. d., s. 460.

181 *Blahopřání k 24. výročí vyhlášení Vietnamské demokratické republiky*, in Rudé právo, 2. 9. 1969, s. 1.

za skoncování americké agrese a stažení amerických jednotek z jižního Vietnamu.“¹⁸²

O smrti tohoto významného muže se psalo ve všech světových novinách. „Z hlavních měst světa proudily kondolence, (...) v nichž vietnamskému národu vyjadřovali [prezidenti, vláda a lid] soustrast nad odchodem jejich vůdce.“¹⁸³ První článek o skonu prezidenta Ho Či Mina se v Rudém právu objevil 5. září 1969. Zmiňuje, že zemřel „3. září v 9.47 hodin ráno po těžkém srdečním záchvatu“¹⁸⁴ a jeho památka bude uctěna sedmidenním smutkem, který skončí 10. září.¹⁸⁵ Krátce popisuje Ho Či Minův život a činy, týkající se zejména jeho snahy osvobodit Vietnam od nadvlády cizích mocností. Životopis je velice podobný tomu, který byl téhož dne otištěn v Lidové demokracii. V *Soustrastných telegramech* se lze mimo jiné dočíst: „Svým životem a dílem si získal nehynoucí zásluhu. V této, pro Vaši vlast tak těžké chvíli stojí komunisté a všichni pracující Československa po Vašem boku.“¹⁸⁶

Následujícího dne, 6. září 1969, otiskl deník *Provolání ÚV Vietnamské strany pracujících*, jejímž předsedou Ho Či Min byl. V něm je oslavován jako „velký vlastenec a věrný následovník K. Marxe a V. I. Lenina“¹⁸⁷; konstatuje se v něm, že se všichni lidé budou snažit splnit přání prezidenta osvobodit Vietnam a sjednotit ho – „to je cesta, jak nejkonkrétněji ukážeme, že naše srdce náleží Ho Či Minovi, to je nejlepší způsob, jak projevit vděčnost, kterou k němu cítíme“.¹⁸⁸

V den pohřbu Ho Či Mina (8. září 1969) se v Rudém právu na titulní straně objevuje opět jen krátká zmínka o československé delegaci, vedené prof. dr. P. Colotkou, která se v sobotu 6. září vypravila do hlavního města severního Vietnamu. Delší článek lze najít na třetí straně: „Tělo mrtvého prezidenta bylo balzamováno a spočívá ve skleněné rakvi na katafalku, potaženém červeným sametem. Zesnulý prezident je oblečen do svého legendárního prostého khaki obleku. Jeho ruce jsou zkříženy na prsou, hlava je lehce pozdvižena na bílé podušce. Jeho obličej zachoval výraz živého prezidenta: Rysy jsou uvolněny, bílé vlasy lemují velké

182 24 slavných let VDR, in Rudé právo, 2. 9. 1969, s. 6.

183 DUIKER, c. d., s. 454.

184 Zemřel prezident VDR Ho Či Min, in Rudé právo, 5. 9. 1969, s. 1.

185 Tentýž.

186 Soustrastné telegramy, in Rudé právo, 5. 9. 1969, s. 1.

187 Provolání ÚV Vietnamské strany pracujících, in Rudé právo, 6. 9. 1969, s. 7.

188 Tentýž.

*čelo a bradka prodlužuje dolní část obličeje, mírnost a dobrota vyzařují z jeho obličeje; zdá se, jako by jen spal...*¹⁸⁹ [viz příloha č. 2] Podle data na začátku článku je tato informace směřovaná k dění v Hanoji předcházejícího dne, 7. září 1969.

Zajímavé je, na co se v deníku klade větší důraz. V zahraničních novinách jsou za nejdůležitější zprávy prvních zářijových dnů považovány ty, jež se týkají Ho Či Minovy smrti či pohřbu. Váhu tomu dodává to, že jsou na titulních stranách. V československém tisku tomu tak není. Na první straně deníků se objevují články o soustrastných telegramech Severovietnamské vládě od československých státních představitelů nebo se píše o československé smuteční delegaci v Hanoji, či jak občané Československa truchlí a vyjadřují svou soustrast. Informace o prezidentu Ho Či Minovi – kromě 5. září, kdy se objevuje první zpráva o jeho smrti – jsou vždy až na páté, či dokonce sedmé straně. Svou délkou se také se západním zpravodajstvím nemohou srovnávat.

I článek z 9. září 1969, objevující se na titulní straně a nesoucí název *Tryzna za zesnulého presidenta VDR v Praze – Ho Či Min zůstává vzorem komunistům všech zemí*, se týká Československa a jeho rozloučení se s Ho Či Minem. Jde o smuteční setkání čelních představitelů KSČ a Severovietnamského velvyslance a diplomatů v Praze. Opět je napsán v prorežimním duchu – opakuje se v něm, jakou ztrátou je prezidentova smrt pro Československo, že „*Velká říjnová socialistická revoluce a její výsledky utvrdily přesvědčení soudruha Ho Či Mina, že jedině leninské učení rýsuje cestu k plné svobodě lidstva*“,¹⁹⁰ a že prezident a jeho lid museli a stále musejí bojovat s imperialistickými agresory a v tomto boji je bude Československo všemi možnými způsoby podporovat. Kromě těchto záporných jevů se zmiňují i klady, například že jeho vláda znamenala mimo jiné úspěšnou socialistickou výstavbu a že díky jeho osobě vietnamský lid tak dobře „*čelí americké agresi*“.¹⁹¹ Ho Či Min zůstane neustále živ díky svému dílu a svým plánům, ve kterých bude pokračovat nejen jeho nástupce, ale celý Vietnam. A jak uctí jeho památku pracující Vietnamci? Předsevzetím, že zlepší svou produktivitu práce.¹⁹² Mezi smutečními zprávami a oslavnými řečmi autor článku také poznamenal plány československé vlády

189 *Před rozloučením s prezidentem Ho Či Minem*, in Rudé právo, 8. 9. 1969, s. 3.

190 *Tryzna za zesnulého presidenta VDR v Praze. Ho Či Min zůstává vzorem komunistům všech zemí*, in Rudé právo, 9. 9. 1969, s. 1.

191 Tentýž.

192 *Hanoj truchlí nad zesnulým vůdcem*, in Rudé právo, 9. 9. 1969, s. 7.

do budoucna: „*V duchu politiky KSČ a při světlé památce presidenta Ho Či Mina v souladu s celým jeho životem nebudeme litovat sil pro rozvoj socialismu v naší zemi. ČSSR bude na věčné časy věrným a spolehlivým spojencem Sovětského svazu a socialistických zemí – KSČ bude vždy pevným marxisticko-leninským oddílem mezinárodního komunistického a dělnického hnutí.*“¹⁹³

Poslední důležitá zpráva se týká rozloučení s Ho Či Minem na hlavním náměstí v Hanoji, kterého se (9. září 1969) účastnilo přes sto tisíc lidí.¹⁹⁴ Zde byla veřejně přečtena prezidentova závěť¹⁹⁵ a zopakováno jeho přání dál bojovat za svobodu a sjednocení Vietnamu. Následujícího dne, 10. září 1969 ve 14 hodin hanojského času,¹⁹⁶ se konal pohřeb [viz příloha č. 2].

2.4.2 Lidová demokracie

Stejně jako Rudé právo i Lidová demokracie otiskla na titulní straně dne 2. září 1969 blahopřejný telegram k výročí vyhlášení Vietnamské demokratické republiky. Kromě toho pokračuje zajímavým článkem o rozvoji VDR, k němuž došlo i přes obrovské škody, způsobené bombardováním severního Vietnamu – například vzrostl počet rýžových polí, průmyslových podniků, zemědělských družstev, došlo ke zkvalitnění silnic a postavilo se okolo 50 000 kilometrů nových cest. Vzkvétalo také školství a zdravotnictví. Krátká zmínka je i o nově sestavené Saigonské vládě.¹⁹⁷

Poměrně zajímavé je, že Lidová demokracie otiskla ve čtvrtek 4. září 1969 krátkou zprávu o zhoršujícím se zdravotním stavu presidenta Ho Či Mina, která přišla z Hanoje, kde ji vydali ve středu ve „čtyři hodiny ráno místního času“.¹⁹⁸ Stejná, doslovná zmínka se objevuje i v Mladé frontě, ovšem nikoliv v Rudém právu.

Podobnou strukturu jako Rudé právo má i Lidová demokracie z 5. září 1969. Na titulní straně se zmiňuje smrt Ho Či Mina – výjimku tvoří čas úmrtí, který je zde

¹⁹³ Tryzna za zesnulého..., s. 1.

¹⁹⁴ Ho Či Min ve své závěti: Věřím, že bratrské země a strany se sjednotí, in Rudé právo, 10. 9. 1969, s. 7.

¹⁹⁵ Při čtení závěti byla úmyslně zamlčena část, v níž Ho Či Min popisuje, jak si přeje být pohřben. V Hanoji se totiž již v té době plánovala stavba mauzolea, v němž by bylo jeho nabalzamované tělo „vystaveno“ ve skleněné rakvi.

¹⁹⁶ Ho Či Min ve své závěti..., s. 7.

¹⁹⁷ Americká agrese nezastavila rozvoj VDR, in Lidová demokracie, 2. 9. 1969, s. 2.

¹⁹⁸ Ho Či Min vážně nemocen, in Lidová demokracie, 4. 9. 1969, s. 1.

převeden na středoevropský čas a uvádí tedy 14.47 hodin, nikoliv 9.47. Následuje otištění přesného znění soustrastného telegramu československých představitelů a obyvatel ČSSR. V dalším článku se živě popisuje atmosféra ve Vietnamu: „*Zpráva o smrti prezidenta Vietnamské demokratické republiky Ho Či Mina vyvolala u vietnamského lidu pocity hlubokého zármutku a bolesti. Přes vytrvalý liják stojí pod tlampači pouličního rozhlasu velké skupiny obyvatel hlavního města.*“¹⁹⁹

Dne 8. září se v Hanoji konal pohřeb prezidenta Ho Či Mina, na nějž se dostavila i československá delegace, vedená prof. dr. P. Colotkou, předsedou vlády Slovenské socialistické republiky.²⁰⁰ V článku na následující straně se popisuje sklíčená atmosféra v hlavním městě VDR, stejně jako detaily o jeho pohřbu, například jak je uložen v rakvi spolu se svými charakteristickými atributy, khaki uniformou a sandály, a s řečnickou tribunou před halou, „*z níž Ho Či Min před 24 lety vyhlásil nezávislost severního Vietnamu*“.²⁰¹ Ti, kteří se s prezidentem nemohli rozloučit přímo, měli možnost dostavit se vyjádřit soustrast na velvyslanectví VDR v Praze, jako to udělal například první tajemník ÚV KSČ Gustáv Husák, či Alexander Dubček a další.²⁰² Zástupci různých zemí přijeli osobně a „*saigonský režim a americké vojenské velení v jižním Vietnamu vydalo prohlášení, v němž se nařizuje po dobu příměří omezit bojové akce*“.²⁰³

2.4.3 Mladá fronta

*Blahopřáním do Vietnamu začínají zmínky, pojící se s Ho Či Minem i v Mladé frontě. Tento deník byl spjat se jménem Milana Syručka, autora knihy V zajetí džungle, která pojednává o historii Vietnamu během Indočínské války a následné války s Američany. Dne 2. září byl otištěn Syručkův článek Hanoj má dnes svátek, v němž poeticky popisuje, že „svoboda země není nikdy vybojována jednou provždy. Druhého září [1945] byla sice nezávislost demokratického Vietnamu prohlášena, ale nebyla ještě obhájena“.*²⁰⁴

199 *Projekty soustrasti z celého světa. Hanoj ve smutku*, in Lidová demokracie, 5. 9. 1969, s. 2.

200 *Čs. delegace do Hanoje*, in Lidová demokracie, 8. 9. 1969, s. 1.

201 *Poslední pocta zesnulému prezidentovi*, in Lidová demokracie, 8. 9. 1969, s. 2.

202 *Kondolence čs. představitelů*, in Lidová demokracie, 9. 9. 1969, s. 1.

203 *Poslední pocta prezidentu Ho Či Minovi*, in Lidová demokracie, 9. 9. 1969, s. 2.

204 *Hanoj má dnes svátek*, in Mladá fronta, 2. 9. 1969, s. 5.

Mladá fronta je vůbec nejstručnější ve svých zmínkách o smrti Ho Či Mina. V celém vydání ze dne 5. září 1969 je na titulní straně pod fotografií prezidenta datum, čas a důvod úmrtí a vyhlášení sedmidenního smutku. Poté následuje zmínka o datu a časech, kdy mohou diplomaté osobně vyjádřit svou soustrast na velvyslanectví VDR. Žádný životopis či oslavování skutků této významné osobnosti se zde nenajde.

Zatímco v jiných československých novinách se dne 8. září 1969 píše o pohřbu prezidenta Ho Či Mina, Mladá fronta zmiňuje pouze krátkou informaci o československé delegaci, vedené prof. dr. Petrem Colotkou, a o tom, že „*Saigonská vláda odmítla navrhované příměří*“.²⁰⁵ Jihovietnamští vlastenci (tedy Vietkong) nepřestávali s útoky ani z 6. na 7. září, a na základě toho v neděli 7. září „*saigonská vláda (...) odmítla třídní příměří, vyhlášené velitelstvím osvobozeneckých sil u příležitosti pohřbu prezidenta VDR Ho Či Mina*“.²⁰⁶ Mladá fronta je, zdá se, zdrženlivější v psaní článků o této smutné události. Navíc její informace ze dne 9. září 1969, že „*pietní akt bude dnes*“²⁰⁷ je poměrně zavádějící. Pohřeb se uskutečnil předešlého dne a o něm se deník zmínil teprve 9. září. Může jít nejspíš o další rozloučení s prezidentem, tentokrát ze strany občanů VDR, jak se píše v jiném článku dne 10. září 1969: „*Přes 100 000 lidí se včera ráno shromáždilo na hanojském náměstí Ba-dinh ke smutečnímu obřadu za zesnulého prezidenta Vietnamské demokratické republiky Ho Či Mina*“.²⁰⁸ Mladá fronta se například s Lidovou demokracií shoduje v tom, že k pohřbení ostatků dojde 10. září 1969 „*ve 14 hodin hanojského času (osm hodin středoevropského času)*“.²⁰⁹

2.4.4 The International Herald Tribune

Na rozdíl od československého tisku se zprávy o smrti prezidenta Ho Či Mina v Amerických novinách objevily již o den dříve, 4. září 1969. V porovnání s délkou článků v československých novinách je v americkém deníku *The Independent*

205 *Saigonská vláda odmítla navrhované příměří*, in Mladá fronta, 8. 9. 1969, s. 2.

206 Tentýž.

207 *Hanoj ve smutku*, in Mladá fronta, 9. 9. 1969, s. 5.

208 *Svět uctívá památku Vietnamského státníka. Ho Či Minova závěť*, in Mladá fronta, 10. 9. 1969, s. 1.

209 *Ho Či Minova závěť*, in Mladá fronta, 10. 9. 1969, s. 5.

Herald Tribune věnován smrti prezidenta a jeho životopisu mnohem větší prostor.

V článku *Ho Či Min zemřel ve věku 79 let; Hanoj vyhláší sedmidenní smutek* se jasně popisuje, kdy a proč prezident skonal, dále se například nabízí otázka, zda je do období smutku zahrnuto i zastavení palby na bojištích či zda dojde k naplánovanému zasedání mírové delegace v Paříži (což nebylo jasné zejména proto, že se k diplomatům zatím nedostaly oficiální zprávy o Ho Či Minově smrti). Co je ale důležité – a co se v našich novinách rozhodně neobjevilo – je fakt, že „*Hanoj čekala skoro 24 hodin, než oznámila smrt pana Ho. Rádio Hanoj i Severovietnamská tisková kancelář pokračovaly ve vysílání zpráv o zdravotním stavu pana Ho během celého včerejšího dne, a to i přesto, že jejich vůdce byl již mrtev.*“²¹⁰

V dalším článku na titulní straně se spekuluje i o tom, kdo se stane novým prezidentem a zda smrt Ho Či Mina změní nějakým výrazným způsobem zahraniční politiku Vietnamu. Počítá se totiž se silným kultem osobnosti „strýčka Ho“, který sjednotí jeho nástupce minimálně do té doby, než dojde k ukončení války s Američany.²¹¹ Mezi několika vyjmenovanými možnými nástupci se objevuje i jméno Le Duana, jenž se nakonec stal v letech 1969-1986 generálním tajemníkem komunistické strany Vietnamu.

Zajímavé jsou také zmínky o Ho Či Minově životě, které – ač to byl nepřítel Spojených států – se o něm vyjadřují s určitou úctou, respektem a uznáním jeho neúnavného boje za své ideály.

Dne 5. září, kdy se ve všech československých denících poprvé psalo o smrti Ho Či Mina, se v americkém *The International Herald Tribune* o něm nenachází jediná zmínka. Ta přichází o den později v článku *Tři dny zastavení palby na uctění památky Ho; očekává se, že to spojenci dodrží.*²¹² Severní Vietnam a Vietkong potvrdily, že zastavení palby budou dodržovat – ale v článku se spekuluje nad tím, zda jej dodrží i jižní Vietnam a Spojené státy. Nikdo z nich to totiž ještě oficiálně nepotvrdil, ale podle slov jednoho jihovietnamského důstojníka („*Myslím, že vláda*

²¹⁰ *Ho Chi Minh Dies at 79; Hanoi Declares 7-Day Mourning*, in *The International Herald Tribune*, 4. 9. 1969, s. 1.

²¹¹ *Ho's Death Unlikely to Lead To Policy Change in Hanoi*, in *The International Herald Tribune*, 4. 9. 1969, s. 1.

²¹² *Three-Day Cease-Fire Set for Ho. Allies Expected To Observe It*, in *The International Herald Tribune*, 6. 9. 1969, s. 1.

zareaguje příznivě. (...) Bylo by to lidské gesto v období smutku, který momentálně severní Vietnam drží“²¹³ by mohla být odpověď kladná. Zajímavé je také to, že Národní fronta osvobození nabídla bezpečnost těm jihovietnamským a americkým jednotkám, které by se na „osvobozeném území“²¹⁴ chtěly účastnit smutečního obřadu – pokud by toho ale bylo zneužito k jakýmkoliv útokům, vedlo by to k odplatě.²¹⁵ Washington tuto možnost pojal jako „zkoušku, zda je společné zastavení palby možné“²¹⁶ a zda by to mohlo být využito jako příležitost k seriózním rozhovorům o mírovém řešení války, o čemž senátor Gaylord Nelson prohlásil: „Zdá se mi, že tohle je výborná příležitost pro prezidenta Spojených států (...) zastavit tu nesmyslnou ztrátu lidských životů ve válce, která měří vítězství na základě počtu mrtvých.“²¹⁷ Již z tohoto vyjádření je cítit nelibost k válce a k tomu, v co se tento konflikt pomalu měnil. Senátor navíc dodal, že americké jednotky budou příměří dodržovat a nebudou vyprovokovávat incidenty.

2.4.5 The Times

V *The Times* se dne 4. září 1969 (článek je ovšem datován o den dříve) psalo o tom, že zdravotní stav prezidenta severního Vietnamu není stabilní a ačkoliv doktoři dělají co mohou, Ho Či Min umírá. V Hanoji se rozpoutal boj o prezidentskou funkci, ovšem zatím není možné určit, kdo by se mohl stát jeho nástupcem. Stejně jako v *The International Herald Tribune* je i zde zmíněno jméno Le Duana, prvního tajemníka komunistické strany, jehož do této funkce prosazoval i Ho Či Min. Čína, na druhou stranu, by v této pozici viděla raději Truonga China, „jenž byl během Japonské války v Číně, kde získal ideologickou průpravu“.²¹⁸ Pro Sovětský svaz by – zejména z vojenského hlediska – přicházel v úvahu generál Giap.²¹⁹ Ho Či Minovu úlohu v Indočíně a Vietnamu, nové kandidáty Le Duana a Truong China a vliv Číny a Ruska v Asii rozebírá i další článek s názvem *Nástupci*

213 *Three-Day Cease-Fire...*, s. 1.

214 Pravděpodobně území okolo 17. rovnoběžky.

215 *Three-Day Cease-Fire...*, s. 1.

216 Tentýž.

217 Tentýž, s. 2.

218 *Ho's illness said to be grave*, in *The Times*, 4. 9. 1969, s. 1.

219 Tentýž.

Ho Či Mina.²²⁰ Kdo z nich nakonec zvítězí, byla otázka příštích dní.

Britský deník podával o smrti Ho Či Mina stejně skromné zprávy, jako československé noviny. Zaměřoval se spíš na nástupnický boj. Informoval například o tom, že v seznamu organizátorů prezidentova pohřbu byl na prvním místě Le Duan, Truong Chinh byl třetí v pořadí a generál Giap zaujímal teprve až sedmou pozici. Dále se psalo o čínské delegaci v Hanoji a prohlášení Pekingu, že „*prezident Ho Či Min bohužel odešel z tohoto světa v rozhodující moment, kdy vietnamský lid brzy ukončí válku rozhodným vítězstvím*“.²²¹ Spekulovalo se také o tom, jak dopadne setkání čínské a sovětské delegace v Hanoji. K jejich poslednímu setkání došlo v únoru 1965.²²² Obsáhlý článek na straně osm představoval jednotlivé kandidáty na post severovietnamského prezidenta²²³ a další zpráva informovala o tryzně za zemřelého prezidenta v Londýně, která se uskuteční 13. září v Caxton Hall; pokud by tato síň byla pro vysokou účast truchlících malá, přesunul by se smuteční průvod na Grosvenor Square.²²⁴

Následujícího dne, 6. září 1969, se diskutovalo o setkání čínských s sovětských delegací – vztahy mezi těmito zeměmi byly poměrně chladné a tak vyvstala otázka, jak se za daných okolností zachovají. Většina pozorovatelů se shodla na tom, že se budou obě strany spolu setkávat co nejméně a zachovají zdvořilostní protokol. Čínský premiér Čou En-laj Hanoj ubezpečil, že „*Čína bude pokračovat v podpoře severního Vietnamu proti Spojeným státům*“.²²⁵

V den smutečního obřadu²²⁶ se v *The Times* psalo, že 7. září bylo zrušeno „zastavení palby“. Zákaz bojových akcí po dobu tří dnů byl vyhlášen Saigonskou vládou a měl platit v období smutku kolem Ho Či Minova pohřbu, od večera 7. září do 10. září 1969. K anulování došlo proto, že byly zaznamenány útoky Vietkongu v jižním Vietnamu.²²⁷ Dne 8. září se objevil také popis Ho Či Minova těla a atributů ve skleněné rakvi, který odpovídal tomu, co se psalo v Lidové demokracii.²²⁸

²²⁰ *Heirs of Ho*, in *The Times*, 4. 9. 1969, s. 9.

²²¹ *Hanoi's struggle to preserve unity*, in *The Times*, 5. 9. 1969, s. 1.

²²² Tentýž.

²²³ *Four contenders in Hanoi power struggle*, in *The Times*, 5. 9. 1969, s. 8.

²²⁴ *London plans Ho tribute*, in *The Times*, 5. 9. 1969, s. 8.

²²⁵ *Kosygin meeting with Chou will be polite affair*, in *The Times*, 6. 9. 1969, s. 5.

²²⁶ Dne 8. září 1969.

²²⁷ *Ceasefire for Ho's funeral rejected by Saigon*, in *The Times*, 8. 9. 1969, s. 4.

²²⁸ *Collective leadership emphasized in Hanoi*, in *The Times*, 8. 9. 1969, s. 4.

Dne 10. září se čtenář dozvěděl o průběhu pohřbu Ho Či Mina, kterého se zúčastnilo na sto tisíc Severovietnamců a dohromady se zástupci dalších států bylo truchlících kolem dvě stě padesáti tisíc. Po přečtení závěti slíbili občané severního Vietnamu dodržovat zejména pět nejdůležitějších prezidentových přání – bojovat za nezávislost Vietnamu do úplného vítězství a osvobodit jih; v „budování“ země následovat myšlenky socialismu a komunismu přesně tak, jak to dělal Ho Či Min; bránit jednotu strany; podporovat všechny země a občany, kteří také „*bojují za nezávislost, mír, demokracii a socialismus*“;²²⁹ a řídit se Ho Či Minovým způsobem práce, tedy nebát se obtíží a sebeobětování. Obřad trval asi třicet minut.²³⁰

2.4.6 Shrnutí

Pokud porovnáme československý a americký tisk, použitý v této práci, jsou jasně viditelné rozdíly mezi novinami z komunistické země a ze západních států. Československá periodika jsou si velice podobná v obsahu textů i v organizační struktuře, tedy v tom, jaké články se objevují na titulní straně a jaké jsou publikovány v novinách na dalších stránkách. Dokonce i fotografie jsou stejné. Jako příklad lze uvést vydání z 5. září, kdy Rudé právo, Lidová demokracie i Mladá fronta otiskly k článkům o smrti prezidenta Ho Či Mina i stejný snímek [viz příloha č. 3]. Velice často se v jeden den objevují v těchto denících stejně znějící zprávy a o smrti prezidenta Ho Či Mina, který byl velkým přítelem Sovětského svazu („*Byl vděčný za pomoc, kterou bojujícímu Vietnamu poskytoval Sovětský svaz a ostatní země socialistického společenství a zdůrazňoval to při každé příležitosti*“),²³¹ se v porovnání s *The International Herald Tribune* psalo velmi málo.

Životopis v podání československého tisku byl nejen poměrně stručný, ale také zaměřený například na Ho Či Minovo studium marxismu-leninismu, jeho pronásledování za komunistickou činnost a podobně (tedy na momenty, které se dají spojit s tím, co uctíval komunistický režim). Popis jeho života končí například v Rudém právu ze dne 5. září 1969 již rokem 1945 – chybí tedy informace o dalších

229 *Oath by mourners in Hanoi to defeat US*, in *The Times*, 10. 9. 1969, s. 6.

230 Tentýž.

231 MRÁZEK, c. d., s. 117.

dvaceti čtyřech letech jeho působení. Další dvě studovaná periodika otiskla velice podobný životopis. Americké *The International Herald Tribune* naopak popsaly prezidentův život poměrně podrobně, nejen obdivně, ale i kriticky, a článek zabral část titulní strany, i zhruba tři čtvrtiny strany následující. Curriculum Vitae sleduje Ho Či Minův život až do šedesátých let, respektive do roku 1965. V porovnání s tím se v *The Times* životopis neobjevuje vůbec, články jsou spíše zaměřeny na nástupce Ho Či Mina a postoj Číny, než na samotné deskripce jeho životního příběhu, způsobu smrti či pohřbu.

Dalším znakem komunistických novin z 5. září 1969 jsou zmínky o projevech soustrasti Sovětského svazu, i všech zemí socialistického bloku. Soucitné telegramy československých státníků na titulní straně jsou delší než samotná informace o smrti severovietnamského prezidenta. Americké periodikum na druhou stranu vedle článku o skonu Ho Či Mina přidává dohady o tom, kdo by ho mohl nahradit v jeho funkci (kandidáty popisuje stejně jako deník *The Times*) a jestli jeho smrt může nějak ovlivnit politiku Hanoje.

Nelze říct, zda to bylo záměrné, ale například československé noviny vůbec nezmiňují obavy ze setkání sovětské a čínské delegace v Hanoji, přestože se o události píše poměrně často. Nad nepříliš vřelou spoluprací mezi těmito dvěma zeměmi se v podstatě pozastavuje jen britský deník. Mohlo by se jednat o další úmysl československého režimu nezdůrazňovat špatné vztahy mezi socialistickými státy.

Komunistické noviny se zaměřovaly na vše, co se režim snažil vštípit svým občanům, co prosazoval i u nás – například na učení Lenina a Marxe, socialistickou výstavbu a další. Zahraniční, svobodné noviny, naopak publikovaly přehlednější články, podávající více informací o daném tématu. Je znát, že těmto novinám je – na rozdíl od československých – umožněno nesouhlasit, polemizovat či diskutovat o různých otázkách.

2.5 POSTOJ AMERICKÉ VEŘEJNOSTI K VÁLCE VE VIETNAMU

Zpočátku, tedy po skončení druhé světové války, „se většina Američanů nestarala o to, co se děje za hranicemi jejich vlasti, ještě přesněji řečeno, za hranicemi státu, v němž žili“.²³² Velmi často je nezajímalo ani dění ve Spojených státech. Jak se ale konflikt neustále protahoval a pohlcoval čím dál tím větší počet amerických poradců a později i vojáků, začalo se o válku ve Vietnamu zajímat mnohem víc Američanů. Již v roce 1965, když prezident Johnson rozhodl o neomezené letecké válce, vyvolala tato akce „protesty odpůrců války, kteří vládě vytýkali zločiny proti lidskosti“.²³³ Začaly se objevovat první záchvěvy vlastenectví a zájmu o domácí dění.

Šedesátá léta přinesla novou generaci mladých studentů, kteří měli jiný pohled na válku ve Vietnamu. Oni sami válečnou vřavu nepoznali – druhou světovou válku prožili jejich rodiče. Studenti byli toho názoru, že nešlo ani tak o boj proti komunismu, ale spíš o to, že se USA vměšovaly do občanské války, kterou by si měli Vietnamci vyřešit sami.²³⁴ Proti válce se postavilo také studentské hnutí SDS (*Students for a Democratic Society*), jež ve školách zavedlo takzvané politické diskuse, informující mladé lidi o tomto problému, a roku 1965 uspořádalo ve Washingtonu demonstrace.²³⁵

Koncem šedesátých let se do protiválečné kampaně zapojili kromě studentů také Afroameričané, hnutí žen, hnutí za občanská práva a významné osobnosti, například Walter Lippman,²³⁶ James William Fulbright,²³⁷ George Frost Kennan²³⁸ či Jane Fondová.²³⁹ Postoje proti válce ve Vietnamu a požadavek míru se objevovaly i v umělecké tvorbě. Příkladem bylo dílo Johna Steinbecka,²⁴⁰ Boba Dylana a jiných.

232 SYRUČEK, c. d., s. 114.

233 FREY, c. d., s. 102.

234 Tentýž, s. 122-123.

235 Tentýž, s. 123.

236 Komentátor pro New York Times.

237 Senátor; roku 1964 prosadil rezoluci o Tonkinském zálivu.

238 Diplomát, politický poradce.

239 V květnu roku 1970 rozdávala protiválečné letáky a byla za to zatčena (*USA se snaží blokovat kambodžské pobřeží*, in Rudé právo, 13. 5. 1970, s. 7).

240 Zapojil se po návštěvě svého syna, vojáka ve Vietnamu (SYRUČEK, c. d., s. 115).

Protestní akce zviditelnily situaci ve Vietnamu a požadavek míru natolik, že se o toto dění začala zajímat i široká veřejnost. Válka byla také prvním konfliktem, který doprovázely televizní přenosy, a o to více byla lidem na očích. Přes 500 000 vojáků v Indočíně zanechalo doma své rodiče, partnery, děti a známé a ti všichni sledovali jejich osudy s velikou pozorností.

Velkým zlomem byla ofenziva Tet. Ještě koncem roku 1967 generál Westmoreland ve veřejném projevu prohlásil, že Američané mají vítězství na dosah, a hlavně že mají situaci pod kontrolou. Jelikož to byl člověk ve Spojených státech velmi oblíbený a důvěryhodný, lidé mu věřili a byli jeho slovy uchváleni. Když občané potom viděli záběry z Vietnamu, například z Amerického velvyslanectví, kde byli přímo před jejich zraky zabiti vojáci, došla jim trpělivost. Již nedůvěřovali nikomu, ani Westmorelandovi, ani prezidentu Johnsonovi. Věřili jen tomu, že válka ve Vietnamu je špatná a že musí být co nejdříve ukončena. Protože prezident ztratil důvěru lidu, bylo jasné, že v brzkých prezidentských volbách nezmůže. Novou hlavou státu se místo něj stal Richard Nixon,²⁴¹ který se hned od počátku svého volebního období potýkal s demonstracemi několika milionů Američanů „za urychlené stažení USA z jihovýchodní Asie“.²⁴² Veřejnost tedy musela být s procesem vietnamizace (s postupným stahováním vojáků z Vietnamu) spokojena, kdežto někteří čelní představitelé USA a jižního Vietnamu v ní viděli postupnou kapitulaci.

Konflikt ale nadále pokračoval, dokonce se rozšířil i na území Kambodži. Dne 4. května 1970 došlo v důsledku toho k jedné z největších a nejkrvavějších demonstrací proti válce ve Vietnamu, při níž byli v kampusu univerzity v Ohiu zabiti čtyři studenti. To následně rozpoutalo ohromné protestní akce, mezi 60 000 až 100 000 lidí demonstrovalo před Bílým domem, sídlem prezidenta Spojených států, v hlavním městě Washingtonu. V roce 1970 věřilo přes 65% Američanů,

241 Richard Nixon byl v letech 1969-1974 prezidentem spojených států; v této funkci byl zvolen dvakrát za sebou. Roku 1974 na svou funkci rezignoval kvůli aféře Watergate (V červnu 1972 vnikly do sídla Demokratické strany (komplex budov Watergate – odtud název aféry) lidé, pracující pro prezidenta Nixona, kteří tam měli umístit přístroje pro tajný odposlech. O celém skandálu se veřejnost dozvěděla díky Carlu Bernsteinovi a Bobu Woodwardovi, reportérům deníku *The Washington Post*, kteří pomohli k jeho vyřešení. V Americe byl o tom v roce 1976 natočen film s názvem *Všichni prezidentovi muži*, natočený podle knihy od zmíněných reportérů)

242 FREY, c.d., s. 154.

že „*Vietnam byl strašnou chybou*“.²⁴³

Zajímavý je také postoj britské veřejnosti, jež zpočátku snahu Ameriky potlačit komunismus ve Vietnamu chápala (vždyť Británie nedávno dělala to samé v Malajsii), ale po ofenzivě Tet se její postoj změnil. Francouzský prezident Charles de Gaulle i většina Francouzů měla k válce taktéž negativní postoj a byla otevřeně proti, což se ukázalo na protiválečných demonstracích v letech 1966-1968. Jean-Paul Sartre „*přirovnal chování amerických vojáků vůči Vietnamcům k vyhlazování Židů nacisty za druhé světové války*“.²⁴⁴ Proti válce se podle průzkumu z roku 1966 vyjadřovali též západní Němci. „*Někdejší kancléř Konrad Adenauer vyzval nakonec USA veřejně k tomu, aby se z Vietnamu stáhly*“.²⁴⁵ V roce nejmasovějších protestů (1970) se v Západním Berlíně sešlo na 8 000 demonstrantů, kteří „*skandovali Nixon-vrah a USA-SS*“,²⁴⁶ rozbíjeli výlohy a vyvěšovali rudé prapory.²⁴⁷ V roce 1970 se protestovalo ve Francii, v Itálii, Jugoslávii, Kanadě, Bulharsku, Maďarsku, Chorvatsku a mnoha dalších zemích. Válka ve Vietnamu se nakonec stala konfliktem, který odmítala značná část vyspělého světa.

2.5.1 Rudé právo

O nespokojenosti Američanů se psalo již v únoru 1968. Ta se cítila oklamaná listopadovým projevem generála Westmorelanda, že konec války se blíží a vítězství je nadosah. Nemohla pochopit, jak se mohlo stát, aby nepřítel vnikl „*přímo na americké velvyslanectví a držel je po šest hodin*“.²⁴⁸ Nerozuměli také tomu, „*jak je vůbec možné, že USA se svou obrovskou vojenskou mašinerií – s nasazením půl miliónu vojáků a nejmodernější technikou – nejsou s to válku ve Vietnamu vyhrát*“.²⁴⁹ Tím začaly první větší projevy nespokojenosti obyvatel USA, které se stupňovaly s přibývajícím počty mrtvých a zraněných vojáků.

243 FREY, c.d., s. 159.

244 Tentýž., s. 146.

245 Tentýž., s. 147.

246 *Přes rozhořčené protesty světové veřejnosti už 60 000 agresorů pustoší Kambodžu*, in Rudé právo, 9. 5. 1970, s. 7.

247 Tentýž.

248 „*Pro USA prostě není bezpečné místo...*“, in Rudé právo, 3. 2. 1968, s. 7.

249 Tentýž.

Vše vyústilo v květnové události roku 1970. Zatímco si Československo připomínalo dvacáté páté výročí konce druhé světové války, v Americe umírali studenti za ukončení bojů ve Vietnamu.

*Spojené státy rozšiřují válku na celou Indočínu. Americké bombardéry rozsévaly 1. máje smrt. Mezi novými oběťmi dvacet vietnamských dětí. Svět rozhořčen.*²⁵⁰ Takto vypadala část titulku v Rudém právu ze 4. května 1970. Ničivé bombardování, které ministerstvo zahraničních věcí VDR označilo jako „porušení závazků americké vlády zastavit úplně bombardování severního Vietnamu“,²⁵¹ by mohlo mít neblahé následky. Tento druh ničivých náletů musel být již před časem kvůli protestům veřejnosti zastaven; na počátku května však došlo údajně na příkaz prezidenta Nixona k jejich obnovení. Společně s nálety se v noci z 30. dubna na 1. května 1970 uskutečnila americká intervence v Kambodži: „Podle zpráv ze Saigonu začaly některé z amerických vrtulníků (...) odvázet z Kambodže stovky občanů na jihovietnamskou stranu hranic. Většina z nich je do vrtulníků dopravována v poutech a se zavázanýma očima.“²⁵² Severovietnamské ministerstvo zahraničí to označilo za snahu Američanů dosáhnout toho, ať proti sobě bojují jen Vietnamci.²⁵³ Tyto krvavé akce a spolu s tím smrt vysokého počtu civilistů, mezi nimiž bylo i množství dětí, rozpoutaly po celém světě vlnu odporu a protestů. „Také na řadě amerických universit protestovali studenti proti americké intervenci v Kambodži a v Aucklandu na Novém Zélandu spálili demonstranti obraz prezidenta Nixona na protest proti vietnamské válce a jejímu rozšiřování do Kambodže.“²⁵⁴

K situaci vystoupil 4. května na tiskové konferenci předseda rady ministrů SSSR Alexej Kosygin a přečetl prohlášení sovětské vlády. K dění se následujícího dne vyjádřila i vláda ČSSR: „Československý lid, který v těchto dnech oslavuje 25. výročí svého osvobození Sovětskou armádou a vítězství nad fašismem v Evropě, přijal s hlubokým rozhořčením zprávy o nových agresivních akcích vlády USA proti národům Indočíny.“²⁵⁵ Československá vláda během trvání války ve Vietnamu již

250 *Spojené státy rozšiřují válku na celou Indočínu*, in Rudé právo, 4. 5. 1970, s. 1.

251 Tentýž, s. 1.

252 Tentýž, s. 3.

253 Tentýž.

254 Tentýž.

255 *Prohlášení vlády ČSSR proti agresi USA. Rozhodně stojíme na straně bojujících národů Indočíny*, in Rudé právo, 6. 5. 1970, s. 7.

několikrát způsob jednání americké vlády odsoudila s tím, že politika USA a jejího prezidenta je nedůvěryhodná, jelikož dochází k neplnění slibů a dohod z jejich strany. Československá vláda „společně s ostatními socialistickými zeměmi a všemi mírumilovnými silami rozhodně stojí na straně národů Indočíny a jejich spravedlivém boji proti americké agresi“.²⁵⁶

Protesty proti válce ve Vietnamu na Amerických školách vzrostly a někde skončily krvavým masakrem. Washingtonský zpravodaj Rudého práva P. Tvaroh informuje, že malé demonstrace se uskutečnily i před Bílým domem a „*situace na některých univerzitách připomíná scény z jižního Vietnamu. Stovky příslušníků Národních gard s nasazenými bodáky a s plynovými maskami postupují proti demonstrantům*“.²⁵⁷ Na univerzitě v Kentu (Ohio) zabila Národní garda během nepokojů čtyři studenty [viz příloha č. 4] a devět jich bylo zraněno (jeden z poraněných zůstane částečně ochrnutý),²⁵⁸ další mrtví pak přibýli v dalších dnech například v Buffalu (čtyři oběti) nebo ve venezuelském hlavním městě Caracasu (dva zemřeli).²⁵⁹ Demonstrace na dalších školách byly rozeznány, nebo skončily dočasným uzavřením vysokoškolských budov. Na univerzitě v Illinois byla jako výraz protestu spálena americká vlajka a místo ní vztyčena vlajka rudá.²⁶⁰ V Bostonu například „*demonstrovalo v úterý [5. května 1970] 15 tisíc studentů. Dostali se k úředním objektům a přinutili guvernéra, aby dal příkaz ke stažení vlajky na půl žerdi k uctění památky čtyř zastřelených studentů*“.²⁶¹

S intervencí do Kambodži nesouhlasila, jak P. Tvaroh poznamenal, ani většina amerických senátorů: „*Kambodžské dobrodružství zavání silným politickým fiaskem*“.²⁶² Svůj záporný postoj vyjádřil také starosta New Yorku John Lindsay svým prohlášením, že „*nemorální a ponižující válka žene lidi k zoufalství a násilí*“.²⁶³ Do Bílého domu telefonuje značné množství lidí, vyjadřujících svůj nesouhlas s aktuálním děním – „*Bílý dům tím přirozeně není nadšen a pouze se dívá,*

256 Prohlášení vlády ČSSR..., s. 7.

257 Za americkými vojáky zůstává spálená země. Kambodžské město Snuol srovnáno se zemí, in Rudé právo, 7. 5. 1970, s. 7.

258 Přes rozhořčené protesty světové veřejnosti už 60 000 agresorů pustoší Kambodžu, in Rudé právo, 9. 5. 1970, s. 7.

259 Tentýž.

260 Za americkými vojáky..., s. 7.

261 V zemi Mekongu boje neustávají, in Rudé právo, 8. 5. 1970, s. 7.

262 Tentýž.

263 Tentýž.

jak vešlo ve známost jinak tajné telefonní číslo.“²⁶⁴

2.5.2 Lidová demokracie

Článek v Lidové demokracii ze 4. května 1970 o počátcích intervence v Kambodži a bombardování VDR je oproti Rudému právu podstatně kratší a stručnější. Nepřináší ani žádné další informace. Nic nového se – v porovnání s Rudým právem – čtenář nedozví ani z článku *Prohlášení sovětské vlády k agresí USA v Kambodži*, ovšem řazení informací je přehlednější a pochopitelnější. Čtenář si mnohem snáz dokáže utvořit představu, kdo dal pokyn k intervenci a jaký je názor Sovětského svazu. „*Rozhodnutí o vojenském vpádu do Kambodže se Washington pokouší zdůvodnit tím, jako by bylo nezbytné pro záchranu životů amerických vojáků, kteří jsou v jižním Vietnamu. Všem je zřejmé, že rozšíření agrese USA v Indočíně se ohrožení života amerických vojáků naprosto nezmenšuje.*“²⁶⁵ Předseda rady ministrů SSSR Kosygin soudí, že tento útok podstatně změní situaci v Indonésii a dojde k rozhodnému odporu bojovníků za svobodu; dále tvrdí, že „*sovětská vláda vyvodí z takovéto akční linie USA v jihovýchodní Asii patřičné důsledky pro svou politiku*“.²⁶⁶

Lidová demokracie zmiňuje, že „*podstatná většina Američanů si přeje, aby USA zůstaly vojensky stranou jak v Kambodži, tak i Laosu, i kdyby to mělo znamenat ztrátu těchto zemí ve prospěch komunistů. Pouze deset procent se vyslovilo pro vyslání amerických jednotek do obou zemí. (...) Tři čtvrtiny Američanů se obávají, že Laos i Kambodža se přemění v nový Vietnam*“.²⁶⁷ Stejnou informaci podává dne 6. května i Rudé právo.

V tomto deníku se sice neobjevuje prohlášení Československé vlády k situaci ve Vietnamu a Kambodži, ale na rozdíl od Rudého práva se čtenář dozví o bouřích na univerzitách ve Spojených státech. Dne 4. května 1970 došlo na univerzitě ve státě Ohio během demonstrací proti válce ve Vietnamu ke střelbě Národní gardy, jež skončila smrtí dvou chlapců a stejného počtu děvčat a několik dalších lidí bylo

²⁶⁴ *Přes rozhořčené protesty...*, s. 7. (Poznámka: číslo se objevilo na protiválečných letácích.)

²⁶⁵ *Prohlášení sovětské vlády k agresí USA v Kambodži*, in *Lidová demokracie*, 5. 5. 1970, s. 2.

²⁶⁶ Tentýž.

²⁶⁷ *Protestní hnutí proti americké agresí roste*, in *Lidová demokracie*, 6. 5. 1970, s. 2.

zraněno. Tato akce vyvolala obrovský protest dalších univerzit – například rektori třiceti škol poslali Nixonovi telegram s výzvou, „*aby okamžitě ukončil americkou účast v indočínské válce*“,²⁶⁸ na některých školách studenti obsadili budovy a znemožnili tak výuku a několik dalších škol bylo zcela zavřeno.²⁶⁹ Univerzita v Princetonu dokonce zrušila přednášky až do školních prázdnin a před listopadovými volbami měli studenti a profesori dostat čtrnáctidenní volno, „*aby mohli v předvolební kampani aktivně podporovat mírové kandidáty*“.²⁷⁰

Na sobotu 9. května byla naplánována demonstrace ve Washingtonu. Protestů proti intervenci v Kambodži, válce samotné a smrti čtyř studentů se mělo účastnit okolo 30 000 lidí.²⁷¹ Podle Rudého práva jich nakonec do hlavního města přišlo na 100 000 a kromě toho se objevily nepokoje ještě v Chicagu, Bostonu, San Francisku, Atlantě a dalších městech.²⁷² Lidová demokracie a Mladá fronta naopak udávají počet 60-70 tisíc studentů.²⁷³

V uplynulých dnech přijal prezident v Bílém domě šest studentů z Kentské univerzity a diskutovali spolu nejen o situaci v Kambodži, ale také o demonstracích, událostech minulých několika dní a o tom, proč se názoru americké mládeže nevěnuje dostatek pozornosti. Mladí mají pocit, „*že jim nikdo ve vládě nenaslouchá, a proto volí cestu násilného střetnutí*“.²⁷⁴ O používání násilí informovala i asociace psychiatrů na sjezdu v San Francisku, jež „*provedla diagnózu americké společnosti a dospěla k závěru, že je vážně nemocná. Psychiatři jsou znepokojeni zejména množícími se sklony k násilnému řešení společenských konfliktů a poukazují v této souvislosti na válku v jihovýchodní Asii, ale i na četné varovné jevy v americkém veřejném životě*“.²⁷⁵

Protestů se samozřejmě snažili využít kandidáti do Kongresu, kteří zaujímalí k válce ve Vietnamu negativní postoj. K volbám mělo dojít na podzim 1970.²⁷⁶

268 *Bouře na všech univerzitách v USA*, in *Lidová demokracie*, 6. 5. 1970, s. 2.

269 Tentýž.

270 *Vlna studentských demonstrací v USA*, in *Lidová demokracie*, 7. 5. 1970, s. 2.

271 *Co řekne Nixon na tiskové konferenci*, in *Lidová demokracie*, 8. 5. 1970, s. 2.

272 *Soustředěné bombardování kambodžského území. Mohutná demonstrace ve Washingtonu*, in *Rudé právo*, 11. 5. 1970, s. 3.

273 *Demonstrace před Bílým domem*, in *Lidová demokracie*, 11. 5. 1970, s. 2; *Zastavit agresí!*, in *Mladá fronta*, 11. 5. 1970, s. 2.

274 *Co řekne Nixon...*, s. 7.

275 *Znepokojující diagnóza*, in *Mladá fronta*, 14. 5. 1970, s. 5.

276 „*Léto osvobození*“ v *USA*, in *Lidová demokracie*, 13. 5. 1970, s. 2.

„Stále více studentů se rozhoduje pro osobní účast v podzimní volební kampani ve prospěch protiválečných kandidátů. Mnozí však také odjíždějí z Washingtonu zklamáni zjevnou neschopností Kongresu ovlivnit politiku americké vlády.“²⁷⁷

2.5.3 Mladá fronta

Mladá fronta informovala, že po ofenzivě Tet se objevila nespokojenost a protesty proti válce. Do té doby byli totiž obyvatelé ujišťováni o brzkém vítězství Spojených států a o tom, že jednotky FNO jsou oslabeny natolik, že si netroufnou na větší akce. Nikdo netušil, že by k něčemu, jako byly útoky během oslav přicházejícího Nového roku, mohlo dojít. To „rozhoupalo“ americkou společnost k větším akcím. Již na začátku února roku 1968 „skupina 29 amerických duchovních různých církví uveřejnila prohlášení, v němž se zdůrazňuje, že vláda USA porušila ve Vietnamu téměř všechny mezinárodní dohody o pravidlech vedení války“.²⁷⁸ Duchovní v předmluvě ke knize *Jménem Ameriky* potvrdili, „že americká vojska vraždí děti, používají jedovatých plynů, ničí úrodu a dovolují trýznění zajatců“.²⁷⁹

Články v Mladé frontě v květnu roku 1970 se opět nijak neliší od ostatních československých novin. Nově se lze dočíst například o tom, že „komunistická strana USA považuje rozkaz presidenta Nixona k vyslání amerických vojsk do Kambodži za porušení americké ústavy a za znásilnění vůle amerického lidu“.²⁸⁰ To byl i jeden z hlavních důvodů boje studentů – ve školách učí žáky ctít zákony a chovat se podle nich, ovšem „americká vojska uskutečnila neospravedlnitou agresi proti neutrálnímu státu. Vláda USA dokonce ani neinformovala Kongres a nepožádala ho o schválení, jak to předepisuje ústava USA“.²⁸¹

Následujícího dne, 7. května 1970, se popisují z Rudého práva a Lidové demokracie již známé skutečnosti, v krátkém odstavci je navíc zmíněna studentská manifestace v New Yorku před budovou OSN.²⁸² Mladá fronta čtenáři o dění

²⁷⁷ *Stávka studentů pokračuje*, in *Lidová demokracie*, 14. 5. 1970, s. 2.

²⁷⁸ *Duchovní USA obviňují vládu. Nad Hue dosud vlajka NFO*, in *Lidová demokracie*, 5. 2. 1968, s. 2.

²⁷⁹ *Psychologické vítězství NFO*, in *Mladá fronta*, 5. 2. 1968, s. 2.

²⁸⁰ *Kambodža: Intervence pokračuje*, in *Mladá fronta*, 6. 5. 1970, s. 5.

²⁸¹ *Střelba do studentů*, in *Mladá fronta*, 9. 5. 1970, s. 5.

²⁸² *Bouře na univerzitách*, in *Mladá fronta*, 7. 5. 1970, s. 5.

v Kambodži a v USA nabízí nejkratší informace, avšak někdy se v článku najde něco nového. Příkladem může být informace o tom, že Federální rada dětských a mládežnických organizací ČSSR vydala 7. května 1970 „*prohlášení, v němž jménem čs. mládeže protestuje proti eskalaci války v Indočíně. Vpád do Kambodže a další agresivní akce USA jsou porušením základních norem mezinárodního práva a plně odhalují tvář amerického imperialismu*“.²⁸³ Dále vyzvala „*pokrokovou mládež celého světa*“²⁸⁴ k podpoře vojáků v Indočíně, bojujících za osvobození a sjednocení Vietnamu. Studenti ze Sovětského svazu poslali Národnímu studentskému sdružení USA telegram, v němž vyjadřují podporu svým vrstevníkům v jejich boji.²⁸⁵

Velice zajímavé je také stanovisko československé mládeže k dění ve Vietnamu. Mladá fronta na titulních stranách sleduje cestu 11 studentů z Brna, kteří se rozhodli jít pěšky do Prahy a donést „*na velvyslanectví USA rezoluci, v níž vysokoškolský výbor ČSM*²⁸⁶ *protestuje jménem brněnských studentů proti americké agresi ve Vietnamu*“.²⁸⁷ Trasu dlouhou přes 220 kilometrů absolvovali bez jakéhokoliv předešlého tréninku. Díky jejich počínu vzrostl počet „*rezolucí a peticí proti válce a agresi, které velvyslanectví USA v Praze adresují pionýři, svazáci, národní výbory a další organizace a instituce*“.²⁸⁸ Po cestě je zastavovali lidé a přidávali jim další rezoluce (v jedné z nich například žáci základní školy americkému velvyslanci napsali: „*Vyřídte u vás doma, vašim generálům, že je nenávidíme za to, co dělají dětem.*“);²⁸⁹ další mladí lidé se k nim v pochodu přidávali: „*V Čáslavi se chtěli připojit snad všichni studenti střední zemědělské školy. Ředitel to povolil jen čtyřem premiantům. Z Kolína jdou také čtyři studentky zdravotní školy*“.²⁹⁰ Cesta z Brna do Prahy trvala „turistům“ šest dní. Nejprve se zastavili na velvyslanectví USA, poté na vietnamském velvyslanectví a pak zašli na schůzku s prezidentem na Pražský hrad. „*V přátelské besedě ocenil president republiky akci studentů jako projev uvědomělého vystoupení proti imperialistické*

283 *Intervence se šíří*, in Mladá fronta, 8. 5. 1970, s. 5.

284 Tentýž.

285 *Vysokoškoláci solidární*, in Mladá fronta, 9. 5. 1970, s. 5.

286 Československý svaz mládeže.

287 *226 kilometrů proti válce*, in Mladá fronta, 6. 2. 1968, s. 1.

288 Tentýž, s. 5.

289 *Brněnští v Praze*, in Mladá fronta, 10. 2. 1968, s. 1.

290 *Pochod brněnských studentů proti válce ve Vietnamu končí. Dnes je uvítá Praha*, in Mladá fronta, 9. 2. 1968, s. 1.

*agresi, která vyvolává rozhořčení všech poctivých lidí v naší zemi i na celém světě.*²⁹¹ K nesouhlasu s tím, co se dělo ve Vietnamu a přilehlé Kambodži, se vyjádřila mimo jiné i Československá společnost pro mezinárodní styky, jež požadovala „*okamžité zastavení barbarského bombardování VDR i akcí proti civilnímu obyvatelstvu jižního Vietnamu a zahájení mírových rozhovorů s VDR a uznání Fronty národního osvobození*“.²⁹²

Pochod studentů patřil v prvních květnových dnech k nejdůležitějším zprávám Mladé fronty, ovšem v Rudém právu o této akci není ani zmínka. Články jsou podezřele oslavné, komunistické noviny zřejmě využívaly pochodu k odsouzení amerických agresorů a k oslavě mládeže. Pokud mládež brání VDR, brání tím i její ideu komunismu, což nahrávalo československému státnímu zřízení. Netrénovaným studentům patří v každém případě obdiv za zvládnutí takto dlouhé trasy.

2.5.4 The International Herald Tribune

Článek ze 4. května 1970 popisuje, jak předešlého dne došlo po celé Americe ke střetům mezi demonstranty a policií. Důvodem byla nespokojenost protestujících občanů, zejména studentů, s „*rozhodnutím prezidenta Nixona poslat americké jednotky do Kambodži*“.²⁹³ V průběhu dne se počet zraněných a zatčených osob zvyšoval, policisté museli proti „*rozvášněnému*“ davu použít obušky, slzný plyn, paralizéry a psy.²⁹⁴ Například studenti Kentské státní University v Ohio bojovali s policií víc než tři hodiny, rozbili okna asi třiceti výkladních skříní a banky, rabovali a jednu budovu ve městě zapálili.²⁹⁵ Vyústěním těchto incidentů byla 4. května smrt čtyř studentů²⁹⁶ – dvou chlapců a dvou dívek – Kentské univerzity, několik dalších bylo zraněno. Podle zpráv z 5. května došlo k přestřelce po poledni, když se do prostor univerzity přesunula národní garda, protože stovky

291 *Brněnští v Praze*, in *Mladá fronta*, 10. 2. 1968, s. 7.

292 *Protest proti válce ve Vietnamu*, in *Lidová demokracie*, 10. 2. 1968, s. 1.

293 *U.S. Campus Protests Spread Against Action in Cambodia*, in *The International Herald Tribune*, 4. 5. 1970, s. 1.

294 Tentýž.

295 Tentýž, s. 3.

296 Mrtví studenti Jeffrey G. Miller a William K. Schroeder a studentky Allison Krause a Sandy Lee Scheuer (*Kent Coed's Epitaph: „Flowers Are Better Than Bullets“*, in *The International Herald Tribune*, 6. 5. 1970, s. 1.)

studentů „se vzepřeli zákazu shromažďování“.²⁹⁷ Nejprve se snažila rozehnat dav pomocí slzného plynu, ale studenti odpověděli protiútokem – házeli nevybuchlé kanystry se slzným plynem a kameny.²⁹⁸ Noviny prozatím nezveřejnily, kdo dal pokyn ke střelbě; generál Canterbury²⁹⁹ se k tomu vyjádřil následovně: „*Mnoho lidí [příslušníků národní gardy] mělo pocit, že jsou jejich životy v ohrožení. (...) A vojáci mají vždy možnost střilet, pokud se cítí ohroženi.*“³⁰⁰ Prezident Nixon vyjádřil hlubokou soustrast nad tím, co se stalo, a zároveň prohlásil, že tato katastrofa by se měla stát odstrašujícím případem – protože násilí plodí zase jenom násilí.³⁰¹

Zastřelení studentů rozpoutalo další demonstrace, zavírání školních budov na dobu neurčitou a protesty před Bílým domem v hlavním městě Washingtonu. Prezident se dokonce sešel se šesti studenty Kentské univerzity, aby s nimi promluvil o tom, co se stalo a jak zabránit tomu, aby se to znovu opakovalo.³⁰² Obrovské demonstrace byly naplánovány na sobotu 9. května 1970. Již dva dny předem se do Washingtonu sjížděli protestující studenti z celé Ameriky. Senátor Georgie McGovern reagoval na vzniklou situaci prohlášením, že „*člověk nemůže zastavit násilí v Asii tím, že ho bude praktikovat v Americe*“.³⁰³ V rámci tohoto protestu zavřelo dvě stě dvacet sedm škol své budovy, aby tím podpořily nejen nelibost s válkou ve Vietnamu a invazí do Kambodži, ale také vzdaly hold čtyřem zabitým studentům a dalším, kteří byli za svůj postoj zraněni.³⁰⁴ Protestů před Bílým domem se zúčastnilo 60 000-100 000 lidí.³⁰⁵ Až na pár výjimek proběhly demonstrace v poklidu. Prezident Nixon dokonce časně ráno zavítal k Lincolnovu památníku

297 *4 Anti-War Protesters Miller At Kent State University Riot*, in The International Herald Tribune, 5. 5. 1970, s. 1.

298 *When the War Came to Kent State*, in The International Herald Tribune, 6. 5. 1970, s. 1.

299 Generál Robert Canterbury nařídil národní gardě udržovat pořádek a rozehnat demonstranty na univerzitě v Kentu.

300 *4 Anti-War Protesters...*, s. 2.

301 *Nixon Hopes 4 Campus Deaths Will Forestall New Violence*, in The International Herald Tribune, 6. 5. 1970, s. 1.

302 *Nixon Sees 6 Kent State Students; Orders Report on Fatal Shootings*, in The International Herald Tribune, 7. 5. 1970, s. 1.

303 *Students Start Pouring Into Capital For Huge War Protest Tomorrow*, in The International Herald Tribune, 8. 5. 1970, s. 1.

304 *Protests Close 227 U.S. Colleges*, in The International Herald Tribune, 9. 5. 1970, s. 1.

305 Počet demonstrantů byl otázkou dohadů. Park Police (policie, hlídající parkoviště) odhadovala počet na zhruba 60 000 osob. Primátor Walter E. Washington nesouhlasil – podle něj byl počet osob vyšší, asi 75 000 až 100 000, s čímž souhlasil i šéf policie Jerry V. Wilson (*Thousands at Peaceful Washington Rally*, in The International Herald Tribune, 11. 5. 1970, s. 2).

a hodinu zde strávil rozhovory s protestující mládeží.³⁰⁶

2.5.5 The Times

Dne 5. května 1970 patří mezi hlavní zprávy deníku *The Times* projev sovětského ministra Kosygina. Řekl, že by mohl dát pokyn k zastavení sovětsko-amerických jednání o omezení zbraní hromadného ničení ve Vídni, založených na důvěře, kterou Američané – tím, že rozšířili boje v Asii – vážně narušily.³⁰⁷ Kosygin potvrdil, že „*pokud Spojené státy opravdu chtějí zachránit životy stovkám amerických vojáků* [jak to ve svých prohlášeních tvrdí americký prezident Nixon, když obhájí rozšíření bojů do Kambodže], *tak pak je tu jediné řešení: neposílat je do Laosu, Vietnamu ani Kambodži*“.³⁰⁸ Sovětský svaz tak prostřednictvím svého předsedy vlády vyjádřil nespokojenost a protest s americkou politikou. Politiku prezidenta Nixona ale kriticky hodnotí i článek v americkém *The New York Times News Service*, který je otištěn v *The Times*. Autor se mimo jiné pozastavuje nad tím, že „*jednou prezident [Nixon] s největší upřímností v hlase mluví o posvátnosti každého lidského života, dokonce i života nepřátel, a pak pošle přes sto bombardérů do severního Vietnamu*“;³⁰⁹ jeho slova se často neslučovala s činy.

Záporný postoj k dění v Asii měla i část britské vlády, jejíž členové reagovali na zabití čtyř amerických studentů a na události v Kambodži – poslanci levého křídla Labour Party „*hrozí, že večer na krizovém zasedání Dolní sněmovny v zadních lavicích povstanou*“;³¹⁰ aby vyjádřili svou nespokojenost se světovým děním. Krizové zasedání se uskutečnilo kvůli událostem v Kambodži a bombardování severního Vietnamu.

O zastřelení studentů v Ohio se samozřejmě psalo i v *The Times*. Deník informoval o tom, jak asi mohlo k nešťastnému incidentu dojít, kdo střílel – zda příslušníci národní gardy, nebo ostřelovač ze střechy školní či jiné přilehlé budovy –

306 *Huge Washington Rally Of Protest Is Peaceful. Crowd Put At 60,000 To 100,000*, in *The International Herald Tribune*, 11. 5. 1970, s. 1.

307 *Kosygin threat over Cambodia*, in *The Times*, 5. 5. 1970, s. 1.

308 *Societ call to „all states to repel the aggressors“*, in *The Times*, 5. 5. 1970, s. 1.

309 *Cambodia: the President in adversity*, in *The Times*, 6. 5. 1970, s. 10.

310 *Left wing threatens revolt*, in *The Times*, 5. 5. 1970, s. 1.

a že již začalo vyšetřování celé události.³¹¹ Většina univerzit zůstala po zbytek semestru (tedy následující tři týdny) uzavřená, nebo fungovala jen omezeně, protože velké množství studentů demonstrovalo.³¹² Dne 7. května se sešel prezident Nixon se zástupci osmi univerzit, s nimiž mluvil nejen o současném dění, ale také o tom, že by se měla změnit „komunikační propast mezi Bílým domem a vysokoškolskými institucemi“,³¹³ protože jak je vidět, tak i studenti jsou s tímto problémem nespokojeni. Své rozhořčení vyjádřil dne 11. května i třiačtyřicetiletý student, který se na protest proti akcím v Kambodži upálil.³¹⁴

Proti válce ve Vietnamu a květnovým událostem v Asii protestovali i Američané, žijící v Británii. Dokazuje to dopis, zaslaný do redakce novin, a otištěný dne 6. května 1970: „*My, američtí členové akademické komunity v Británii, jsme hluboce zahanbeni americkou invazí do Kambodže. (...) Doufáme, že se britská vláda přimluví u vlády americké, aby bylo ukončeno toto tragické a zbytečné krveprolití.*“³¹⁵ Někteří z profesorů (spolu s dalšími, kteří neměli s tímto „psaním“ nic společného) nechali 8. května v sídle britského premiéra v Downing Street petici, v níž vyjádřili v podstatě stejné myšlenky a přání jako v již zmíněném dopise.³¹⁶

K podpoře krajanů uspořádali studenti Americké školy v Londýně dne 8. května protestní průvod k ambasádě Spojených států. V jejich rukách se objevily transparenty s různorodými hesly, například „*KAMBODŽA = OHIO = VRAŽDA*“, nebo „*Pochodujeme, abychom demonstrovali naši solidaritu s těmi, kdo dnes v Americe truchlí za čtyři mladé studenty, zavražděné v pondělí [4. května] v Ohio národní gardou.*“³¹⁷

2.5.6 Shrnutí

Články o postoji veřejnosti k Vietnamské válce, respektive k událostem z května roku 1970, se v československých novinách moc neliší. Popisují pouze

311 *Wave of student protest*, in The Times, 6. 5. 1970, s. 1.

312 *College chaos as protests grow*, in The Times, 7. 5. 1970, s. 1.

313 *College heads implore President to bridge gap with youth*, in The Times, 8. 5. 1970, s. 1.

314 *Fire death protest by US student*, in The Times, 12. 5. 1970, s. 1.

315 *The invasion of Cambodia: Britain's attitude*, in The Times, 6. 5. 1970, s. 11.

316 *US academics ask for Wilson to intervene*, in The Times, 9. 5. 1970, s. 5.

317 The Times, 9. 5. 1970, s. 1.

skutečnost – nijak situaci neupravují nebo ji nevyužívají jako určitý druh propagandy, což lze říct například o některých článcích, vztahujících se k smrti prezidenta Ho Či Mina. Jedinou výjimkou byl pochod brněnských studentů proti válce ve Vietnamu, který je čtenáři předkládán na titulních stranách Mladé fronty. Na něm lze vidět, jak komunistický režim mládež neustále vychvaloval a zejména zdůrazňoval její kladný postoj k socialistickému zřízení.

Československé deníky vesměs podávají jen zkrácené informace, o nichž se v Americe psalo více do hloubky. *The International Herald Tribune* čtenáři předkládá množství různých článků, detailně popisujících nejen dění na univerzitách a v jejich blízkém okolí, ale také postoje senátorů a dalších významných osobností k intervenci do Kambodži a studentským nepokojům, jež jasně vyjadřovaly nespokojenost a nesouhlas s tím, co se děje. Prezident se naopak snažil obhajovat svá rozhodnutí; situace se zkomplikovala po zastřelení čtyř studentů. Jelikož šlo o dění ve Spojených státech, je zřejmé, že americká veřejnost vyžadovala co nejpodrobnější informace o situaci. Pro naši zemi to byla „pouze“ velice nešťastná událost, o níž bylo třeba informovat, ale čtenáři stačila jen stručná rekapitulace událostí.

Také britský deník *The Times* poskytoval na začátku titulní strany vždy krátké shrnutí událostí; lze konstatovat, že z nich člověk lépe porozumí tomu, co se ve světě děje, než z dlouhých popisů. Například dne 6. května 1970 se z krátkého odstavce o dvou větách čtenář okamžitě dozví, že zastřelení studentů na Kentské univerzitě v Ohio bude vyšetřováno ministerstvem spravedlnosti, že to rozpoutalo další studentské stávky a násilí v celé Americe a že se v sobotu 9. května chystá obrovská protiválečná demonstrace před Bílým domem.³¹⁸ Jedná se o hlavní události, o nichž se v *The International Herald Tribune* píše na několika stranách. *The Times* samozřejmě nabízely čtenáři i podrobnější popis událostí, ovšem tento stručný, shrnující odstavec na začátku každého vydání čtenáři značně ulehčil orientaci v denních zprávách.

318 *Wilson's muted support of US*, in *The Times*, 6. 5. 1970, s. 1.

3 PAMĚTNÍCI

„Zemře-li starý člověk, jakoby shořela celá knihovna.“³¹⁹ Proto je důležité mluvit s lidmi o zajímavých událostech, jichž byli svědci. Jejich vyprávění je mnohdy zajímavější, než čtení faktů z knih a zcela určitě je znamenitým doplněním informací. Povídání s pamětníky je také důležitým a zajímavým zdrojem informací pro historiky.

3.1 ORÁLNÍ HISTORIE (ORAL HISTORY)

Přesněji definovat pojem *orální historie* není zcela jednoduché. Kolektiv autorů z Centra orální historie Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR definuje tuto výzkumnou metodu jako „řadu propracovaných, avšak stále se vyvíjejících a dotvářejících postupů, jejichž prostřednictvím se badatel v oblasti humanitních a společenských věd dobírá nových poznatků, a to na základě ústního sdělení osob, jež byly účastníky či svědky dané události, procesu nebo doby, které badatel zkoumá, či osob, jejichž individuální prožitky, postoje a názory mohou obohatit badatelovo poznání o nich samých, případně o zkoumaném problému obecně“.³²⁰

Orální historie patří k metodám historikovy práce, jejímž prostřednictvím si lze rozšířit poznatky o určitých minulých událostech. Při používání této metody je třeba si uvědomit, že jde o poznatky subjektivní, které jsou vždy ovlivněny stavem paměti zpovídáného jedince (paměť dokonce podle Miroslava Vaňka „hraje v orální historii (...) klíčovou roli“),³²¹ jeho věkem v době rozhovoru (což úzce souvisí s pamětí, protože starý člověk si bude pamatovat méně, než například jeho děti, bude mít výpadky paměti a podobně), a také tím, jak dlouhá doba od události uběhla a co vše si o historických událostech dotazovaný zjistil například v odborné literatuře, nebo

319 <http://www.zeitzeugen-dialog.de/cz/>, 4. 4. 2011.

320 VANĚK, Miroslav – MÜCKE, Pavel – PELIKÁNOVÁ, Hana, *Naslouchat hlasům paměti. Teoretické a praktické aspekty orální historie*, Praha 2007, s. 11.

321 VANĚK, Miroslav, *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*, Praha 2004, s. 71.

sledováním dokumentárních filmů. I to totiž může ovlivnit způsob, jakým o daných událostech bude hovořit. Zároveň je nutné dávat si pozor na „*Barony Prášily a pábitelské všudybyly*“,³²² jak osoby s přemírou fantazie nazval básník a redaktor Českého rozhlasu Miloš Doležal. Někdy totiž lidé mohou zveličovat své úspěchy a vymýšlet si nepravdivé informace o svých zážitcích. Někdy lžou vědomě, například proto, že se za svou minulost stydí. Také se může stát, že o některých životních etapách a situacích bude narátor mlčet, nebo o nich mluvit jen okrajově – například „*o svém intimním sexuálním životě*“³²³ a podobně – jedná se zejména o témata, jež jsou dotyčným z nějakého důvodu nepříjemná, nebo se na tuto část svého života snaží zapomenout a nechce si ji připomínat.

Orální historie je metodou, díky níž můžeme získat hodnotné materiály pro zpracování určité tematiky; musíme být ale opatrní a „konzultovat“ zjištěné informace s dostupnou odbornou historickou literaturou. Podle autorů knihy *Naslouchat hlasům paměti „by každý projekt měl začít nejdřív tím, že se badatel pokusí zjistit co nejvíc o zkoumaném tématu z jiných dostupných zdrojů“*.³²⁴ Je to smysluplné, neboť pokud tazatel nic o historii daného období nezná, nejen že ho nenapadnou mnohé zajímavé otázky, ale nemůže ani v průběhu rozhovoru správně reagovat na vyprávění narátora.

Příklady lze nalézt i v rozhovorech, jež jsem vedla. Již samotný náhled či kontext na stejnou událost je u mnou dotazovaných svědků odlišný. Pan Prošek pochází z Československa a jeho pohled je ovlivněn zápasem s komunisty, kteří na čtyřicet let ovládli jeho rodnou zemi. Pan Thich pochází ze severovietnamské vesničky poblíž města Vinh a na jeho úsudek měla dopad propaganda, zdůrazňující boj za osvobození Vietnamu a za „strýčka Ho“. Pan Pham Ba Thich v jedné části rozhovoru konstatoval, že lidé, pracující na poli, byli chráněni před střelbou buď svými čepicemi, nebo úkrytem ze sušících se rýžových stébel. Otázkou je, zdali to správně vyjádřil v češtině; jisté je, že jeho výpověď v tomto směru byla nepřesná. „*Tak teď nevím. Někde jsem četl, jako ta (...) bomba, že když (...) bouchne, tak střílí ty kuličky.*“³²⁵ (...) *A ty kuličky ty zabily hodně. (...) No na vesnicích vždycky lidi měli*

322 Slepují střepy rozbitého světa, *Lidové noviny*, 5. 3. 2011, s. 27.

323 VANĚK, Miroslav – MÜCKE, Pavel – PELIKÁNOVÁ, Hana, c. d., s. 69.

324 Titíž, s. 87.

325 Kuličkové (kazetové) bomby.

– určitě jste viděli jako ze filmu – klobouk, jo, z rákosu nebo (...) ze slámy, protože to bylo proti bomby... proti těm bombám, jo, to je nejlepší proti těm bombám. (...) Jestliže bouchne a ty kuličky do té vůbec nemůže dál, jo. Brání hodně.“ Stejně neuvěřitelné je tvrzení – i když podle pana Thiche pouze zaslechnuté – o sestřelování letounů B-52.³²⁶ „Američané si mysleli, že B-52 to je nedosažitelný... jako nemohou střílet, protože to letí velmi vysoko. (...) Ale Vietnamci byli takoví chytráci, že oni spojili... dostali raketu od Rusů, to je SA-1, a spojili dvě rakety – to jsem slyšel jenom – aby dosáhli ty bombardéry, jo.“

3.2 ROZHOVOR S PANEM PROŠKEM

Pan Prošek odešel z Československa se svou rodinou – svými sestrami, matkou a otčímem (jeho otec padl za války v Praze na barikádách) – v prosinci roku 1963 a na začátku následujícího roku se dostali do Spojených států. Podařilo se jim to díky pomoci příbuzných, kteří odešli do ciziny již dříve. Kromě pana Proška se nikdo z jeho rodiny do Československa (České republiky) již nikdy nepodíval. V současné době žije v Americe, je v důchodu, ale stále spolupracuje s americkou armádou.

V šedesátých letech absolvoval každý muž armádní výcvik na základě tzv. *Selective Service*,³²⁷ kam se člověk musel přihlásit když mu bylo osmnáct let. Tato instituce pak vedla záznamy o všech lidech, kteří jí prošli. S Vietnamem je spojena i takzvaná loterie, „kde oni vylosovali ty čísla, která z toho *Selective Service* budou odvedeny a nebo musej jít k odvodu“, a tito lidé pak doplnili stavy profesionálních vojáků.

Pan Prošek se přihlásil do armády dobrovolně, aby si mohl vybrat, do které složky půjde: „věděl jsem že je Vietnam a nikam jsem se do Vietnamu nechtěl hrnout.“ Měl rád vodu a přál si být námořníkem. Myslel si, že v této pozici by se ho

326 Bombardéry americké armády, masově používané během války ve Vietnamu. Měly dlouhý dolet a mohly převážet velké množství nákladu, zejména bomb.

327 *Selective service* = „vojenská povinnost“ (povinný výcvik).

Vietnam nemusel týkat tolik jako běžného vojáka. V námořnictvu odsloužil tři roky a zhruba sedm měsíců. Byl velice překvapený, co US Navy nabízela – byly to věci, o kterých se mu v Československu ani nezdálo. Později ve Vietnamu byl také mile překvapen tím, že jídlo bylo vždy perfektní.³²⁸ V průběhu času vyzoroval, že americký logistický systém byl na takové úrovni, že vojáci měli na štědrý den krocana, i kdyby se dělo cokoli. U svých jednotek také nikdy za svůj pobyt ve Vietnamu nezažil rasově motivované útoky.

Když se dostal do Vietnamu, bylo mu dvacet šest let. Byl mladý a nebylo mu zcela jasné, co se děje, jaké byly důvody pro válku ve Vietnamu, i když jakožto člověk znalý poměrů v komunistické zemi, měl jistě lepší představu, než američtí občané. Pravdou bylo, že důvod, proč spousta mladých mužů musela na jeden dlouhý rok opustit své rodiny a přátele, neznal v té době skoro nikdo z vojáků. Jako příklad udává pan Prošek vzpomínku na přílet do Vietnamu: „*Jdeme tou chodbou, pokavad se ještě pamatuju, na které je velikej nápis, už značně omšelej, VÍTEJTE OBRÁNCI DEMOKRACIE, a předtím seděj smrdící na česnek, bezzubý Vietnamci, koukaj na nás jak pitomý, nevěděj vůbec vo co de, a my taky nevíme vo co de.*“ Zároveň zdůrazňuje, že neinformovanost dneska v armádě již neexistuje.

Do Vietnamu se dostal v roce 1967 a opustil ho těsně před ofenzívou TET. Se svou jednotkou sloužil nejprve jako střelec na jedné z lodí PBR,³²⁹ na to však nebyl původně vyškolen. Škola, již studoval v Československu, se zaměřovala na stavebnictví, a jeho armádní výcvik se týkal obranného systému člunů, jež obsluhoval. Jako námořní policista kontroloval dopravu na řece Mekong a důležité přístavy – se svou jednotkou projížděl, hlídkoval a kontroloval lodě a vše podezřelé v teritoriu severozápadní delty. [viz příloha č. 9] „*Museli jsme to tu kontrolovat, protože tady přepravovali Gooks věci z Číny, Československa a ze Sovětského svazu. Potraviny, zejména konzervy, obvazy, náboje a tak. Československo bylo jedním z hlavních suppliers.*“³³⁰ Československé organizace

328 Vojáci (kromě krizových situací v terénu) netrpěli hladu, což dokazuje i Manuel F. van Eyck v knize *Pěšákem ve Vietnamu* dokonce píše, že pokud někdo neměl rád určitou konzervu, kterou vyfasoval, tak ji prostě znehodnotil (v případě, že ji nikdo jiný nechtěl vyměnit za něco ze svých zásob) a společně s ostatními odpadky zakopal do země. Nepřátelské jednotky totiž tábory po amerických vojácích procházeli a hledali zásoby (EYCK, Manuel F. van, *Pěšákem ve Vietnamu*, Praha 2010, s. 167).

329 PBR = Patrol Boat River; malá říční hlídková loď, poměrně rychlá

330 Dodavatelů, zásobovatelů.

*se na válce podílely materiálem, který dodávaly přes Rusko a Čínu do Vietnamu. “*To potvrzuje také příhodou ve svém vyprávění: *„V té chvíli ucítím prudký náraz v nohách, celým tělem mne proletí šok řvavé bolesti. Ležím na ocelové palubě lodi, všechno se se mnou počne točit.”³³¹ (...) Moje noha, pohmožděná střelou patrně zhotovenou ve staré vlasti a otřes mozku při explozi plavidla, mi nadělila malou purpurovou medaili ve tvaru srdce.”³³²*

Pan Prošek také pracoval se stavebními jednotkami SEABEES, což byly odborné skupiny – stavební prapor – do nichž vstupovali lidé, kteří měli vzdělání ve stavebnictví. Pracovníci SEABEES ve Vietnamu například *„budovali školy a infrastrukturu a poskytovali zdravotní péči.”³³³*

Zažil toho spoustu. Skrýval se před útoky nepřátel, viděl smrt svých spolubojovníků a kamarádů,³³⁴ ale jak sám řekl, největší strach měl z chorob a nemocí – měl z nich dokonce větší strach než z přestřelek. Nikdy předtím neviděl malomocné, až ve Vietnamu. *„Byl to nepříjemný pocit, dotýkat se něčeho, nebo být ve spojení s něčím, co mohlo být bakteriologicky ohrožené, například polovičky rukou obrostlé nádoroma a podobně.”* Zároveň dodává, že *„smrad hořícího těla a podobně, to je něco, co se nedá popsat!”*

Po návratu z války zůstal u armády ve funkci rotmistra, ale pak na nějakou dobu odešel do civilu. Když přišel návrh z Ministerstva námořnictva, od admirála Boorda,³³⁵ který založil vojenskou školu STA 21,³³⁶ neváhal: *„Já jsem tam učil jako*

331 <http://www.hyena.cz/cteni/vietnam/vietnam5.html>, 15. 4. 2011.

332 <http://www.hyena.cz/cteni/vietnam/viet12.html>, 15. 4. 2011.

333 <http://www.navy.mil/navydata/personnel/seabees/seabee1.html>, 26. 3. 2011. (built schools and infrastructure and provided health care service)

334 V příběhu, který o svých zážitcích z Vietnamu napsal, například popisuje událost, která se stala v době jeho práce v SEABEES. Kolem jejich pracoviště procházela řada všedně oblečených Vietnamců (nejspíš příslušníci Vietkongu), kteří vedle traktoru nenápadně položili nějaký pytel. Strhne se přestřelka. *„Snažím se přervat hluk a posunky ukazují Kazinskému, aby s pomocí BUs vyprostili sténajícího a krvácejícího Goetze z vymlácené kabiny tahače. (...) Jeden za druhým mizí muži mého týmu v trupu helikoptéry a já naskakuji poslední. (...) Dosedám na ocelovou podlahu, mezi mnou a Kazinským leží sténající Goetze. Na několika místech jeho obvazu prosakuje krev. Z plátěného pouzdra na náboje upevněného na opasku vytahuji pečlivě zabalený radiokazeták v plastickém pytlíku. Vsunu do přístroje právě věnovanou kazetu a nasadím si malé ušní sluchátko. Záplava radostné Smetanovi hudby Českých tanců snižuje hladinu mého adrenalinu. Goetze ležící vedle mě nechápavě otevře oči, utišující dávky morfinu nepřírozeně formují výraz jeho tváře. Přikládám kazeták k jeho uchu. Grimasu bolesti nahradí pokus o úsměv, a pak už hledím do prázdná mrtvé hmoty.”* (<http://www.hyena.cz/cteni/vietnam/vietnam4.html>, 12. 4. 2011.)

335 Admirál Jeremy Michael Boorda (1939-1996); spáchal sebevraždu zastřelením.

336 „Seaman to Admiral“ (z námořníka admirál) = program, který byl součástí iniciativy STA-21; námořníci, kteří neměli potřebné vzdělání a podobně, by se nemohli stát důstojníky – tato škola jim to však umožňovala.

člověk s vojenskými zkušenostmi.“ Vrátil se zpět do US Navy, dosáhl hodnosti O6³³⁷ mezi majorem a podplukovníkem, a mimo jiné pracoval i pro Ministerstvo zahraničí.

Dnes je sice již v důchodu, ale jak sám říká, pokud v Americe pracuje člověk v oboru, v němž není k dispozici moc odborníků, pak je neustále veden v databázi, a když je potřeba, tak ho znovu mohou povolat zpět do práce. Jako příklad uvádí historku, kterou slyšel. Když prezident Reagan³³⁸ znovu dával do provozu bitevní loď New Jersey, potřeboval seržanty pro dělostřelectvo, kterých bylo pomálu: *„A tak právě já jsem slyšel – a to je fakt, to je vyloženě pravda – že jeden vysloužilý, už asi dvacet let dávno po vysloužení, co byl jako dělostřelecký seržant, seděl doma na zahrádce, něco zvonilo, tak manželka šla otevřít a povídá: Otouši, hledaj tě tu nějaký důstojníci a říkaj, že prej s tebou potřebujou nutně mluvit. A tak von prej tam šel a oni mu předložili, že je jako povolávaný nazpět po dobu jednoho roku, než vyškolí další, a von tam stál prej v bačkorách a s fajfkou a manželka pak přišla a říká: Copak je to Otouši. A on jí povídá: Právě jsem byl odveden. Tak takhle to tedy prostě chodí.“*

Na výsledek války se zpětně dívá tak, že se jednalo o naprostou chybu v politice Spojených států, které neměly nikdy připustit sjednocení Vietnamu v roce 1975. Zároveň zdůrazňuje paradox dnešní doby, že ve Vietnamu jsou dnes krásná nábřeží s vlajkami USA v místech, kde předtím umíralo velké množství lidí. Například syn pana Proška byl v Hanoji a říkal, že v místech, *„kde tejrati a věznili naše piloty, mezi nima McCaina,³³⁹ no tak vedle stojí ohromná skleněná budova (...) biologických kontrol“*, kterou řídí Spojené státy, a která se nachází *„hned vedle toho Hanoj Hiltonu“*.³⁴⁰ Pan Prošek se již do Vietnamu nikdy nepodíval, ale jeho kolegové, kteří tam byli, mu vyprávěli, jak *„šli podle Mekong řeky, tam co já sem jako se motal a co jako opravdu to bylo nepříjemný, no tak tam jsou dneska všude industriální parky se všim možným – Honda, Samsung. A ta základna, o který já jsem*

337 O6 je platová třída. Odpovídá hodnosti námořního kapitána.

338 Ronald Wilson Reagan (1911-2004) byl v letech 1981-1989 prezidentem Spojených států amerických.

339 John McCain je senátor za Arizonu, který roku 2008 kandidoval na post prezidenta. Roku 1967 bylo jeho letadlo sestřeleno nad Hanojí a on byl až do roku 1973 vězněn; během toho byl mimo jiné mučen.

340 Již za Francouzské éry to sloužilo jako vězení pro válečné zajatce – což pokračovalo i za války ve Vietnamu.

tam psal,³⁴¹ tak ten jeden kolega říkal, no tam je vybudovanej ohromně velikej říční intermodální³⁴² přístav pro přijímání kontejnerů z těch výroben. (...) Takže jako k té změně, ke který došlo, ta je těžko někomu vysvětlitelná.“

Díky své vojenské funkci byl také několikrát v Číně, kde diskutoval s tamními vysokými důstojníky o tom, že válka ve Vietnamu nebyla až taková ztráta. Pro Spojené státy, jak pan Prošek podotýká, měla praktický důsledek v tom, že armáda se změnila v profesionální. V současné době je v porovnání s šedesátými a sedmdesátými lety jiná zejména v tom, že se do bojů posílají jen odborníci, nikoliv lidé, kteří byli odvedeni do armády ze všech vrstev společnosti: „*Spousta lidí, normálních vojáků, bylo i z velmi bohatých rodin!*“ Tito muži, kteří prošli výcvikem, byli ale ve svém srdci stále studenty, nebo bankovními úředníky. Mnoho z nich nepřežilo proto, že se psychicky zhroutili a udělali osudovou chybu. Ve Vietnamu zemřely tisíce chlapů, mnozí z nich se nikdy nenašli. „*Podívejte se, v armádě je nesmírná zodpovědnost vůči vojákům – ještě dnes se hledají zbytky vojáků, kteří sloužili v první světové, i ve Vietnamu. Dosud se nezjistilo, co se s těmito lidmi stalo, a tak je stále hledají.*“ Velkou změnou oproti minulým letům je i to, že pokud člověk například žádá o práci, tak jedny z prvních otázek jsou, zda sloužil v armádě, v jaké hodnosti a v jaké složce „*a to jsou body. A to je třeba, co v Čechách vůbec nepřipadá v úvahu.*“

Další podstatnou změnou je také to, že na každou válečnou akci je nahlíženo individuálně. „*Vedení, ten hlavní management, uvažoval o Vietnamu asi jako o válce proti Japonsku a podobně, a neuvědomil si, že jde o úplně jiný druh – jako po odborný stránce – o jiný druh válčení, to je jedna věc, a po politický stránce o úplně jiný bojiště, jiný prostředí. Oni si to neuvědomili, proto prohráli. Teda ta armáda neprohrála, ale prohráli jsme vnitřně proti vlastní populaci, protože to nedovedli zvládnout.*“

Hodnotný je i názor pana Proška na otázku, jak pravdivé byly podle jeho názoru články v novinách: „*Seriozní noviny, jako byl Washington Post, přebíraly zprávy přímo z pole a svým způsobem se snažily být korektní. Ale znáte tu fotku, kde*

341 Příběhy pana Proška z jeho pobytu ve Vietnamu za války, které je možno si přečíst na stránkách <http://www.hyena.cz/cteni/vietnam/vietnam1.html>.

342 Kombinovaný (lze využít přepravy jak říční (různé druhy), tak například kombinace dopravy říční a železniční a podobně, záleží co je v okolí vybudováno).

*Vietnamský plukovník míří pistolí, pětačtyřicítkou, na hlavu a ten kluk má ve tváři výraz hrůzy?*³⁴³ *Všude se pak psalo, že ten plukovník toho kluka zastřelil, ale nikde se nepsalo, že ten kluk chvíli předtím vyvraždil celou plukovníkovu rodinu. Postranní*³⁴⁴ *noviny psaly ledasjakou pitomost, seriózní noviny se snažily co nejvíc psát pravdu. Například teď v Iráku mají každé noviny svého vycvičeného reportéra, který je s vojáky přímo v boji, v akcích. “ Novináři, kteří mají být posláni „do terénu“ projdou šestitýdenním kurzem, „kterej je připraví na ty bojový podmínky, do kterých jdou,“, a poté jedou společně s vojáky, účastní se s nimi (nepřímou) bojových akcí, „takže přenášej přímo, co se děje, že nedochází k žádné takové těm nesmyslům propagačním, jako byly ve Vietnamu. “*

Do začátku roku 1968, než se rozpoutal masový odpor proti válce ve Vietnamu, byla média většinou pro válku, respektive ji svými články podporovala. *„Vietnamská válka byla prvním vojenským střetnutím, které Američané mohli sledovat doma na obrazovkách. (...) Televize dlouho představovala protivníka jako líné zbabělce, kteří útočí na vojáky zezadu, a jako nebezpečné povaleče, kteří se nechali uchláchnout komunistickou propagandou.“*³⁴⁵ Pan Prošek, který se s nepřáteli sám střetl, ovšem říká: *„Vietcong měl velmi dobrou taktiku, měl to dobře promyšlené. Způsoby bojů vymysleli dobře. V boji je důležité, aby byl člověk pánem situace – a to se jim [Američanům] kolikrát nestalo.“*

A jak se k tomuto konfliktu postavili obyvatelé Spojených států? *„V té době lidi byli podstatně patriotičtější. (...) Tady teda v Americe došlo ke dvěma srážkám, které prohrála armáda ne ve Vietnamu, ale ve Spojených státech, protože někteří lidi dokázali vyprovokovat ty mladší lidi k nenávisti.“* Díky tomuto a zejména díky válce ve Vietnamu si *„mladší důstojníci, jako byl generál Paul,*³⁴⁶ *ten starý pán dneska, co ved tu válku proti Saddámovi,*³⁴⁷ *tu první za Bushe,“* uvědomili, že veřejné mínění a národní mentalita jsou jednou z nejdůležitějších složek a na to je potřeba se zaměřit se stejnou vervou, jako na přípravu válečného plánu. *„Proto dneska (...) ve Spojených státech, když někdo řekne já jsem veterán, já jsem sloužil v armádě, tak první co mu vždycky odpověděl, je, děkujeme vám za vaši službu. A to myslěj*

343 Obrázek lze vidět například v deníku *The Times* ze dne 2. 2. 1968 na titulní straně.

344 Tímto výrazem chtěl pan Prošek nejspíš označit noviny neseriózní, bulvár.

345 FREY, c. d., s. 120.

346 Generál Paul Eaton; velel jednotkám v Iráku za vlády George W. Bushe v letech 2003-2004.

347 Irácký prezident v letech 1979-2003.

nesmírně vážně. Všade! A to dřív nikdy nebylo.“

3.3 ROZHOVOR S PANEM PHAM BA THICH

Pan Pham Ba Thich se narodil v malé vesničce ve střední části Vietnamu v provincii Nghe-an,³⁴⁸ asi jeden kilometr od moře a deset kilometrů od severovietnamského krajského města Vinh. V roce 1967 byl jako výborný student poslán na studia do Československa, odkud se zpět do rodné země vrátil roku 1973. Dalších dvanáct let strávil ve Vietnamu. Oženil se, měl děti a roku 1985 se odstěhoval zpět do Československa. Dnes je mu šedesát dva let a pracuje jako soudní tlumočník.

Pan Thich nazývá tuto – z pohledu severního Vietnamu – osvobozenickou válku jako „*válku všeho lidu*“. Dokládá to tím, že v té době nejen vojáci, ale téměř každý obyvatel vlastnil zbraň. Jemu bylo sedmnáct, chodil na střední školu a měl pušku K-44, kterou by neváhal použít, pokud by musel. Zbraně (pušky a menší kulomety) sloužily k ochraně, protože Vietnam byl zemědělskou zemí a spousta lidí pracovala na polích. Pohybovali se tedy v otevřeném prostoru, na který nebylo problém zaútočit. Dalším důvodem byla poloha vesnice kousek u moře, kde se nacházela letadlová loď a z ní často vzlétaly stíhačky. I pan Thich střílel, když slyšel hluk motorů: „*Jednou jsem střílel kulomet když jsem viděl tak daleko letadlo, tak střílím, ale asi ta kulka dosáhla asi tak půlku, no [zhluboka se zasměje]. No to je jako teď legrace, ale v té době to bylo hrozné.*“ Ještě předtím, než začali Američané bombardovat severní Vietnam – 5. srpna 1964³⁴⁹ mimo jiné i sklad benzínu a nafty v městě Vinh – byli obyvatelé vládou varováni a ve všech vesnicích se kopaly ochranné kryty. [viz příloha] To byl vůbec první útok, který pan Thich zažil. Během něj zjistil, že kryt který si připravil, byl malý a jemu koukala ven část hlavy [viz příloha č. 7]. Město Vinh bylo nejvíce postiženo – do září roku 1969 „*na něj bylo provedeno 800 náletů. Z města, které mělo 72 000 obyvatel, nezůstalo téměř nic.*“³⁵⁰

348 Ve stejné provincii (ve vesničce Kim-lien) se narodil i prezident Ho Či Min.

349 Dne 2. srpna 1964 došlo v Tonkinském zálivu k útoku severovietnamských člunů na torpédoborec Maddox, který se stal záminkou k rozpoutání války ve Vietnamu.

350 Americká agrese nezastavila rozvoj VDR, *Lidová demokracie*, roč. 25, č. 206, s. 2.

Roku 1966 byla v severním Vietnamu zavedena povinná vojenská služba pro všechny muže od osmnácti let. Pan Thich řekl, že v té době „*všichni mládenci, nebo Vietnamci... všichni chtějí jít na frontu, aby zabránili osvobození jižního Vietnamu*³⁵¹ a [přemýšlí] u každé rodiny nechali jenom jednoho potomce. Jako kluka no, jednoho kluka.“ Nemusel to být vždy ten nejmladší. Války se aktivně zúčastnily i ženy a dívky. Ne v přímých bojích, ale například opravovaly cesty a podobně. Pan Thich měl dva sourozence. Starší bratr odešel bojovat na jih, když válka začala, a tam taky zemřel. O jeho osudu nejsou dodnes žádné informace, neví se ani kde a kdy přesně přišel o život. Starší sestra pracovala v mládežnické organizaci a podílela se až do konce války na opravování cest. V současné době žije ve Vietnamu.

ŠKOLA

Malé školy byly odlišné od těch, jež známe z Československa. Školáci se učili třeba pod stromem nebo kdekoliv jinde ve vesnici, důležité bylo, aby v jejich blízkosti byly vždy nějaké protiletectvé kryty. [viz příloha č. 5] „*Třebas já jsem zažil, když jsem byl na desáté třídě základní školy – v té době máme deset let (...) – a tady byl na silnici číslo jedna, jo, to je číslo jedna taková cesta, jo. A tady je most hned na okrese, to je asi tak dvacet – ne, patnáct kilometrů od mé školy. V noci když říkali no zastavili podle nějaké dohody, že na Silvestr nebudou bombardovat, jo. To bylo šedesát sedm. Tak zneužívali té příležitosti a vojáci potmě jeli přesně, když začíná ta doba zákaz bombardování pro Silvestr, tak jeli přes ten most a Američani věděli, tak bombardovali. A tam to bylo hrozný. My jsme druhý den uklízeli mrtvé. A lesy zničili jak už nic není vidět!*“

Pan Thich bydlel se svými rodiči a do školy chodil pěšky zhruba deset kilometrů. „*Mám na ramenou rýže, jo, a nějaké potra... třeba rybí omáčku, a stačí celý týden [to zdůrazní]. Jedna láhev rybí omáčky na celý týden. A to... a rýže na ramena. A konec týdnu zase jdu domů a zase vezmu a zase jdu.*“ Podmínky to nebyly vůbec jednoduché, přesto měl pan Thich neuvěřitelné štěstí. Byl vybrán jako jeden z mála a poslán na studia mimo Vietnam. Hanojská vláda totiž dopředu promýšlela, jak to bude vypadat po válce. Potřebovala vzdělané lidi. Proto

351 Pan Thich chtěl nejspíš říct, aby pomohli k osvobození jižního Vietnamu – aby došlo k jeho sjednocení pod vedením komunistů, pod vedením prezidenta Ho Či Mina

spolupracovala s jinými socialistickými státy a s jejich podporou posílala ty nejlepší studenty na jejich univerzity (například do SSSR, Rumunska či Československa). „*A my jsme dostali jako pomoc od státu, od socialistických států. Já v té době, v roce 1967, jsem dostal stipendium osm set korun, jo, ale protože to je v té době byla válka, my jsme přispívali... přispěli sto korun jako pomáhá... pomoci bojům ve Vietnamu. Tak to znamená já jsem dostal sedm set na celý měsíc. No ale v té době byla jiná, že jo. V menze jídlo stojí... stálo jenom půlka, no.*“

KAŽDODENNÍ ŽIVOT ZA VÁLKY

„*Vietnam nebyl vyspělý stát. Neměl tolik průmyslu. Takže to, co zničili, z výšky bombardovali, zničili jenom vesnice, a cokoliv, nemocnice, školy, a to je všechno, co jsme vyráběli. Zbraně jsme dostali od Ruska, čili takže co – no nic.*“ Hlavním zdrojem obživy tedy bylo zemědělství a chovatelství. Rodiče pana Thich pracovali na poli. Velkou nevýhodou byly neustálé obavy z leteckých útoků, které byly zejména během ofenzívy TET častou hrozbou. Jeho maminka jedno takové zažila. Na živu zůstala nejspíš jen z toho důvodu, že se pohotově schovala pod sušící se rýžovou travu a skryla se tak před zraky útočících letadel. Přítelkyně pana Thich bohužel takové štěstí neměla. Seznámili se spolu během kopání vodních kanálů v rodné vesnici. „*Ale ve Vietnamu je... není jako u vás (...) Jenom mluvili, ale ani jednou jsme se nelíbali jo. To jako u nás to je zaká... jako takový nenapsaný zákon, že nesmí. (...) Když chodili ven (...) s kamarádkou nebo s přítelem, tak musí hlásit, musí povolit rodiče.*“ Když odjížděl roku 1967 na studia do Prahy, tak ji viděl naposledy. O rok později zemřela při náletu. Zabila ji takzvaná kuličková (jinak také kazetová) bomba.³⁵²

Pokud zůstal doma s rodiči syn, i on pomáhal na poli. Zároveň měl u sebe vždy zbraň a staral se o bezpečnost pracujících v případě útoku. [viz příloha č. 6] Kromě ochrany rodičů a příbuzných bylo povinností všech obyvatel sledovat okolí a hlásit vše nezvyklé. Pan Thich vyprávěl, jak k nim jednoho dne přiběhl jeho švagr – voják – a hlásil, že na silnici poblíž vesnice je nevybuchlá bomba. Bylo třeba ji zneškodnit a odstranit. „*Tak můj otec říká: „No ukaž mi, já to udělám.“ No to jsou naši... to byli*

352 Kuličkové bomby (cluster bombs) byly velké bomby či rakety naplněné menšími bombami, které se uvolnily a pokryly střelbou široké území. Z toho důvodu byly vysoce nebezpečné nejen pro vojáky a vojenskou techniku, ale také pro civilisty.

naši. To je jedno, protože on je starší, že nevádí smrti, jo, ale aby mladí stá... jako žili. „Tak ukaž mi jak se dělá, jo, jak se dá odstranit tak já to udělám. A když bombardovali na silnici a auto nemohly projet, tak co máme doma, tak dáme tam. Lidi kolem... jako v okolí... na obou stranách silnice... skříň, postel, cokoliv, aby mohli vojáci jet na jih. Proto jsme zvítěli... zvítězili!“

PREZIDENT HO ČI MIN

Na otázku, týkající se prezidenta Ho Či Mina odpoví pan Pham Ba Thich velice diplomaticky: *„Když koukáte na film, to je... v ten den, kdy zemřel prezident Ho Či Min, tak máte jasný, jasný názor. (...) Celý Vietnam brčeli... brečeli. A my jsme tady v České republice slyšeli, tak všichni brečeli. No to je jako prezident Ho Či Min je v našich srdcích, celého Vietnamu, jo (...) je v srdcích vietnamského lidu, proto říká, to je strejda Ho. Když je strejda, to je jako v rodině.“* Lidé ho měli rádi proto, že on sám rodinu neměl a navíc nemyslel na sebe – což dával najevo například tím, že nosil *„nejobyčejnější oblečení“* – ale na svůj lid: *„On má takový city, jako jednání se všemi jako dobrý.“* Lidé ho poslouchali také proto, že jim sliboval svobodnou a nezávislou zemi, kterou po dlouhou dobu omezovali Francouzi a teď se této role měly zhostit Američané. Strýček Ho tvrdil: *„Nic není drahocennějšího než nezávislost a svoboda.“*

3.4 KOMPARACE ROZHOVORŮ

Jakkoliv porovnat tyto rozhovory není možné, protože každý z pamětníků popisuje jinou událost, mluví o svých konkrétních zážitcích a vyjadřuje své názory. Rozdíl je i v tom, že koncem šedesátých let byl pan Pham Ba Thich teprve středoškolský student, kdežto pan Prošek měl již za sebou jak dokončenou školu, tak určité pracovní zkušenosti a byl ve věku, kdy je člověk určitým způsobem intelektuálně vyvinutější, než někdo, kdo se teprve chystá „poznat svět“. Další podstatnou odlišností je to, že pan Pham Ba Thich v komunistickém režimu vyrůstal

stejně, jako pan Prošek, ale byl ovlivněn osobností Ho Či Mina a propagandou, která v každém režimu na lidi působí. Navíc právě spolupráce socialistických zemí mu umožnila studium na vysoké škole. Na druhou stranu rodina pana Proška komunismus v Československu nikdy nepřijala; naopak režim – na základě původu jeho rodiny – nikdy nepřijal je. To byl i důvod, proč jim bylo naznačeno, aby ze země raději odešli. Kromě něj se z jeho rodiny již nikdo do Československa nepodíval. Jak pan Prošek řekl, důvodem bylo také to, že *„ty zkušenosti z toho, když člověk si začíná formovat svý vědomí, byly velmi špatný.“*

Oba pamětníci velice zajímavě vyprávěli o svých zkušenostech a zážitcích z tohoto období a využití orální historie tak má svoje opodstatnění – díky ní lze lépe poznat každodenní život člověka.

ZÁVĚR

Válka ve Vietnamu byla prvním konfliktem, který byl veřejnosti v USA zprostředkován prostřednictvím televizního vysílání. Ani tento způsob zpravodajství však nebyl vždy objektivní. Stačilo nezařazovat do přenosů negativní záběry, které by mohly být spojené s americkou armádou a vojáky samotnými – což mohlo podnítit nepokoje v zemi a snížit podporu války ze strany amerického obyvatelstva – a naopak ukazovat nepřítele ve špatném „světle“.³⁵³ K velké změně došlo v počátcích Ofenzívy Tet na přelomu ledna a února roku 1968.

Reflexe Vietnamské války v Československu je založena na celostátním tisku,³⁵⁴ protože vietnamský konflikt nesouvisel s žádným z místních regionů, spíše se týkal roviny diplomatické a politické. Styl psaní článků se v československém tisku značně liší od amerického či britského. Slova typu „soudruh“, „socialistický“, „američtí imperialisté“ a podobně dávají tušit jeho ideologickou zaměřenost. Reportéři se ve svých článcích velice často odkazovali na pracující a mládež, protože tyto skupiny obyvatel pokládali za základ režimu. Pracující lid byl protikladem buržoazie, tedy majetné vrstvy, již komunismus na základě své ideologie odmítal, pronásledoval a perzekvoval a mládež šla „převychovat“ v prorežimním duchu (to je znát například v článcích o protestním pochodu brněnských studentů do Prahy – v nich se vychvaluje jejich kladný postoj k ostatním socialistickým státům; za tuto aktivitu byli dokonce pozváni na besedu s prezidentem republiky). Podobně vypadaly i životopisy Ho Či Mina, které byly v novinách tištěny u příležitosti jeho úmrtí v září 1969. Nejenže byly kratší v porovnání například s americkým *The International Herald Tribune*, ale také se v nich zdůrazňovalo, že Ho Či Min studoval marxismus-leninismus a byl s ním dobře obeznámen, nebo že byl za svou komunistickou činnost – zejména v mladším věku – často pronásledován.

Československé deníky předkládaly čtenáři – v porovnání se západními – stručnější a kratší informace. Souviselo to především s tím, že Československo nebylo přímým účastníkem bojů, a tudíž pouze informovalo o světovém dění. Nejvíce informací se objevovalo v Rudém právu, další noviny byly spíše strohé.

353 Více informací k tomuto tématu se lze dočíst například v knize Marca Freye *Dějiny vietnamské války. Tragédie v Asii a konec amerického snu* (strana 120).

354 Rudé právo, Lidová demokracie, Mladá fronta.

Lidová demokracie a Mladá fronta navíc většinu zpráv neotiskla na titulní straně. Lze tedy konstatovat, že vietnamské události vnímaly jako méně zajímavé zprávy. Ve všech třech denících je také značná část článků identitická – byly přejímány z agentury ČTK nebo přímo ze zahraničních novin, zejména z *The New York Times*. Pro Mladou frontu psali články například pozdější ministr zahraničí Jiří Dienstbier, či spisovatel Milan Syruček, který se války ve Vietnamu účastnil jako zahraniční komentátor tohoto deníku.³⁵⁵ Čtenáře jistě mohlo upoutat, že zpravodajství zprostředkovávali lidé, kteří se tamních událostí přímo účastnili.

Důležité je přihlédnout k řazení článků – ty, které jsou na titulní straně, jsou většinou považovány za nejdůležitější zprávy dne. Již první den, kdy se psalo o smrti severovietnamského prezidenta Ho Či Mina, jsou mnohem delší a výraznější informace o projevech soustrasti československých vládních představitelů, Sovětského svazu a dalších zemí socialistického bloku; příčinám Ho Či Minovy smrti nevěnují téměř žádnou pozornost. I nadále zůstávaly důležitější zprávy o smuteční delegaci a o rozloučení s Ho Či Minem v Praze než události v Hanoji.

V americkém deníku *The International Herald Tribune* se ve zpracovávaných obdobích neobjevovaly známky nějakého ideologického ovlivnění. Dokonce se ani nijak zásadně neliší od britských *The Times*. Podstatný rozdíl – oproti československému tisku – je ve zpracování tématu. Protože byly Spojené státy přímým účastníkem války ve Vietnamu, bojové akce i ostatní dění v této asijské zemi popisují americké noviny mnohem podrobněji; zaměřují se i na detaily, jež československý tisk opomíjí (například jak přesně probíhalo obsazování americké ambasády v Saigonu roku 1968 či průběh demonstrací proti invazi do Kambodže v květnu 1970). Stejně je to i s životopisem Ho Či Mina. *The International Herald Tribune* se jím zabývá skoro na celé jedné straně a není v něm ani jedna zmínka o Ho Či Minových studiích marxismu-leninismu či pronásledování za komunistickou činnost, jak se vyzdvihovalo v novinách československých.

The Times se odlišují tím, že vždy ve stručnosti shrnou hlavní zprávy dne do krátkého odstavce. Tím pomohou čtenáři udělat si představu o hlavním dění a tu si pak doplnit informacemi z následujících, obsáhlejších článků. Mezi západním

³⁵⁵ <http://www.milan-syrucek.estranky.cz/>, 17. 4. 2011; http://www.milan-syrucek.estranky.cz/clanky/v-zajeti-dzungle/v_zajeti_dzungle.html, 17. 4. 2011.

tiskem není jiný výraznější rozdíl patrný, odlišnosti mezi československým a britským tiskem jsou stejné jako mezi československým a americkým. Všechny noviny tedy informují nejen všeobecně o denních událostech, ale spojují je i s tím, co se děje v zemi, kde vycházejí. Například československý tisk zmiňuje v souvislosti s protesty pochod brněnských studentů, britské *The Times* píše o reakcích amerických studentů a profesorů, žijících v Anglii, a *The International Herald Tribune* zase podává o domácí situaci nejpodrobnější zprávy.

Československo nebylo s Vietnamem spojeno pouze na úrovni diplomatické (spolupráce a podpora mezi oběma zeměmi), ale jak v práci zmiňuji, dodávalo například přes Sovětský svaz zbraně a munici. Na druhou stranu se ze Spolany Neratovice dodávaly na západ chemikálie, jež byly jednou z přísad, používaných na výrobu chemické zbraně zvané *Agent Orange*, používané americkou armádou k ničení zeleně a porostu ve Vietnamu.³⁵⁶ Na válku ve Vietnamu však nelze nahlížet jen jako na válečný konflikt, ale i na místo, kde lidé odlišných kultur, vzdělání či původu prožívali své osudy. Příkladem jsou pamětníci pan Prošek a pan Pham Ba Thich. Pan Prošek, původem Čechoslovák, se války ve Vietnamu účastnil jako voják amerického námořnictva. Pan Pham Ba Thich, narozený v severním Vietnamu, studoval na přelomu šedesátých a sedmdesátých let v Praze na Karlově univerzitě. Oba popsali své zážitky vskutku sugestivním způsobem a zpestřili tím informace, jež jsem čerpala z odborných publikací.

³⁵⁶ Viz strana 16.

SEZNAM ZKRATEK

ARVN	Army of the Republic of Vietnam / Armáda Vietnamské republiky (tedy jihovietnamská armáda)
Atd.	A tak dále
Atp.	A tak podobně
CIA	Central Intelligence Agency / Ústřední zpravodajská služba
ČSM	Československý svaz mládeže
ČSSR	Československá socialistická republika
ČTK	Česká tisková kancelář
FNO	Fronta národního osvobození Jižního Vietnamu; Vietkong
HSTD	Hlavní správa tiskového dohledu ministerstva vnitra
KSČ	Komunistická strana Českoslovenka
MP	Military Police / Vojenská policie
SSM	Socialistický svaz mládeže
SSSR	Svaz Sovětských socialistických republik
ÚPS	Ústřední publikační správu
USA	Spojené státy americké
ÚV KSČ	Ústřední výbor Komunistické strany Československa
VDR	Vietnamská demokratická republika
Viet Minh	Viet Nam Doc Lap Dong Minh Hoi / Liga za nezávislost Vietnamu

POUŽITÉ PRAMENY, LITERATURA A INTERNETOVÉ ZDROJE

PRAMENY

Lidové noviny

Příběh pana Proška (nevydáno)

Orální historie

Krajská vědecká knihovna v Liberci

Lidová demokracie

Mladá fronta

Rudé právo

Národní archiv v Praze

The International Herald Tribune

The Times

Národní knihovna v Praze

The International Herald Tribune

LITERATURA

ANDERSON, Paul, *Když bodá škorpión. Historie australského 3. jízdního pluku v jižním Vietnamu v letech 1965 – 1972*, Praha 2004.

BARTOŠEK, Karel, *Český vězeň. Svědectví politických vězeňkyň a vězňů let padesátých, šedesátých a sedmdesátých*, Praha 2001.

BYSTROV, Vladimír, *Svobodná nesvoboda: některé příklady postupující komunizace a sovětizace mediální krajiny v Československu a snah komunistů umlčet český nekomunistický a církevní tisk v letech 1945-1948*, Praha 2006.

DUIKER, William J., *Ho Či Min*, Praha 2003.

EYCK, Manuel F. van, *Pěšákem ve Vietnamu*, Praha 2010.

FREY, Marc, *Dějiny vietnamské války. Tragédie v Asii a konec amerického snu*, Praha 2003.

GIAP, Vo Nguyen, *Nezapomenutelné dny*, Praha 1973.

Ilustrovaný encyklopedický slovník, díl druhý, J-Pri, Praha 1981.

Ilustrovaný encyklopedický slovník, díl třetí, Pro-Ž, Praha 1982.

KAPLAN, Karel – TOMÁŠEK, Dušan, *O cenzuře v Československu v letech 1945 – 1956*, Praha 1994.

KŘIVSKÝ, Petr, *Dějiny 20. století. Encyklopedie politického, ekonomického a kulturního dění*, Praha 1994.

Malá československá encyklopedie, díl pátý, Pom-S, Praha 1987.

MRÁZEK, Rudolf, *Ho Či Min*, Praha 1983.

PALMER, Dave Richard, *Volání polnice. K historii války ve Vietnamu očima amerického generála*, Brno 1996.

SYRUČEK, Milan, *V zajetí džungle. Nejdelší válka 20. století*, Praha 2007.

TOMÁŠEK, Dušan, *Pozor, cenzurováno! Aneb ze života soudružky cenzury*, Praha 1994.

Universum. Všeobecná encyklopedie, díl pátý, Ko-Ma, Praha 2000.

Universum. Všeobecná encyklopedie, díl šestý, Mb-Op, Praha 2001.

VANĚK, Miroslav – MÜCKE, Pavel – PELIKÁNOVÁ, Hana, *Naslouchat hlasům paměti. Teoretické a praktické aspekty orální historie*, Praha 2007.

VANĚK, Miroslav, *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*, Praha 2004.

Velký slovník naučný, díl první, A-L, Praha 1999.

Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích, díl třetí, M-R, Praha 1997.

WELSH, Douglas, *Úplná historie Vietnamské války*, Praha 1995.

INTERNETOVÉ ZDROJE

<http://www.ct24.cz/>

<http://zpravy.idnes.cz/>

<http://www.ihtinfo.com/>

<http://www.spartacus.schoolnet.co.uk/>

<http://entertainment.timesonline.co.uk>

<http://www.zeitzeugen-dialog.de/>

<http://www.hyena.cz/>

<http://www.milan-syrucsek.estranky.cz>

<http://www.thefreedictionary.com>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1	Článek z Lidové demokracie	90
Příloha č. 2	Smuteční obřad prezidenta Ho Či Mina	91
Příloha č. 3	Fotografie Ho Či Mina	92
Příloha č. 4	Fotografie jednoho ze čtyř mrtvých amerických studentů, zabitých během demonstrace proti válce ve Vietnamu a inter- venci do Kambodži	93
Příloha č. 5	Fotografie školáků, ukrývajících se v protileteckých krytech	94
Příloha č. 6	Fotografie pracujících Vietnamců	95
Příloha č. 7	Obrázek podzemního krytu	96
Příloha č. 8	Přepis rozhovoru s panem Pham Ba Thich	97
Příloha č. 9	Fotografie z archivu pana Proška	108
Příloha č. 10	Přepis rozhovorů s panem Proškem	109

PŘÍLOHA Č. 1 – Článek z Lidové demokracie (Komentář Jiřího Dienstbiera)

Jižní Vietnam: budou USA přinuceny jednat?
Cíl útoku v Saigonu

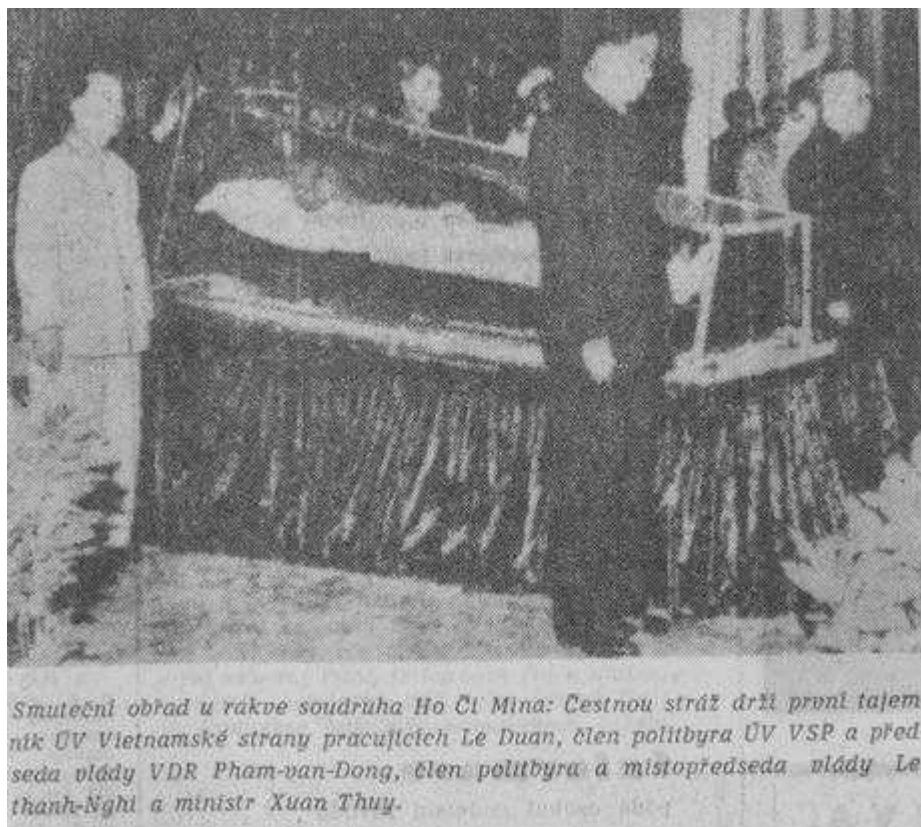
Komentujeme

To, co se stalo v uplynulých dvou dnech v jižním Vietnamu, mohlo dost dramaticky převrátit představy mnohých činitelů o skutečném stavu věcí. Po několika letech války v ovzduší nadměrného optimismu amerických generálů zaútočila Fronta národního osvobození na všechna nejdůležitější města země včetně dvoumilionového Saigonu. Síla útoku i útočících jednotek překonala všechna očekávání, a to tím spíše, že Američané čekali ofenzívu těsně pod 17. rovnoběžkou a mnohatisícové jednotky se zatím nečekaně objevily v okolí nejlépe strážných měst a vojenských základů. Lze zatím jen říci, co by to znamenat mohlo, nikoli co to znamenat bude. Všimněme si však nejdříve ještě průvodních okolností. K útoku došlo v okamžiku, kdy saigonská vláda zrušila v pěti jihovietnamských provinciích příměří vyhlášené k lunárnímu Novému roku. Když Fronta odpověděla ofenzívou, bylo pak příměří zrušeno všude a příchod „roku opice“ byl tedy přivítán střelbou skutečnou, a nikoli pouze ohňostroji a oslavnými petardami. Ví se, že saigonská vláda byla původně proti příměří vůbec, a když ano, tak požadovala jen velmi krátké. Nakonec narušila i to, a nechybějí hlasy, že to učinila z obavy, aby její američtí spojenci nevyužili přestávky v bojích k zahájení rozhovorů s Hanojí, případně v nějaké formě i s Frontou osvobození. Pokud jde o ofenzívu Fronty, nepovažují za dost opodstatněnou domněnku, podle které chtěla rovněž ona zabránit případným rozhovorům Hanoje s Washingtonem. Fakt, že poprvé za několik let bylo zrušeno příměří, vyhlašované vždy k novoročním a náboženským svátkům všemi bojujícími stranami, může mít tedy své negativní i pozitivní důsledky. Nelze totiž ani v nejmenším vyloučit, že Fronta, s podporou Hanoje, sleduje nynější ofenzívou demonstraci vlastní síly a zlepšení vlastního postavení před jednáními, na která se chystá. Domnívám se, že už stěží mohou ve Washingtonu dostat lepší důkaz toho, že ve Vietnamu se nedá vojensky vyhrát, což ostatně dnes už vědí i vlastenecké síly. Vědí, že nemohou dobýt měst natrvalo proti nejmodernější technice a zařizují se podle toho. Mírová nabídka z Hanoje je po posledním prohlášení ministra zahraničí zcela zřetelná. Slovo mají tedy Američané a záleží jen na tom, do jaké míry jsou schopni uvědomit si jak vietnamskou realitu, tak konečný postoj Hanoje i Fronty. Program Fronty se přece tolik neliší od někdejších Johnsonových 14 bodů. Je zapotřebí jen upřesnit, co si kdo představuje pod takovými pojmy, jako je nezávislý jihovietnamský stát, neutralita, atd. To se ovšem nevyjasní střelbou v džunglích a v horách, ale pouze u konferenčního stolu. Zdá se, že v současném okamžiku je to spíše Amerika, které se tam nechce. Okolnosti, doprovázející zrušení novoročního příměří, by jí tam mohly pomoci.

JIRÍ DIENSTBIER

(Jižní Vietnam: budou USA přinuceny jednat?, in Lidová demokracie, 1. 2. 1968, s. 2.)

PŘÍLOHA Č. 2 – Smuteční obřad prezidenta Ho Či Mina

(Před rozloučením s prezidentem Ho Či Minem, in Rudé právo, 8. 9. 1969, s. 3.)

**PŘÍLOHA Č. 3 – Fotografie Ho Či Mina (otištěná v novinách
k článkům o jeho smrti)**

(Zemřel president VDR Ho Či Min, in Rudé právo, 5. 9. 1969, s. 1.)

(Zemřel Ho Či Min, in Lidová demokracie, 5. 9. 1969, s. 1.)

(Mladá fronta, 5. 9. 1969, s. 1)

PŘÍLOHA Č. 4 – Fotografie jednoho ze čtyř mrtvých amerických studentů, zabitých během demonstrace proti válce ve Vietnamu a intervenci do Kambodži

(Rudé právo, 6. 5. 1970, s. 7.)

PŘÍLOHA Č. 5 – Fotografie školáků, ukrývajících se v protileteckých krytech

Přes časté bombardování severního Vietnamu americkými letadly je zajištěna povinná výuka 4 milionů školáků. Při vyhlášení leteckého poplachu odcházejí do bezpečných krytů.

Foto ČTK - J. Dezort

(Lidová demokracie, 19. 3. 1968, s. 1.)

PŘÍLOHA Č. 6 – Fotografie pracujících Vietnamců

(*Rudé právo*, 2. 9. 1969, roč. 49, č. 206, s. 6.)

PŘÍLOHA Č. 7 – Obrázek podzemního krytu (vztahující se k rozhovoru s panem Thichem)

PŘÍLOHA Č. 8 – Přepis rozhovoru s panem Pham Ba Thich

Rozhovor s panem Pham Ba Thich, uskutečněný 8. 10. 2010 ve Frýdlantu

Já jsem obyčejný Vietnamec. Zažil jsem válku. Jen jsem nevěděl, co přesně chcete vědět, protože o válce je napsáno všude v knížkách.

To je pravda. Ty informace jsou v různých knížkách, ale jsou v podstatě stejné. Jde spíš o to, kdo je napsal a jaký má on konkrétně pohled na válku. Mě spíš než data a známé události zajímá život „obyčejného“ člověka zasaženého válkou, buď na vesnici, nebo ve městě – kde vy jste v té době žil?

Já jsem se narodil ve střední části Vietnamu, ale to už je v severním Vietnamu, jo. Asi tak – já ani nevím jak daleko – u města Vinh, to je kraj Nghe An, a Vinh to je město velký, největší město ve střední části Vietnamu.

Já tu bohužel mapu nemám, ale když si představíme, jak zhruba vypadá a kde bylo rozdělení 17. rovnoběžkou...

... no, dejme tomu, já můžu třeba... já moc neumím kreslit, ale dejme tomu, že takhle je Vietnam [pan Pham Ba Thich maluje obrys Vietnamu], to určitě hned poznáte, jo, [směje se] a tady je ta sedmnáctá rovnoběžka... no kousek dál myslím [poopravuje nakreslení 17. rovnoběžky]... no to nevadí... a tady jsou ještě Quang Tri, Quang Binh a Ha Tinh³⁵⁷ a Nghe An, to je Vinh. Vinh, to je největší město ve střední části Vietnamu.

Takže jste žil ve městě?

Ne, já jsem žil kousek odtud na vesnici. Asi kilometr od moře. Proto, když jsme byli malí, nebo ve válce, my jsme si mohli všimnout, jak přilétali letadla z... říkali tam je to, válečná loď, jo, číslo sedm myslím, tam na moři.

Když jste četla knihy, tak určitě napsali všechny údaje, ale jenom podle zpravodaje, ale na skutečnosti teď musíte koukat do Googlu. Tam třeba napsali o události Severního moře, teda zálivu – já nevím, jak přesně se tomu říká – Severní záliv. To je záliv mezi Vietnamem a Čínou, jo. A to je záminka, kterou používali Američani v té době, aby mohli bombardovat severní Vietnam. To jste určitě slyšela.

To jistě myslíte Tonkinský záliv.

Ano, ano. To bylo 5. še... [z nahrávky není zřetelné, jaký datum pan Pham Ba Thich myslí] 1964. Protože tohle jsou velké události, tak já jsem si taky vytisknul z vietnamštiny, jenom, jo... třeba tady, to je událost Tonkinského zálivu [ukazuje mi vytištěné stránky z vietnamské Wikipedie <http://vi.wikipedia.org>], ale to je ve

³⁵⁷ Tři Vietnamské provincie, pod provincií Nghe An s hlavním městem Vinh, směrem na jih.

Vietnamu, teda ve vietnamštině. Můžete se na to podívat. Ale tyhle údaje, to uveřejnili teprve teď, nebo před dvěma třemi roky. To je skutečnost, jo. Proto dříve, když začali bombardovat, tak říkali, že to naši útočili na americké lodě, ale ve skutečnosti to byla jenom záminka, aby mohli... aby americká vláda povolila útočit.

A druhou událost, já říkám to je – jak se ve Vietnamu říká - Dien Bien ve vzduchu. To je dvanáctidenní bombardování amerických letadel v Hanoji, Haiphongu, Hoa Binh. O tom jste jistě taky slyšela.

K bombardování velkých měst docházelo častěji, konkrétně jaký rok myslíte?

To už je před ukončením války, takže v roce sedmdesát dva, jo.

Takže cílem těchto náletů bylo oslabit severovietnamské vedení, aby pak následně přistoupilo k mírovým dohodám a k podmínkám ukončení války, je to tak?

Přesně tak, ve Francii, no.

Jinak tady se pak třeba i dozvíte [pročítá své vytištěné poznámky z Wikipedie], kolik tam používali letadel, kolik bomb... jednu noc stříleli čtyři B52 a oni mysleli v té době, že Američani si mysleli, že B-52 je nedosažitelný... jako že na to nemohou střílet, protože to letí velmi vysoko. A v té době věděli, že Rusové neměli ty rakety. Ale Vietnamci byli takový chytráci, že oni spojili... dostali raketu od Rusů, to je SA-1, a spojili dvě rakety – to jsem slyšel jenom – aby dosáhli ty bombardéry.

To je zajímavé, něco takového se v knížkách nedočtete. Ted' mě napadá, když trochu odskočím od tématu, neznáte náhodou nějakého vietnamského autora, který by napsal o této válce knihu, která by byla dostupná i tady u nás v Čechách, nebo alespoň v Angličtině?

Já to nevím, protože já jsem opustil Vietnam dávno.

V kterém roce, jestli se můžu zeptat?

No takhle, já jsem z války jel studovat do Československa, to bylo v roce 1967, to jste ještě asi někde [a zhluboka se zasměje]. No a potom zase asi od osmdesátého pátého jsem trvale tady.

Takže jste se po studiích ještě vrátil zpátky?

No, do Vietnamu. Tam jsem byl od třiasmdesátého do pětaosmdesátého, to je dvanáct roků. Stačilo mi dělat děti [zhluboka se zasměje], oženit se, dělat děti a zpět; od osmdesátého pátého jsem tady trvale. To znamená, že co tam [myšleno ve Vietnamu] napsali, ani nevím.

Třeba tady je napsáno [opět pročítá své poznámky z Wikipedie], během dvanácti dní sestřelili osmdesát jedna letadel, amerických, v tom je třicet čtyři B-52, šestnáct hned

na místě, a potom ještě pět F-111 a dva padly na místě³⁵⁸. Oni si mysleli, že nemohou... že nikdo nemůže střílet B-52, ale my jsme to zvládli. A proto oni chtěli... na jednání ve... myslím ve Francii... Ženevě [zapřemýšlí se]... ne, v Ženevě, to je dříve, to první jednání s Francouzi...

... to byl padesátý čtvrtý rok...

...no, no, tak nějak. A todle to je sedmdesát dva, to byl ministr zahraničí Kissinger, americký, jo, a s Vietnamem jednali v Paříži. A oni chtěli poslední... tam myslím Nixon říkal: „*necháme severní Vietnam do kamene dobít*“.

Myslíte vybombardovat?

No aby zničili všechno. Ale oni neměli takové štěstí, protože Vietnam nebyl vyspělý stát. Neměl tolik průmyslu. Takže zničili – z výšky bombardovali – jenom vesnice, a cokoliv, nemocnice, školy, a to je všechno, co jsme vyráběli. Zbraně jsme dostali od Ruska, čili takže co – no nic. A já jsem zažil, když začínali – to už víte události Tonkinského zálivu, tak o tom už nemluvim – tak 5. 8. 1964 začalo bombardování Vietnamu. A to museli nejdříve tady u Vinh, protože tam je sklad nafty a benzínu a to je největší město. A pak postupně bombardovali nahoru. A konečně, to je 1972, to je Hanoj, Haiphong a Hoa Binh. Dříve ne – jenom ty části. Protože Vietnam je jako „esko“ a všichni vojáci ze severního putovali do jihu, jo, a tam bojovali. A kudy? Jedinou cestou...

... byla Ho Či Minova stezka...

...ne! Nejdříve dole, to je jediná silnice u břehu jako z Hanoje, a tam bombardovali a zničili všechny ty mosty, jo. Třebas já jsem zažil, když jsem byl na desáté třídě základní školy – v té době máme deset let základní školy – a tady byl na silnici číslo jedna [označení cesty] most asi tak dvacet – ne, patnáct kilometrů od mé školy. V noci když říkali no zastavili podle nějaké dohody, že na Silvestr nebudou bombardovat, jo. To bylo šedesát sedm. Tak zneužívali té příležitosti a vojáci potmě jeli přesně když začíná ta doba zákaz bombardování pro Silvestr, tak jeli přes ten most a Američani věděli, tak bombardovali. A tam to bylo hrozný. My jsme druhý den uklízeli mrtvé. A lesy zničili jak už nic není vidět! [poslední dvě věty řekl s větším důrazem] My jsme v té době... já jsem... na desáté třídě.

Můžu se zeptat, kolik vám v té době bylo let?

Sedmnáct. A my jsme tam všichni uklízeli ty mrtvolky a všechno. Ale tohle já bych vám řekl, protože to v žádné knize není napsáno, že ta válka, i když říkali osvozo... [přemýšlí nad správným českým výrazem] osvobozená válka ve Vietnamu – jo, to válka kvůli osvobození jižního Vietnamu – ale já bych řekl, že to je válka, říkali u nás, válka všeho lidu. To znamená ne jen vojáci – ne jenom pro vojáky – ale i my. Třeba já jsem, když na základní škole – bylo mi sedmnáct – jsem dostal taky pušku.

³⁵⁸ http://vi.wikipedia.org/wiki/Linebacker_2, 4. 10. 2010. (Jde o počet sestřelených letadel během akce Linebacker II, zhruba v půlce akce kolem 20. 12. 1972)

V té době každý... zbraň všude, jo. Já nevím jak se říká puška K [zapřemýšlí se] 44. To je puška ruské armády. Oni nám dodali, jo. A ta střílí... velmi vysoký, jo.

Takže vysoko, ale asi hlavně i daleko, tak to myslíte?

No, daleko. A ještě jiná zbraň... jako já nevím, ale takový střílí... střílí jako... jako talíř [gestikulací se snaží předvést, co myslí].

Kulomet?

Kulomet, ano [v hlase je znát radost nad nalezeným slovem], kulomet, ale malý jenom, jo. Do ruky. U nás jako v té době, každý žák jako já buď kulomet dostal, nebo pušku, které vždycky máme u sebe. Když lidi pracují... pracovali na poli, taky mají pušky.

To bylo samozřejmě dobré k sebeobraně...

... no ne, protože my jsme u moře a když slyšíme rachot od letadel, tak hned připravujeme. To Američani neví, kde maj bombardovat a stačí jenom jednou střelou a už jako ty... [přemýšlí nad správným českým výrazem] bojové letad... jako stíhačky pryč. To je snadno, jo. A všichni měli zbraň doma schované. Kdykoliv mohli střílet. Já jsem taky střílel. Jednou jsem střílel kulomet když jsem viděl tak daleko [to slovo zdůraznil] letadlo, tak střílím, ale ta kulka dosáhla asi tak půlku [zhluboka se zasměje]. To je teď legrace, ale v té době to bylo hrozné. A oni Američané v té době nejdříve bombardovali sklad benzína a nafty v Vinhu. A já jsem se narodil jako kousek, asi deset kilometrů od hlavního města... ehm, od města Vinh. Ale naše vláda už předtím předpovídala, že Američani budou bombardovat a proto na všech vesnicích už jsme kopali jámy na skryt, a ještě ty dlouhý cesta... jako takhle jo... [kreslí, jak zhruba ty zákopy vypadaly] to je v zemi, jo, a byla takhle [ukazuje na výkresu], aby my jsme mohli pohybovat.

Můžu se ještě zeptat na jednu věc? Když jsem četla různé knihy, tak tam bylo zmíněno i vystěhovávání vesnic okolo 17. rovnoběžky (nepsali tam tedy do jaké vzdálenosti), protože to území mělo být dále vojensky a strategicky využito. Je to pravda?

No, podle dohody Ženevského jednání, že Vietnamce rozdělili na dvě části a kdo chtěli komunisty, tak stěhují na sever, kdo nechtěli tak na jih a uprostřed volba. A třeba – nepamatuju si přesně – asi dva roky nebo tři roky budou volit kvůli sjednocení Vietnamu. Ale v té době byla jiná vláda na jihu a jiná na severu, ale v té době vláda jižního Vietnamu nechtěla, jo. A proto nebylo vůbec volba na sjednocení Vietnamu. Ale v té době taky, to málokde je napsáno, ale třeba ten prezident jižního Vietnamu Thieu, Nguyen Van Thieu,³⁵⁹ podle našeho názoru, má rád Ho Či Mina, jo. A on jenom že říká budeme sjednotit, protože on má takový národnost... ehm... že Američani nechtějí, aby Vietnamci veleli Vietnam, jo, měli Vietnam. Tak on už

359 Pravděpodobně myslel předešlého prezidenta Ngo Dinh Diema, který byl zavražděn během převratu.

měl účel, nebo záměr, se sjednotit se severním Vietnamem. Ale ti vojáci převrátili ho, zabili celou rodinu, i prezidenta a je všechny, a obrátili se na Američany. A proto Američani tam skočili, do jižního Vietnamu. A i když naši lidi na sever, čili ale tam zůstali... dejme tomu můžeme říct komunisti, jo, že ale čekali tak nějak tři roky, než se zase sjednotěj, ale to se už nestalo. Podle té dohody vůbec. A tohle taky můžu říct, že když bombardovali pátého... [odmlka] osmý 1964, to já jsem zažil první bombardování. My jsme kopali do zemi – jak jsem říkal jo – tady máme takovej [ukazuje na obrázek]...

... zákop...

... zákop, a děláme takovou díru [dokresluje do obrázku jakýsi výkop]... jako do stěny. Ale v té době moje rodina měla oběd, a když bombardovali, tak my jsme skočili... ale i když vláda říkala „musíte připravit“ jako tyhle kryty, tak my jsme kopali tak malý, že já jsem seděl a hlava mi byla vidět, jo [směje se a zároveň ukazuje rukou zhruba nad oči].

Ale ten sklad hořel tři dny a noci... hodně. A to bylo v šedesátém sedmém, to jsem nastupoval do deváté třídy základní školy.

Řekněte mi ještě. Od roku 1966 byla v severním Vietnamu zavedena povinná vojenská služba pro všechny od osmnácti let...

... no já si myslím, že už od začátku naši takhle měli... v té době všichni mládenci, nebo Vietnamci, všichni chtějí jít na frontu, aby zabránili osvobození jižního Vietnamu a [přemýšlí] u každé rodiny nechali jenom jednoho potomce...

... myslíte kluka?

Jako kluka no, jednoho kluka.

A to byl ten nejmladší?

To bylo jedno. Ale většinou, když je ten kluk malý, tak nechali doma. A nejen chlapi, ale ženy taky, mladý, musejí na frontu, ale ne jako bojovaly, ale [přemýšlí]...

Zdravotní sestry třeba?

Ne. Opravily cesty. Třeba já a moje rodina... mám dva příbuzný [slovo „dva“ zdůrazňuje]. Mám ještě staršího bratra a starší sestru. Můj bratr v té době pracoval v Hanoji, v továrně, tak hned šel na jih a od té doby já jsem dostal jenom jeden dopis. Doteď nevím, kde zahynul, kdy zahynul, žádné zprávy. My jsme zeptali po válce, kde je můj bratr. Tak my jsme dostali nějaký papír, že zahynul ve válce proti Američanům. A kde, kdy nikdo neví.

A když šli mladí muži do války, měli u sebe například nějaké „známky“, nebo doklad se jménem, aby se v případě úmrtí zjistilo, o koho jde?

Ani ne... vůbec.

A moje sestra, jediná, zase šla do té organizace, říkali jako mládežské organizace... já nevím jak to slovo říká v češtině... ale taková organizace slouží k obnovení silnice po bombardování. A to bylo hrozný. Já když bylo mi sedmnáct, tak já jsem navštívil sestru v té organizaci, a tam samý ženy, jo, samý holky. A ona mi vyprávěla, že třeba tady už pár holek se zbláznily, protože tam vůbec chlap není, jo, žily jenom samý ženy, jo, protože nemaj žádnýho chlapa. A ona pracovala tam až do konce války.

To znamená, jsme tři sourozenci. Já mám dvě. Jedna taky sloužila v válce a bratr zase na jih a já jsem chodil do školy. A moji rodiče se bojí, že já třeba zemřel. Já kdybych zemřel, tak už nemáme potomce. U nás ve Vietnamu je nejdůležitější, že musíme držet rod, jo, zachovat rod. Tady ne. Tady když máte čtyři pět holek... nebo jen to je jedno... ale když tam někdo má tři holky, tak musí... není kluk, tak už je konec!

A Vaše sestra zůstala ve Vietnamu?

Potom jako po válce, no. Ona už je stará. Je mi šedesát dva... no, šedesát jedna...

Nejlepší léta!

[zhluboka se zasměje] Jako pamětník jo, to jo.

A to, že se o vás rodiče báli, to byl i důvod proč jste odjel na studia?

Ne, ne. Protože předtím už posílali Vietnam... [zarazí se] Vietnam do světa... ehm... [přemýšlí] pionýry, aby se učili. A my jsme se učili... [odmlčí se] jako dejme tomu já vypravuju jako když jsem na střední škole jo. My se učíme pod stromem. Jako v lese. I když... my jsme ne jako v lese... tam jsou stromy velký, dejme tomu... ale pod tím jsou školy, jako třídy, no. A jsou tam jámy pro kryty. Učili jsme se jako na vesnici kdekoliv. Bydleli jsme v domě kde bydleli naši. A třeba já jsem šel učit deset kilometrů od domova. Mám na ramenou rýže a nákej potra... třeba rybí omáčku, a stačí celý týden [to zdůrazní]. Jedna láhev rybí omáčky na celý týden. A rýže na ramena. A konec týdnu zase jdu domů a zase vezmu a zase jdu. Tak v takovej podmínka my jsme se učili.

A proč jste si nakonec vybral Československo? Nebo jak jste se sem vlastně dostal?

Ne, to je rozdělení. To je jako záměr vlády, že každá škola vybrala ty nejlepší – musí být dobrý, musí být hodnej, musí být chytrý... já jsem asi byl taky chytrý, no, tak oni mě poslali do Ruska, do Československa do Rumunska, jako do socialistických států. A my jsme dostali jako pomoc od státu, od socialistických států. Já v té době, v roce 1967, jsem dostal stipendium osm set korun, ale protože v té době byla válka, my jsme přispívali sto korun jako pomoc bojům ve Vietnamu. Tak to znamená já jsem dostal sedm set na celý měsíc. No ale v té době byla jiná, že jo. V menze jídlo

stálo jenom půlka, no.

Takže jste studoval v Praze?

V Praze, no. A někdo zase v Rumunsku, někdo zase v Rusku, ale oni naši už chtěli počítat s tím co po válce... aby jsme mohli budovat.

Vrat'me se ještě zpět k tomu každodennímu životu během války. Kromě toho, že jste chodil do školy, co ještě se dělo?

Já jsem byl na vesnici. Oni pracovali třeba moji rodiči na poli, ale tam vždycky kdykoliv Američani mohli bombardovat. A třeba moje maminka přežila, když tam bylo bombardování. Protože tam slámy – v té době rýže ne jako tady, u nás jenom ručně... ehm... s tímhle, no... [přemýšlí nad českým výrazem a zároveň gestikulací předvádí nástroj, který se používal ke sklizení rýže]

Srp

Srp. Ručně. A aby bylo ty... ty... [opět hledá správný český výraz] byly sušený, tak děláme takovej... no jako... takovej takhle [na papír namaluje jakýsi svazek rýžových stébel, které se pak stavějí do jehlanu, aby rýže dobře proschla]... a když slyšela moje mamka, že bombardují, ona vzala tři a nechala se přikrýt pod tím. A to pomohlo, že nezemřela. Ale moje přítelkyně – i když jsem byl jenom sedmnáctiletý kluk – měla mě moc ráda jedna vesničanka... to my spolu v té době, když byla válka, my jsme museli kopat kanály pro vodu... jako pro družstvo. A my jsme se měli rádi; moje první láska dejme tomu. Ale ve Vietnamu to není jako u vás, že... já jsem třeba už taky s ní mluvil, někdy... na cestě, jo... tam nebyla elektrika... jenom mluvili, ale ani jednou jsme se nelíbali jo. To jako u nás to je takový nenapsaný zákon, že nesmí. A když jsem jel do Československa, ona pořád moje rodiče navštívila, ale jenom v noci, aby lidi nekoukali... jó, ta ženská zase chodí za chlapem, dejme tomu i když jsem nebyl doma. A to je zaka... a to není dobrý. Naši měli takový názor, no. Když chodili ven s kamarádkou nebo s přítelem, tak musí hlásit, musí povolit rodiče. No a před odjezdem, v té době bylo mi jenom sedmnáct, sousedi říkali že tak co, protože když odejdu, tak oni byli sami doma, že jo. Sestra byla na frontě, bratr taky, tak říkali, aby jsme se vzali, aby mohla starat o rodiče, o mý. Já jsem no nééé, já jsem ještě mladej. To bylo v šedesát sedm a v šedesát osm zemřela – taky bombardování.

Tak teď nevím. Někde jsem četl... jak se jmenuje... jako ta bomba, že když bouchne, tak střílí ty kuličky.³⁶⁰

O té jsem četla, ale jak se jí říká, to si teď nevzpomenu. Byla hodně nebezpečná – snad i nebezpečnější než kulomet.

No... samý kuličky. A ty kuličky ty zabily hodně. A ona zemřela kvůli tý bombě. Před smrtí ještě zavolala rodiče... A bolí mě hodně, no. A třeba moje... [chvíli ticho] na mé vesnici byla nejhorší doba 1968, když jsem už byl tady. A zemřelo hodně,

360 Kuličková (kazetová) bomba.

hodně lidí.

To bylo všechno spojené s ofenzivou Tet, že?

Ano.

Na vesnicích vždycky lidi měli – určitě jste viděli jako z filmu – klobouk z rákosu nebo z... ehm... [dlouze přemýšlí]

z nějakých listů?

No, ne, z rýže... ze slámy, protože to bylo proti těm bombám, jo, to je nejlepší proti těm bombám.

Myslíte aby se lidé částečně zakryli, aby nebyli vidět?

Ano. Nee. Jestliže bouchne a ty kuličky do té vůbec nemůže dál. Brání hodně. Proto moje mamka nezemřela, protože kolem ní a nad ní byly slámy. To zabraňuje, to překazí hodně.

A mládenci, pokud byl jedináček doma, tak na poli pracujou, ale vždycky třeba měli u sebe pušky, jo, kulomet, vždycky. Tak jako já říkám že to je taková válka všeho lidu. A můj otec když slyšel... já mám žeták, já mám... no... já mám... jako manžela sestry... to je žeták...

... ano, žet'...

... žet', no... neee, manžel sestry... to není, protože jako mé sestry...

... švagr?

Švagr! Švagr taky byl voják a když šel domů, vyprávěl že tam u té naší vesnice na silnici je bomba a ještě nebouchlá.

Tak to se asi stávalo často, ne?

Často! Ale musejí odstranit. Tak můj otec říká: „No ukaž mi, já to udělám.“ To byli naši. To je jedno, protože on je starší, že nevádí smrti, jo, ale aby mladí žili. „Tak ukaž mi jak se dělá, jak se dá odstranit, tak já to udělám.“ A když bombardovali na silnici a auto nemohly projet, tak co máme doma, tak dáme tam. Lidi z okolí... na obou stranách silnice... skříň, postel, cokoliv, aby mohli vojáci jet na jih. Proto jsme zvítězili.

Protože to byl boj z přesvědčení. Boj za správnou věc.

Ano! Měli jsme tady dříve nějakou idylu. V té době idea jsou osvobození jižního Vietnamu, a proto pan prezident Ho Či Min říká: „Nezávislost a svoboda. Nic není drahocennějšího než nezávislost a svoboda.“ A proto ho lidi poslouchali – kvůli svobodě.

Můžu se vás ještě zeptat, když jste teď mluvil o panu prezidentovi Ho Či Minovi, jaký jste měl na něj názor a jaký na něj máte názor třeba i dnes? Protože v knihách je vždy znát pohled autora. Jiný názor na něj má americký spisovatel, jiný zase naopak spisovatel český. A jaký je tedy ten váš?

Já si myslím, že určitě točili už i film a když koukáte na ten film, tak v ten den, kdy zemřel prezident Ho Či Min, tak máte jasný názor. Zemřel prvního září šedesát devět... ale protože druhého září je ten den nezávislost, jo, proto vláda říkali, že zemřel třetího září.

Já jsem našla v knížkách datum úmrtí Ho Či Mina druhého září.

No prvního... ale možná jsem spletl, podívejte se radši [směje se]. No ale třetího v té době oficiálně – říkali. Jeden... [přemýšlí] jeden básník napsal: „Přesně v ten den přšlo jako nebe... ehm... [přemýšlí] pustilo déšť a lidi slzí.“ Celý Vietnam brečel. A my jsme tady v České republice slyšeli, tak všichni brečeli. No to je jako prezident Ho Či Min je v našich srdcích, celého Vietnamu, jo. Je v srdcích vietnamského lidu, proto říká, to je strejda Ho. Když je strejda, to je jako v rodině. On si nemyslel na sebe, neměl rodinu, vždycky nosil nejobyčejnější oblečení. On má takový city, jednání se všemi jako dobrý

(panu Pham Ba Thich zvoní mobilní telefon a tak na chvíli přerušujeme náš rozhovor – po chvíli pokračujeme)

Lidé vždycky věřili – říkám že tak devadesát procent – teda tady ne, ale naši, jako Vietnamci, jsou pověřiví. Věříme, že existuje druhý svět, že existují duchové – třeba moji rodiče zemřeli, a pořád jsou s námi. A ve Vietnamu můžeme – třeba já už jsem to dělal – mluvit se zemřelým, jo, se svým otcem, svou matkou... máme hodně lidí, kteří mluví s duchem, který vidí, mluví. A je tam takový ústav, jmenuje se... [přemýšlí, jak to přeložit do češtiny] Centrum studia schopností člověka. A samý profesori, fyzikální nebo cokoliv. Jsou tam a mohou mluvit s duchy.

Jako prezident Ho Či Min. V roce 1945 on napsal jeden článek [dlouhá odmlka] ne, čtyřicet dva. Napsal článek a když nechal číst, tak jeden řekl: „vy jste se spletl?!“ On tam napsal, v roce 1945 Vietnam bude svobodný, jo, a napsal v čtyřicet dva. A když se zeptal, jestli se pan prezident spletl, „né, jen tiskněte.“ A to je jediný člověk, jako prezident, nikdy nedostal – i když je válka proti Francouzům, Američanům – nikdo, nikdy [tato dvě slova zdůrazňuje] ho nemohl zavraždit, zastřelit, nebo nějakým způsobem, že jo. Jednou vyprávěl jeden pán, že někdo to chtěl udělat a on [Ho Či Min] říká: „No koukej, ty si takovej a nedělej to.“ On už věděl co chtěl, že ten chtěl ho zabít.

A když se ptáte na Ho Či Min, tak musím říct že jako „strejda vietnamského lidu“. On je tak dobrej. I když on měl chybu, třeba v době po čtyřicet pět, oni dělali reformu o zemi... ehm... půdě... já nevím, co je na tom pravdy, ale říká se, že to připravili dobře, ale ti dole to... [přemýšlí]

Špatně provedli?

No. Ale on se omluvil, že to je jeho chyba. Ale v srdci vietnamského lidu on je jedinečný, dobrý.

A naopak, co si myslíte o „vložení“ Američanů do vietnamského konfliktu?

Takhle... já jsem to zažil v severním Vietnamu, který patřil vládě komunistické, podle cesty leninismu a marxismu. A my jsme studovali, nebo se učili ve škole jinak, než na jihu Vietnamu. Nevím jak učili ve škole, ale všichni jsme v té době měli jenom jeden cíl – osvobození. A proto Američani nemohli na severu nic dělat. Oni poslali špiony, přes moře nebo letadlem (v lese, na horách), ale chytli je všechny. A v té době – to jsem ještě neřikal – kromě toho, že jsme měli každý pušku nebo kulomet, v noci kromě učení my jsme chodili po pobřeží, protože každá vesnice má ten kousek, kterej střeží, kterej hlídá. A my jsme chytli hodně. Třeba oni plavali tam na moři a pustili lidi. Nebo někdo, i když už byli vevnitř, v nitru, tak je chytli, protože lidi jsou takový... jako nenechali projít, poznali hned, jo.

Podle čeho se to třeba dalo rozeznat?

To je chování – každý musí koukat. Všichni věděli, co mají dělat. Když si všimli, že je tam někdo cizí, tak si museli všimnou co dělá, jestli je dobrý, nebo není dobrý. To jednou u nás, když jsem se vrátil, tak přišel ke mně, i když to už bylo po válce [přemýšlí]... Po válce? Sedmdesát jedna... ještě ne, i když tam už nebylo bombardování. Já jsem se vrátil z Československa, přišel za mnou, za rodiči, že to je spolužák, tam spal přes noc, jo, protože to je můj spolužák – já jsem nebyl doma. Ale ráno už byl chycen, jako zavřen, jako odkad' je, musí ukázat papíry, hned se zeptali jestli je dobrej nebo není dobrej... a druhý den už byl v kriminálu.

A teď, s odstupem času – jistě jste i po válce o tom slyšel další informace – myslíte si, že je to dobře, nebo není, že se Američani do konfliktu vložili?

No, já si myslím – je to můj názor, ale myslím si, že mnoho Vietnamců má takový názor, že Američani tam šli, protože se na ně obrátili jižní velitelé, když dělali převrat. Takhle, na začátku cvičili armádu jižního Vietnamu. Místo Francouzů, jo. Dělali poradce. Ale to se nelíbilo prezidentu jižního Vietnamu a tak udělali převrat – ti vojenští velitelé – zabili všechny ty rodiny, jako prezidenta, a ti psali a prosili, aby tam byli Američani, aby pomohli. Do té doby bojovali [myšleno Vietkong nebo armáda severního Vietnamu] proti armádě jižního Vietnamu, ale ti jsou slabí, a Američani: „No, musíme jim pomáhat.“ To je na jedné straně. V té době jsou dvě strany, jo, podle americké i sovětského svazu. Na severu taky byli poradci sovětské armády. Jako můj bratr, to byl poručík, a on velel... jako taková skupina, nebo jednotka, nevím kolik... dvacet pět lidí a tam byl jeden poradce sovětské armády. A protože všichni vojáci ze severního Vietnamu musí putovat do jižního, tak to nemohli vydržet [jihovietnamští vojáci], pokud by nepomohli Američani. Nejen Američani – ale Anglie, české, Austrálie, jižní Koree... jo.

Ale Američani nemohli dělat nic, protože všichni jsou Vietnamci. Třeba měli u sebe granát, nikdo neví, ale pořád dělali normálně, že jo. A oni [Američani] je nepoznali. A tak někdy zastřelili celou vesnici, jako třeba tady u nás.

Já si myslím, že Američani byli potřeba, místo Francouzů, ale my jsme za prvé příliš chudý, nemohli nic zničit, to není jako kdyby tady zničili Temelín [zasměje se]. Jenom těch pár baráků... a naše baráky shoří a co... z bambusu, z rákosu [směje se].

Měl jste někdy možnost, třeba i teď, po válce, podívat se na Ho Či Minovu stezku?

Ne. O Ho Či Minově cestě jsem slyšel jenom od vojáků, že to je v lese někde mezi Vietnamem a Laosem. A největší úspěch, že tam dělali [přemýšlí] jako vodovod, ale na naftu.

Myslíte ropovod?

Jo, ropovod ze severu na jih. A protože v lese to nepoznali, proto Američani používali třeba bomby na ničení stromů, napalm. Ale bez tohohle ropovodu bysme nemohli zvítězit.

Já jsem si tady tisknul... podívejte se, tady napsali, 58 tisíc Američanů, jako amerických vojáků, zemřelo ve Vietnamu. To je číslo, co!

PŘÍLOHA Č. 9 – Fotografie z archivu pana Proška

Pan Prošek na jedné ze svých lodí.

Lodě PBR, na kterých pan Prošek sloužil.

(soukromý archiv pana Proška)

PŘÍLOHA Č. 10 – Přepis rozhovoru s panem Proškem

Rozhovor s panem Proškem, uskutečněný 4. 10. 2009

Bohužel selhala technika a rozhovor, uskutečněný prostřednictvím SKYPE hovoru, nebyl nahrán – mám pouze poznámky.

Jak a kdy jste se dostal do Ameriky?

Do USA počátkem roku 1964 – celá rodina (otec padnul v Praze na barikádách); postižení zemědělskou akcí – „vybrání do posledního králíka“ → díky rodině, která byla v cizině, se vystěhovali; v USA narukoval do armády – do námořnictva

Co vás vedlo ke vstupu do US Navy?

Nebylo mu jasné, co se děje (byl mladý) – ale oproti ČSR byl užaslý tím, co USN nabízela

V jakém období jste sloužil ve Vietnamu? Kolik vám bylo let? Co jste tam dělala (měl za funkci)?

Bylo mu dvacet šest let.

Před ofenzívou TET, roku 1967 – kanonýr na jedné z lodí PBR, ovšem na to nebyl původně být vycvičen (mimo stavařiny vycvičen ve vlastním obranném systému těch lodí) → lodě měly kontrolovat dopravu na Mekongu; byl na severozápadě delty – projížděli / patrolovali / kontrolovali lodě a cokoliv bylo podezřelého – „*Museli jsme to tu kontrolovat, protože tady přepravovali Gooks věci z Číny, Československa a Sovětského svazu. Potraviny, zejména konzervy, obvazy, náboje a tak. Československo bylo jedním z hlavních suppliers.*³⁶¹ *Československé organizace se na válce podílely materiálem, který dodávali přes Rusko a Čínu do Vietnamu.*“ (proto píše ve svém příběhu, že zásah do nohy byla určitě česká kulka)

Ochrana přístavů – námořní policista / manažer, velel ale jen malým lodím. Ve Vietnamu nejdřív součástí bojových plavidel, dál pracoval se stavebními jednotkami SEABEES (odborné jednotky, kde většinou lidi chodili buď do odborných škol, a nebo již do služby přišli jako odborníci) → v té době vypracovávali věci pro armádu.

Máte nějaké zkušenosti s rasistickými útoky nebo narážkami?

Rasové problémy nezažil, spíše naopak – určitě ne u jednotek, co byl.

Byla válka ve Vietnamu poučením pro Ameriku? Změnila nějak tu předválečnou situaci?

Vietnam měl prakticky důsledek toho, že profesionální armáda je úplně jiná,

³⁶¹ dodavatelů, zásobovatelů

než v době, kdy tam byl – dnes odborníci, tehdy lidé, kteří byli odvedeni do armády ze všech rovin: „Spousta lidí, normálních vojáků, bylo i z velmi bohatých rodin!“

Když jste se vrátil domů a případně také po roce 1975 – co se psalo v novinách o vietnamské válce? Byla to pravda, nebo ne?

„Seriozní noviny, jako byl Washington Post, přebíraly zprávy přímo z pole a svým způsobem se snažily být korektní. Ale znáte tu fotku, kde Vietnamský plukovník míří pistolí, pětačtyřicítkou, na hlavu a ten kluk má ve tváři výraz hrůzy? Všude se pak psalo, že ten plukovník toho kluka zastřelil, ale nikde se nepsalo, že ten kluk chvíli předtím vyvraždil celou plukovníkovu rodinu. Postranní³⁶² noviny psaly ledasjakou pitomost, seriozní noviny se snažily co nejvíc psát pravdu. Například teď v Iráku mají každé noviny svého vycvičeného reportéra, který je s vojáky přímo v boji, v akcích.“

Co jste po příjezdu dělal?

Rotmistr – pak na nějakou dobu odešel do civilu. „Protože jsem před válkou dělal stavařinu, tak mi dal bývalý velitel echo, když zakládal vojenskou školu STA 21, a já jsem tam učil jako člověk s vojenskými zkušenostmi.“

V Čechách byl hodně, ale po zkušenostech „s vnitřním myšlením“ se od nich plně distancoval

Válka – spíš střetnutí v neznámém prostoru

„Podívejte se, v armádě je nesmírná zodpovědnost vůči vojákům – ještě dnes se hledají „zbytky“ vojáků, kteří sloužili v první světové, i ve Vietnamu. Dosud se nezjistilo, co se s těmito lidmi stalo, a tak je stále hledají.“

„Vietkong měl velmi dobrou taktiku, měl to dobře promyšlené. Způsoby bojů vymysleli dobře. V boji je důležité, aby byl člověk pánem situace – a to se jim [Američanům] kolikrát nestalo.“

Smrad – hořícího těla apod., to je něco, co se nedá popsat!!! → Proto začal studovat vojenské taktiky a strategie – protože chtěl vědět, proč a jak to bylo

Zpětně – naprostá chyba v politice USA, že něco takového připustili × zaražen dominový efekt komunismu × paradox dnešní doby: ve Vietnamu dnes krásná nábřeží s vlajkami USA v místech, kde umírali lidé

Byl několikrát v Číně – bavil se s vysokými důstojníky – tak úplně to [válka ve Vietnamu] nebyla ztráta

362 Tímto výrazem chtěl pan Prošek nejspíš označit noviny neseriózní, bulvár.

Největší strach: choroby, nemoci – nikdy neviděl malomocné, až tam: „*Byl to nepříjemný pocit, dotýkat se něčeho, nebo být ve spojení s něčím, co mohlo být bakteriologicky ohrožené, například polovičky rukou obrostlé nádorama a podobně.*“

Jídlo: vždy perfektní (Američané mají výborný logistický systém na všechno); krocan na štědrý den, i kdyby se dělo cokoli

Rozhovor s panem Proškem, uskutečněný 6. 3. 2011

No, Lenko, a co já vám mám říct vo Vietnamu. On tomu stejně nikdo tam nerozumí [směje se]. On už tomu nerozumí nikdo ani tady.

Já už na tom pracuji asi rok a mám víc informací, než jsem měla když jsme spolu mluvili naposledy. Ještě mě napadlo... Mám tu poznámku, že jste se do Ameriky dostal v šedesátém čtvrtém roce, je to tak?

V šedesátém čtvrtém už jsme byli ve Spojenejch státech. V šedesátém třetím v prosinci jsme odešli. My jsme byli odejiti.

Jak to myslíte, že jste byli „odejiti“?

No nás vystěhovali. Maminku, moje sestry a mě... a otčíma. My jsme byli, no [směje se] já jsem ze smíšenýho manželství, německo-českýho, takže na základě toho nám tak nějak bylo naznačeno, že by bylo dobrý, kdybysme vypadli co nejdřív, že jo.

A to se takhle dělo i v šedesátých letech?

[směje se] Hele, takhle, já patřím do rodiny kulaků, který byli vystěhovaný, a defacto... můj otec padnul ve válce na barikádě a strana a vláda se nám odvděčila tím, že nás vyhnala z dědova statku, dědu chudáka – ještě jako dítě se pamatuju – přede mnou zmlátili. Já jsem si to potom šel v tom osmdesátým devátým vyrovnat, jenže když jsem ty trosky, bezzubý, vožralý, prokouřený tam viděl, tak jsem si říkal to nestojí za kopnutí [odkašle si]. Takže já jsem se tam plácal na státní traktorový stanici v JZD jako krmič dobytka, potom jsem povýšil – udělali mě pomocníka na traktorový stanici a podobně. No takhle to tady... o tom se nemá cenu bavit. No a při tý první příležitosti co byla, tak jsme prostě odešli. A od té doby...

(zklamala technika a telefonní hovor, přes který byl rozhovor veden, se odpojil)

... a moje maminka v Čechách od té doby už nikdy nebyla a můj otčím taky ne. Oni žili a zemřeli na Havaji. A moje sestry taky ne. Já jedinej a to bylo jednak částečně kvůli práci co jako byla a potom že jsem měl zájem se podívat. Ale jinak mě to jako ne... [přemýšlí]

Nelákalo?

Nelákalo, no prostě ty zkušenosti z toho když člověk si začíná formovat své vědomí byly velmi špatný.

Tak vám bylo v té době kolem pětadvaceti, šestadvaceti let, jste tuším říkal, ne?

Když jsem nastoupil do armády ve Spojených státech, tak to mě bylo... já jsem jednačtyřicátek a nastoupil jsem v šedesátém čtvrtém.

A to jste nastoupil z vlastního rozhodnutí?

Ne. Odvodem normálně. Tenkrát byly normální odvody a já jsem šel jako dobrovolník, abych si moh vybrat, kterou složku chci, protože jsem věděl že je Vietnam a nikam jsem se do Vietnamu nechtěl hnout. Tak jsem přemejšlel, přemejšlel a povídám si [směje se]... To je takový zajímavý no, vždycky jsem chtěl být námořník a mám rád oceán, protože kolem Havaje je a podobně, ale říkal jsem si no dobře no, tak co ve Vietnamu námořníci, že jo. To jsem teda jako přehnal, dost tvrdě, ale [směje se] tak se to stalo, no, a tak to bylo. No a já jsem odsloužil ten základní termín, ty tři roky a asi sedm měsíců nebo co a šel jsem na stavařinu, no a potom, pak přišel... ježiš ty data mi utíkají... a pak přišel návrh od Ministerstva námořnictva, jestli nechci jít nazpátek jako do školy a jako komisi a já jsem v té době říkal tak jako co, mě to je jedno, a tak jsem šel. To jsem byl u kadetky – to byla taková zvláštní kadetka, ještě existuje snad – a ta se jmenuje STA 21,³⁶³ to je škola, kterou vymyslel admirál Boorda,³⁶⁴ co se pak zastřelil; taky chudák ho uštvali. Tak jí pro prezenční³⁶⁵ námořníky a pro ty bejvalý námořníky vytvořil zvláštní školu, která jim umožnila dostat důstojnickou hodnost. No a to jsem prošel a pak už to šlo jedno za druhým. Pak pár těch výpadů, kdy jsem pracoval pro Ministerstvo zahraničí a takový ty věci... běželo to takhle dohromady, až jsem s tím skončil... no takhle, skončil [směje se]... Před třemi dny jsem musel jít do přístavu pomáhat organizovat nakládání věcí pro Japonsko, protože nejsou lidi.

Takže sice jste s tím skončil, ale pořád jim pomáháte, pokud potřebují.

Tady je to totiž udělaný tak, že ty lidi, co pracovali v těch oborech, který jsou poměrně úzce specializovaný, tak jsou neustále vedený v těch databázích.

363 „Seaman to Admiral“ (z námořníka admirál) = program, který byl součástí iniciativy STA-21; námořníci, kteří neměli potřebné vzdělání a podobně, by se nemohli stát důstojníky – tato iniciativa jim to však umožňovala (http://en.wikipedia.org/wiki/Jeremy_Michael_Boorda#Death, 7. 3. 2011.)

364 Admirál Jeremy Michael Boorda (1939-1996)

365 současné

Tak se třeba stalo, že když tenkrát Reagan³⁶⁶ zorganizoval nazpátek New Jersey, to byla velká bitevní loď s ohromnejma dělama, kde váhu jednoho toho granátu, co to dělo odpálilo, to byla váha Wolksvagenu. A on teda tu loď aktivizoval, a teď zjistili, že nemaj vůbec ty nižší takový ty chiefs, ty ehm... [přemýšlí] seržanty pro to dělostřelectvo. Prostě to tam není a že nevědí co s tím. A tak právě já jsem slyšel – a to je fakt, to je vyloženě pravda – že jeden vysloužilce, už asi dvacet let dávno po vysloužení, co byl jako dělostřeleckej seržant, seděl doma na zahrádce, něco zvonilo, tak manželka šla otevřít a povídá: „Otouši, hledaj tě tu nějaký důstojníci“ [směje se] „a říkaj, že prej s tebou potřebujou nutně mluvit.“ A [směje se] tak von prej tam šel a oni mu předložili, že je jako je povolávanej nazpět po dobu jednoho roku, než vyškolí další, a [směje se] von tam stál prej v bačkorách a s fajfkou a manželka pak přišla a říká: „Copak je to Otouši.“ A on jí povídá: „Právě jsem byl odveden.“ Tak takhle to tady prostě chodí.

A s tím postupem – já jsem to daleko nedotáh, já jsem to dotáh někde na hodnost O6 mezi majorem a podplukovníkem námořním, ovšem těch speciálních služeb. Ne jako organizačně jako velitel lodi to ne. Na to jsem nikdy neměl. To už jsou opravdu hlavy ty lidi.

Válka je hroznej hnus. A většinou je to zmatek. Prostě válku přežije ten, kdo se dokáže orientovat. Ale hrdinové jsou všechny pod dnem.

Vono totiž těch vojáků, jako Čechů, bylo a je podstatně víc. To je co si taky v Čechách lidi neuvědomujou. Ještě dnes jsou v americký armádě Češi. Jako myslím původem Češi, nebo Češi, který z Česka odešli nedávno. Vono většinou to začne myšlením na nějaký dobrodružství, to je jasný, ovšem pak se to přeneso do té profesionální stránky. Já třeba teď jsem před týdnem mluvil s jedním helikoptérovým mechanikem, seržantem, jo, Čechem. No a to je přesně ono - ty lidi, když se odpoutaj z toho českýho světa, tak jsou jinde. A ten systém toho všeho prostě je do sebe zahrne, a oni potom nemaj... ne nezám, ale prostě ani nemůžou předávat nějaký zkušenosti do toho českýho světa. To nejde. Protože na jedny straně byli lidi jako třeba Pavel Hosa,³⁶⁷ jak jsem vám o něm vyprávěl, kterýho Česko vyloženě vyplivlo a oni maj... si do dneška nesou takovej „ruksak“, že prostě ho nemůžou ani cejtít, a přitom tady dosáhli ohromnýho, velkýho funkčního osazení. Jako Pavel Hosa, to je opravdu k neuvěření, co ten chlap za těch deset let udělal. Ani ne deset – devět. To je opravdu až zarážející.

A co se týče Vietnamu přímo jako a těch lidí co v té době – za mě teda – co do toho tak nějak vstoupili... tak já, s odstupem času to vidím dost jako, že ten... já nemluvim o účelu té Vietnamský války, nebo rozsahu Vietnamský války – mluvim o tom

366 Ronald Wilson Reagan (1911-2004) byl v letech 1981-1989 prezidentem Spojených států amerických.

367 Pavel Hosa byl letec, major československé armády a vojenský diplomat v ACLANT. ACLANT je zkratka pro Allied Command Atlantic, velitelství NATO ve Spojených státech (<http://www.thefreedictionary.com/Allied+Command+Atlantic>, 25. 4. 2011). Kvůli režimu a situaci na ministerstvu obrany odešel do Ameriky. Zde složil vysokoškolské zkoušky (B.A.) v letecké dopravě, nastoupil jako odborník k Leteckým podnikům a stal se poradcem ve výboru Guvernérů států USA. V současné době pracuje na projektech pro Námořnictvo Spojených států.

„kašparovi z ulice“, kterej do toho vletěl, jo... to znamená že ten člověk v té době, protože byly normálně odvody, to byl tak zvanej *Selective Service*,³⁶⁸ že jste se musela přihlásit, jakmile vám bylo osmnáct let. A další asi čtyři pět let, to se nepamatuju přesně, byla tak zvaná loterie, kde oni vylosovali ty čísla, která z toho *Selective Service* budou odvedeny a nebo musej jít k odvodu. A to bylo rozdělený na kategorie 1A, B a podobně, že jo... já si nepamatuju, to je už hrozně dlouho a nikdy jsem se tím nezabíjel. A právě ten *Selective Service*, to byly státní úřady, který shromažďovaly – tenkrát „kompiúterová“ technologie nebyla – tak shromažďovaly a zaznamenávaly veškerou tu odvodovou kategorii lidí po Spojených státech, OK. A z toho právě to bylo to – mimo profesionálních vojáků – tohle bylo to jádro, který šlo. V té době lidi byli poměrně podstatně patriotičtější a dejme tomu byl řek, že... [přemýšlí]... ono došlo totiž... tady teda v Americe došlo ke dvěma srážkám, které prohrála armáda ne ve Vietnamu, ale ve Spojených státech, protože někteří lidi dokázali vyprovokovat ty mladší lidi k nenávisti ne vůči... oni použili ten Vietnam k nějaký takový rádobě revoluci, OK. Ona revoluce to nebyla, ale prostě ke zmatku. A vono kolikrát já když jsem se s těma šílencema snažil bavit, tak když nemleli vo změně pořádku a všechno možný, tak já jsem říkal, tak dobře, tak uděláte revoluci a co pak? No a to voni nevěděli, voni jenom dělali revoluci.

To se armáda hrozně poučila, protože ti mladší důstojníci, jako byl generál Paul,³⁶⁹ ten starej pán dneska, co ved tu válku proti Saddámovi,³⁷⁰ tu první za Bushe, no tak ten právě... ale ty lidi kolem něho v té době byli majoři až do plukovníků a pochopili, že tohleto, takovýto hraní si na vojáky a podobně nejde, že v první řadě se musej podchytit vnitřní... [pausa] mentalitu národní. Proto dneska, dneska [podruhé to zdůrazní] ve Spojených státech, když někdo řekne já jsem veterán, já jsem sloužil v armádě, tak první co mu vždycky odpověď je děkujeme vám za vaši službu. A to myslejte nesmírně vážně. Všude! A to dřív nikdy nebylo. Takže to je dneska myslim úplnej rozdíl toho všeho co je.

Ona armáda po válce ve Vietnamu prošla určitou změnou, nemám pravdu?

Velikou změnou, velikou. A taky máte jednu věc, ono totiž to hrozně pomáhá, když člověk žádá o práci, kdekoliv, jakkoliv, a jedna z prvních otázek je: „Sloužil jste v armádě? V jaké hodnosti? V jaké složce?“ A to jsou body. A to je třeba co v Čechách vůbec nepřipadá v úvahu. Tohle je potřeba pochopit zase z té strany, že oni dokázali přebudovat to vnitřní myšlení... [přemýšlí] to národní vnitřní myšlení. To je třeba rozdíl mezi Spojenými státy a Evropou. Ve Spojených státech ta armáda má úplně jiný poslání, jinej účel.

Ten dominovej efekt [působící na změnu armády] v té Asii byl. Paradox toho je, třeba že můj syn dneska [pausa] byl se podívat – je to asi před dvěma nebo třemi lety – byl v Hanoji, no a tam kde právě teprve a věznili naše piloty, mezi nima

368 Selective service = „vojenská povinnost“ (povinný výcvik)

369 Generál Paul Eaton; velel jednotkám v Iráku za vlády George W. Bushe v letech 2003-2004.

370 Irácký prezident v letech 1979-2003.

McCaina,³⁷¹ no tak vedle stojí ohromná skleněná budova, která je vlastně ta ICB³⁷² těch... [přemýšlí] biologických kontrol, OK, po celém světě, no a tam to vedou normálně Spojené státy, mají tam i ochranu vojenskou, jako tu námořní pěchotu, společně s Číňanama, což je zajímavý, no a je to v Hanoji hned vedle toho Hanoj Hiltonu.³⁷³ Takže jako ten paradox toho, co se stalo... třeba kolegové, kteří dneska byli – já jsem tam nebyl už nikdy – byli ve Vietnamu a šli podle Mekong řeky, tam co já sem jako se motal a co jako opravdu to bylo nepříjemný, no tak tam jsou dneska všude industriální parky se všim možným – Honda, Samsung, všechno možný že jo. Tam prostě jsou ohromně veliký výrobní parky. A ta základna, o který já jsem tam psal,³⁷⁴ tak ten jeden kolega říkal, no tam je vybudovanej ohromně velkej říční intermodální³⁷⁵ přístav pro přijímání kontejnerů z těch výroben, který jdou na „bardže“ a ty „bardže“ je stahujou dolu jako, kde je překládají na normální námořní platformy, co to táhnou do Singapuru nebo do těch rozdělovacích stanic, logisticky. Takže jako k té změně, ke který došlo, ta je těžko někomu vysvětlitelná.

Martin Pešek se ptá: Vypovídá to o něčem? Vypovídá to třeba o tom, že ten Vietnamskej konflikt nebyl... Nebo takhle, bavíme se pouze o Vietnamském lidu a Americe, že to nebyl jenom konflikt mezi ideologiemi, ale spíš to byl konflikt o tom, že Vietnam se snažil si zajistit nějakou nezávislost a pouze k tomu využíval prostředků jako byla Čína, Rusko a Amerika byl nepřítel? Že to ani tak nebyl souboj mezi kapitalismem a komunismem, ale spíš boj o nezávislost z jejich strany?

V prvé řadě bych si dovolil... tse, co já vím – nevím. Já si myslím, že ve Spojených státech vůbec nikdo tomu nerozuměl. Vono do dneška... my máme vůbec jeden ohromnej problém – jako Spojené státy – s těma složkami, který jsou [přemýšlí] dejme tomu poradní orgány řídicího managementu, jo, což se projevilo třeba teďka v Lybii. Takže ve Vietnamu tam to bylo na „veliko“, protože tam byla spousta lidí a to je asi jako když [přemýšlí] Rusové ještě do dneška pořád válčej u Kurského oblouku, což je normálně v Českém myšlení usazený... ve středoevropském myšlení usazený. Kdežto tím způsobem vedení, ten hlavní management, uvažoval ve Vietnamu, asi jako o válce proti Japonsku a podobně, a neuvědomil si, že jde o úplně jinej druh – jako po odborný stránce – o jinej druh válčení, to je jedna věc, a po politický stránce o úplně jiný bojiště, jiný prostředí. Oni si to neuvědomili, proto prohráli. Teda ta armáda neprohrála, ale prohráli jsme vnitřně proti vlastní populaci, protože to nedovedli zvládnout. Dneska je to tak, že každý noviny, každá prostě zpravodajská služba, myslím jako... nemyslím zpravodajství jako špionáž, ale myslím zpravodajské služby, má takzvaný *embedded*³⁷⁶ lidi. Před každou operací,

371 John McCain je senátor za Arizonu, který roku 2008 kandidoval na post prezidenta. Roku 1967 bylo jeho letadlo sestřeleno nad Hanojí a on byl až do roku 1973 vězněn; během toho byl mimo jiné mučen.

372 Industrial Center Building (budovy průmyslového centra)

373 Již za Francouzské éry to sloužilo jako vězení pro válečné zajatce – což pokračovalo i za války ve Vietnamu.

374 Nevydané příběhy pana Proška ze jeho pobytu ve Vietnamu za války.

375 Kombinovaný (lze využít přepravy jak říční (různé druhy), tak například kombinace dopravy říční a železniční a podobně, záleží co je v okolí vybudováno).

376 Embedded = vložený, začleněný, zakotvený

OK, Pentagon žádá všechny, co jsou novináři, kde oni jim daj kurz asi šestitýdenní, kterej je připraví na ty bojový podmínky do kterých jdou, a potom jdou zabudovaný přímo s těma jednotkama do toho boje, takže oni přenášej přímo co se děje, že nedochází k žádné takovejším nesmyslům propagačním, jako byly ve Vietnamu.

Martin Pešek: Takže se dá říct, že ta vietnamská válka, vezměme to interně v rámci států, nebyla zvládnutá mediálně, public relations?³⁷⁷

Ano, ano.

Martin Pešek: Nevěděli, proč tam ta válka vlastně je, proč tam ty jejich děti, příbuzní bojují, kdokoliv.

Ano. To je dnes přesně tak s tou Libyí, protože nikdo nechápe, proč Spojené státy se vůbec angažují v takové akci.

Co se týče té informovanosti, tak většina vojáků, co do Vietnamu šli, tak taky neměli informaci, proč tam vlastně jdou.

No pochopitelně že ji neměli. Já ji taky neměl, nikdo sme ji neměli. My jsme šli do války, to bylo všechno. A takový ty „pindy“, ty co jsem napsal, to je pravda jedna věc, že jdeme tou chodbou, pokavád se ještě pamatuju, na které je velikej nápis, už značně omšelej, VÍTEJTE OBRÁNCI DEMOKRACIE a předtím seděj smrdící na česnek, bezzubý Vietnamci, koukaj na nás jak „pitomý“, nevěděj vůbec vo co de, a my taky nevíme vo co de. Takže jako to neexistuje už, to není. To absolutně není.

Když se bavíme o Vietnamu – můžeme brát chyby, který se ve Vietnamu staly, a poučit se z nich, ale bazírovat na tom ňák, no... já nevím.

A právě to je to všechno, jak se to změnilo. Já... takhle hele, já jsem se narodil, učil jsem se číst pod svíčkou a petrolejkou. Končím život s tím, že kontroluju – překontrolovávám – pohyb satelitní kolem Marsu.

³⁷⁷ Public relations = práce s veřejností.